

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Första kammaren.

Nr 10.

Fredagen den 8 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Malmroth* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 7, angående ersättning till dem, som i arvsmål, handlagda av utrikesdepartementet, lidit förluster genom bankirfirman Knauth, Nachod & Kuhnes i New York konkurs;

nr 29, angående pensionsförbättring för vissa i lantförsvarets tjänst förut anställda personer;

nr 30, angående pension å allmänna indragningsstaten åt regementspastorn A. T. Dehlgren; samt

nr 31, angående pension åt förre båtsmannen J. O. Nilsson Rahm.

Herr statsrådet *Ekeberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 33, med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 31 maj 1918, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län m. m.

Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 92, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 20 och 21 m. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Härmed intyggas, att landshövding *Hjalmar Hammarskjöld* på grund av sjukdom (akut lufttröskatarr) är förhindrad deltaga i riksdagens arbete under de närmaste dagarna.

Uppsala den 7 februari 1924.

Ivar Thorling,
professor, leg. läkare.

Föredrogs i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner nr 20, angående försvarsväsendets ordnande, och nr 21, med förslag till värnpliktslag.

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

Herr **Reuterskiöld**: Herr greve och talman, mina herrar! Många torde icke de män vara i vårt land, som med bättre förutsättningar än den nuvarande chefen för försvarsdepartementet kunnat gå till värvet att lägga fram en försvarsproposition. Jag tror, att det finns få som i likhet med honom ha en

Första kammarens protokoll 1924. Nr 10.

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.

(Forts.)

lång erfarenhet inom eget arbete, både om de militära kraven och de parti-politiska synpunkterna. Och när, då den regering bildades, som satte samlingsparollen i försvarsfrågan på sitt program eller kanske gjorde samlingsparollen i försvarsfrågan till sitt program, den till sitt försvarsdepartements chef erhöll den man, som den nu erhöll, kunde man också vänta, att propositionen en gång skulle få en form och en gestalt, mot vilken just intet kunde vara att anmärka.

Så mycket egendomligare är det då att iakttaga den verkan, som samlingsparollen fick, när den kungjordes först för den svenska allmänheten och sedan för det något desillusionerade folkets representanter i den svenska riksdagen. Jag tänker därvid icke så mycket på den lilla musikaliska dissonans, som kom till synes i protokollet, när hans excellens utrikesministern ett ögonblick mera erinrade sig Musikaliska akademien i den avgörande stunden än sitt departements förhållande till den svenska krigsmakten. Jag tänker kanske icke heller så mycket på det anförande, som hans excellens herr statsministern höll till protokollet och där han förde fram de utrikespolitiska synpunkterna, men, såvitt jag kunnat se, glömde bort det som för honom bort vara det väsentliga, de inrikespolitiska, om man bortser från finanserna. Och jag tänker icke heller och kanske ännu mindre på de rätt så envisa ryktena om en Kungl. Maj:ts allra trognaste opposition inom generalstaben, ty jag är förvissad därom, att departementschefen inom denna liksom varje regering skall väl förstå och veta, att en sådan opposition överhuvud taget icke finns. Nej, det egendommiga ligger fastmera i den negativa samling, som samlingsparollen fick.

Vi alla känna i denna proposition igen något, som varit oss kärt, något som vi tyckt om, något som vi satt värde på. Men, mina herrar, är det icke ändå så, att när vi gått till en närmare granskning, har det icke varit det väsentliga, som kommit fram, utan det oväsentliga. Det var icke det, som i dessa förslag var det bärande, det som hade värmt våra hjärtan och vår själ, som kom fram, utan det var detaljerna, det var litet hopplockat gods, skilda bitar från skilda pusslespel, om jag så får säga. Det var skilda bitar, sammanfogade med den konstnärliga och konstmässiga hand, som man väl hade förstått skulle kunna göra det. Och alla de fina detaljer, som förslaget är fullt av, väga dock icke upp vad som där saknas. Jag vände sida efter sida och blad efter blad, och vad jag sökte försvann. Det gick alltid till nästa sida och när sista bladet väntas, hade jag ändå icke funnit det. Vad jag sökte var anden, som gav liv, det var greppet om folksjälen, det var blicken för vad vårt svenska folk innerst och djupast tänker och känner, vad det omedvetet strävar efter, det var ett ord av förståelse för grunden till det förslag, som lades fram. Jag tror inte, att man bara får se saken som en kostnadsfråga, och ändå: på varje rad, på varje sida så gott som — det enda som kommit fram är kostnadsfrågan!

Jag har i dag fått det stora förtroendet att inför denna kammare lägga fram en motion i försvarsfrågan, undertecknad av ett antal bondeförbundsmän. Den motionen ger mig måhända någon rätt att i denna stund också granska det kungl. förslaget och göra en jämförelse mellan detta och det förslag, som vi bära fram, fullt medvetna om dess brister, om också fullt förvissade om att det, som vi lägga fram, icke bara är bitar ur skilda åskådningar utan är ett helt sammanhängande, en tanke, som vi ville se förverkligad, helst i en ännu bättre form. Vid remissen kan det ju då vara skäl att säga också ett par ord om den saken, då arbetet börjar med att granska den proposition, som är framlagd, och det första moment, jag därvid fäster mig vid, är övningstiden och dess förkortning.

Övningstidens förkortning är ett folkkrav, ett folkkrav med djupa rötter, men Kungl. Maj:ts proposition visar ingen förståelse för orsakerna till detta folk-

krav. Den ser saken endast ur kostnadssynpunkt. Jag vill här betona, att grunden till detta folkkrav på övningstidens förkortning *icke är en försvarsövilja*. Det är icke en övilja att bära de bördor av personlig och ekonomisk art, som kräves av Sveriges folk, utan grunderna äro helt andra. Och ser man icke dem utan vill, som så ofta i dessa dagar sker från pressens sida, endast se liknöjdhet och lojhet och slapphet i det förslag, som bygger på största möjliga nedskrivning av övningstiden, då är det en felsyn och en felsyn, som i tidens fullbord hämnar sig. Det är alldeles tvärtom. Det är en brinnande känsla av behovet av ett försvar på fast grund, som gör detta folkkrav så allmänt och så mäktigt som det är. Mot detta folkkrav reser man upp sakkunskapen och man säger: sakkunskapen skall väl ändå sitta i första ledet och på första bänken. Ja, det är med sakkunskapen här som det är med den i andra fall, jag vill tänka på exempelvis kommunalskattefrågan. Vi sätta alltid sakkunniga att bestämma efter vilka grunder vi skola besluta. Jag menar, att det bör vara alldeles tvärtom. Vi, som här äro samlade, skola veta vad vi vilja och vad vi vilja ha, och de sakkunniga skola ge den tekniska formen och utgestaltningen, men de skola icke bestämma grunderna. Den sakkunskap, det här är fråga om, är naturligtvis en militär sakkunskap, och denna militäriska sakkunskap vill jag inte jäva. Denna militära sakkunskap kräver lång övningstid. Men om den kräver det och om det är rätt, att en lång övningstid fordras, då måste jag säga, att de företräda *ett system*, som överhuvud icke kan genomföras utan en lång övningstids uttagande. Det är däri, som det hittills brustit. Militärerna ha krävt en lång övningstid, och systemen äro omöjliga utan en lång övningstid. Varje förslag, som lagts fram alltifrån 1914 och till den kungl. proposition, som nu föreligger, försvarsrevisionens arbete inberäknat, bygger på en mindre tid, en kortare tid än den militära sakkunskapen kräver. och ändå säga alla dessa förslag, att de ge en full utbildning. Jag kan inte hjälpa, att orden »full utbildning» verka på mig som ett tve tydigt uttryck. Visst får man full utbildning enligt vart och ett av dessa förslag, men man får aldrig den fulla utbildning, som den militära sakkunskapen kräver. Det skrevs i Svenska Dagbladet för några dagar sedan under strecket, att Sverige har ännu aldrig sett en fullt utbildad soldat under värnplikssystemet, och jag tror det är sant. I våras, när försvarsrevisionens arbete föredrogs inför den grupp, vars talan jag i dag har äran att föra — det var en ärlig man, som ärligt sade sin mening — frågade jag: »Nå, hur lång tid behöves enligt militär uppfattning?» och svaret blev: »Det är mycket svårt att säga, men 1914 års härordning räcker inte.» — Vi måste, mina herrar, se detta faktum i ögonen och vi ha att välja två vägar, om vi skola stanna vid det gamla systemet: att behålla systemet fördärvat eller att slunga systemet och taga ett annat. Hittills har det aldrig varit tal om annat än att behålla det i dess fördärvade skick, och det kan då icke hjälpas, att när det ena efter det andra förslaget, varje gång med längre övningsdagtal, säger, att det ger fullgod utbildning och full utbildning och att man kan skicka det sålunda övade folket i främsta linjen, när kriget bryter ut, då rubbas förtroendet, då brister auktoriteten, då är systemet dömt. Regeringspropositionen sätter i detta fall kronan på verket, den ger i sak dödsstöten åt systemet, och därför tackar jag regeringen.

Försvarsrevisionen hade valt 255 dagar, och läser man försvarsrevisionens motivering — den finns också hos Kungl. Maj:t i skärpt form — så måste man säga, att det förslaget dock till synes hade en bärande grund för sitt dagtal, en grund, som kunde försvaras. Det var den grunden, att krigserfarenheterna pekade på åtta månader såsom den minsta tid man behövde för utbildningen, och i Kungl. Maj:ts proposition strykes detta under till den grad, att man också betonar, att denna åtta månaders tid var en tid under krig,

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.

(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

under brinnande tryck, men i fred, då trycket försvinner, behöver man en längre tid, och denna längre tid tager Kungl. Maj:t i form av — 195 dagar! Från de utgångspunkterna måste jag säga, att jag gärna velat se en motivering för dessa 195 dagar, men jag har ingen annan funnit än tre. Den ena är kostnaderna. Det motivet håller inte. En nedskrivning av övningsdagarnas tal betyder ingen avsevärd besparing, när det gäller tiotals eller hundratals miljoner. 25 dagars nedskrivning betyder omkring 1 $\frac{1}{2}$ eller 1 $\frac{1}{4}$ miljon kronor, kanske en miljon, det beror på antalet man. Det andra skälet är, att 195 dagar icke lära så värst mycket skilja sig från 255, om man bara tager bort vinterövningen. Det blir ju 255 minus 30 eller 225 dagar och från 225 till 195 kan man lätt hoppa enligt Kungl. Maj:ts mening, isynnerhet om man fortfarande har 225 för en viss kategori. Ja, det talet kan ju formellt ha sitt värde, men icke tror jag det håller vid närmare påseende. Och det tredje skälet, ja det är endast: en nedskrivning skall ske, 195 dagar är en nedskrivning. Jag vet inte hur man kommit dit, men då man läser propositionen eller då jag läste den, verkade den åtminstone på mig så: hans excellens statsministern dekreterar 195 dagar, försvarsdepartementets chef skriver det, han tror, icke på det, han vill det icke, men regeringens formala anda blåser genom förslaget och han måste. Hur är det med regeringens förslag från denna synpunkt? Jag vågar säga, att när man håller fast vid grunden för 255 dagar, men stannar vid 195 dagar, så är systemet söndertrasat. Regeringen har satt ett dagtal, som numera ingen praktiskt sett kan komma över. Regeringen har valt detta dagtal utan bärande skäl, auktionen är färdig, glidet börjar; regeringen har fått brådan såpad.

Men systemet, som regeringen ändå behåller, skärpes härigenom ifråga om *motsättningarna inom sig självt*. I grund och botten är det ingenting annat än revisionens förslag i förklädnad och i en försämrad form. Kategoriklyvningen eller vad man nu populärt därmed menar, vill Kungl. Maj:t icke veta av och ändå har Kungl. Maj:t den i dubbel måtto i sitt förslag. *Kategoriklyvningen* betydde i försvarsrevisionens förslag en fixering av linjemanskapet till 14,000 man i runt tal — jag talar om armén. Hos Kungl. Maj:t är det ökat till 26,000 i runt tal, studenter inberäknade. Jag frågar: var ligger skillnaden egentligen annat än i kvantiteten. Dessa 26,000 äro fixerade lika väl som de 14,000, värnpliktskontingenten må vara större eller mindre. Hur skola de tagas ut, hur skola de väljas? Lottning vill man icke veta av, utan man lägger valet hos inskrivningsnämnder och inskrivningsrevisioner. Jag undrar om icke även hos inskrivningsnämnder och inskrivningsrevisioner — när läkarbesiktningen är färdig och man skall besluta, om vederbörande skall föras med bland de 26,000 eller stanna utanför — det ytterst och sist blir godtycket och alltsammans endast ett annat namn på — lottning.

Men det finns mera än så. Regeringen säger själv och försvarsdepartementets chef är ärlig nog att på flera ställen — om än helt naturligt mest i förtäckta ordalag, ofta dock i nog så tydliga — säga ifrån att, genom att taga det ned-satta dagtalet och det fixerade antalet man, kommer man egentligen ingen vart i fråga om försvarets effektivitet, varför han på denna grund måste göra en ny kategoriklyvning. Och detta sker på det sättet, att han tager ut 25 % av *flertalet*, som icke har en högre utbildning än 195 dagar, och ger dem 350 dagar, olika i olika fall, men högst 350. Dessa 25 %, mina herrar, gå under rubriken »underbefäl och fackmän» och svara mot försvarsrevisionens 14 %. Det är skillnad på 14 % på 14,000 och 25 % på 26,000 — siffrorna äro något för höga, men det spelar i detta fall ingen roll för jämförelsen — det är skillnad, säger jag, redan på denna punkt. Men om man tager 25 % till »underbefäl och fackmän», — höjer talet alltså på det högre antalet — så är skälet därtill dubbelt. Det ena är det militära skälet, nämligen att det behövs ett större antal under-

befäl och fackmän. Det skälet har försvarsrevisionen prövat och underkänt, det vill säga revisionen har sagt, att skälet är nog så talande och nog så beaktansvärt, men den har icke kunnat taga hänsyn därtill — för systemets skull, läser man mellan raderna. Det andra skälet säger försvarsdepartementets chef öppet ifrån: det är att med den korta utbildningstid, som det stora flertalet skulle få, måste man även laga så, att det finns en grupp med längre utbildningstid. Att icke de 350 dagarna heller räcka, är en sak för sig, men det beror på systemet. Jag kan icke se annat än att här i verkligheten föreligger en kategoriklyvning och en kategoriklyvning, som är långt mera odiös än den, som försvarsrevisionen föreslagit, och skillnaden mellan 195 dagar och 350 dagar verkar på ett helt annat sätt till fördärv för det system, som bärs upp av värnpliktstanken. Då blir den också olika tiden för de olika vapenslagen av mindre och relativt ringa betydelse, ehuru även denna är både odiös och oriktig.

Om jag här får dröja ett ögonblick vid den motion, som jag i dag skall bära fram, så ha våra utredningar pekat på 195 dagar. Jag har en bilaga, under-teknad av översten för de av regeringen till undergång dömda Kungl. Vaxholms grenadjärer, där denne stannat vid 195 dagars utbildning för infanteriet med understrykande av *möjligheten* därav. Han ville nog gå högre, men han förklarade sig anse det vara »*möjligt*» med 90 dagars första utbildning och så vidare upp till 195. Det är hans syn på tingen. Men, mina herrar, när han lägger fram dessa 195 dagar såsom grundade på sin erfarenhet som truppofficer, så säger han, att *villkoret måste vara en kompensation och en effektiv kompensation i fråga om underbefälet*. Skola vi förminska övningstiden för våra värnpliktiga, så må vi se till att vi få ett underbefäl, icke av värnpliktiga utan av andra, som äga kraft, förmåga och auktoritet att kunna bära undervisningens tunga, när det gäller att på kort tid bibringa de unga den erfarenhet och de insikter de måste ha. Det är villkoret. Men Kungl. Maj:t tar de 195 dagarna utan varje spår av kompensation, ja t. o. m. med skärpande av de olägenheter, som följa med det nuvarande underbefälssystemet.

Stam och beväring det är vår linje. Det är det nya system vi bära fram, eller rättare, det är det äldre systemet vi taga åter. Med stam och beväring kunna vi ha en kort övningstid. För oss är fordran på en kort övningstid avgörande. Vi *måste* ned. Det har gått så långt i vårt land, att vi icke längre kunna låta bli. Det är möjligt, att i dessa dagar utbildningen bedrivs på annat sätt än förr vid våra regementen. Det är möjligt att i vår tid klagomålen över övningstidens utnyttjande icke längre äro lika befogade som förr, men vi få sota för gångna generationers synder, vi få taga konsekvenserna av ett system, som verkat årtionden igenom, och vi komma icke ifrån det. Därför finns ingen möjlighet att godtyckligt bestämma en nedskärning till 195 dagar. Jag ser mellan raderna, hur Kungl. Maj:t vändats, hur Kungl. Maj:ts regering velat låta bli, hur den icke själv varit övertygad om riktigheten av denna nedskrivning men har gjort den av hänsyn till en folkmening. Vi, som bära fram förslaget om de 140 dagarna med 90 dagars första övningstid, äro besjälade av övertygelsen, att *detta är nödvändigt, att vårt försvar går under, om vi icke skära ned det onda till roten*. Och den ha vi sett vid de 90 dagarna. För oss äro de 90 dagarnas första övningstid något som vi aldrig kunna släppa. Det må bära eller brista, det må gå hur det vill i övrigt, men de 90 dagarnas första utbildning äro vårt bestämda krav, tillika med i ersättning, en stam, som icke får en minimiutbildning utan en maximalutbildning: 90 dagar plus stambefäl med egna hem. Vi ge den stammen allt som behövs, allt vad militären kräver för utbildningen. Den militära sakkunskapen får där göra sig gällande och jag frågar: är inte kompensationen fullviktig?

Därmed är jag också inne på den andra stora frågan: *underbefälsfrågan*. Ty

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

för oss är stammen framför allt underbefäl. Stammen blir ett underbefäl i infanteriet, stammen är därjämte avsedd att i specialvapnen i stor utsträckning fylla kategorien meniga i övrigt. Frågan om underbefälet har alltid varit den svåra punkten i alla de förslag, som lagts fram. Underbefälsfrågan löstes icke 1914, och den väg man då slog in på har erfarenheten visat vara en mycket farlig och felaktig väg. Icke heller Kungl. Maj:t i år har löst frågan. Jag vill icke säga, att vi ha löst den, jag vill inga överord använda, men jag tror, att vi ha pekat på en väg, som leder till lösning, en väg, som, om den mottages med förståelse, kan med samfällda krafter utformas till att bli en allfarväg, som leder till målet, det mål vi alla sträva efter. Tron I, att tvångsuttagning av underbefäl skapar vilja till arbete? 25 % tvångsuttagna till 350 dagars övning, då alla andra ha 195 dagar! Ovilja och vedervilja blir följden. Generalstabschefen har enligt den kungl. propositionen direkt uttalat, att om man skall taga ut de 25 procenten efter övningarnas början, är det fara värt, att ingen visar sig intresserad, de bli alla loja, lata och ligkiltiga, ty ingen vill ha den ökade tiden. Därför skall inskrivningsrevisionen eller inskrivningsnämnden göra uttagningen. Ja, blir det bättre på det sättet? En var vet på förhand sitt öde, säger Kungl. Maj:t. Är det någon fördel att veta en lång tid på förhand den olycka, som drabbar en — ty så kommer det att fattas — och den orättvisa, som ligger däri — ty så kommer gemene man att självklart se det i de allra flesta fall.

Men till dessa 25 % tvångskommenderade komma studenterna, och här förundrar det mig, att Kungl. Maj:ts regering, som ändå har så många akademiska beröringspunkter, icke haft den förståelse för de svenska studenterna, som jag ändå hoppats och väntat. Är det verkligen möjligt, att vi skola gå vidare på den en gång inslagna ödesdigra vägen, där vi i tvångströja binda den kulturella delen av vårt folk, den som skall göra att vårt land och vårt folk bli kända i världen, som skall representera oss i den tid, då det inte är vapnets utan andens röst, som bär oss ut över vidderna i världen. Är det möjligt att vi verkligen på allvar skola fortfarande vilja, att de svenska studenterna böra sätta till ett år av sin studietid för att ägna sig åt något, för vilket de icke äro skapade. Det har sagts mig att på ett regemente fanns en plåtslagare och en student. Studenten skulle också vara underbefäl, och plåtslagaren hade kommit under de uttagna 14 procenten. Plåtslagaren kunde kommendera, det var en rapp karl med snabb uppfattning, auktoritet fick han, och det gick i flygande fläng och med precision. Studenten hade vår Herres gåva, han hade ett gott huvud, men kommendera kunde han inte, auktoritet hade han inte, och det vet litet var hur det går med den som skall föra befäl och icke har förmågan.

Detta är ett tillspetsat fall, men jag kallar det typiskt. Våra studenter kunna vara utmärkta som befäl, men icke därför att de äro studenter, utan trots att de äro studenter. Det skäl, som man nu har att lägga på studenterna denna ökade tunga, är det och ingenting annat än det, att de fått så många fördelar av staten. Ha de detta? Vad ha de fått? Sina dagars id och sina nätters ro få de offra, för att den skuldsättning, som de flesta bygga sitt studiearbete på, icke skall släpa efter dem hela livet igenom. För dem och för staten är det ett levande intresse, att de skola bli färdiga så fort som möjligt för att gå ut i livet och göra sin gärning på den plats, för vilken staten gjort och givit utbildningen. Men denna tid, som ägnas åt annat, bryter icke blott studiearbetet, den bryter också miljön, och den bryter hägen. Vi ha i vår motion på flera ställen pekat på dessa förhållanden och i några korta ord sökt stryka under dem. För den som vill tänka allvarligt på saken vill jag därutöver hänvisa till en tidning, som jag icke eljest så ofta delar åsikt med, Uppsala Nya Tidning, vilken i onsdags i en artikel, som vore den sprungen ur mitt eget hjärta, har talat studenternas sak. Jag tror icke, att det

överbud taget kan tänkas någon bärande grund för att lägga på studenterna denna extra börda, för vilken de icke äro lämpade, även om de vilja.

Men när man nu talar om studenterna och om de där tvångsuttagna procenten, tror jag, att vi i allmänhet tänka: »Det är väl inte så farligt ur militär synpunkt, ty de bli ändå bara en fyllnad i det övriga befalet.» Jag skall tillåta mig rikta uppmärksamheten på sidorna 29 och 30 i den motion jag i dag kommer att bära fram. Jag skall peka på några siffror, vilka tala ett språk, som icke kan missförstås, siffror, som icke tidigare varit framlagda. Där påvisa vi, att då infanteriregementena vid krigstillfället fördubblas, ha vi disponibla ett 40-tal officerare, och vi behöva ytterligare 59. Vi ha 29 underofficerare och behöva ytterligare 28. Vi ha 55 furirer och behöva ytterligare 204. Vi ha 91 korpraler och vicekorpraler och behöva ytterligare 495. För 28 regementen är alltså bristen 1,600 officerare, 777 underofficerare, 5,600 furirer och 13,700 korpraler och vicekorpraler. Officersbristen skall fyllas genom officerare och underofficerare på reservstat. Vi säga i vår motion, att vi icke mycket tro på framgången därav. Den enda förutsättningen för att det skall lyckas är enligt vår mening, att man går den väg försvarsrevisionen anvisar, och vi hoppas, fast vi näppeligen tro det, att denna väg skall lämna önskat resultat.

Men långt värre är det i fråga om underbefalet. Vad betyder bristen där? Den betyder, att då de yngsta officerarna tidigt måste rycka upp, blir det nödvändigt att besätta plutonchefsposterna med underbefäl och att därvid $\frac{4}{5}$ av plutoncheferna och $\frac{5}{6}$ av gruppecheferna skola fyllas av studenter och tvångsuttaget underbefäl och fackmän. Här är det inte längre luckor, som man har att fylla, utan det gäller att nyskapa något som inte finns. Tron I att ett system, som bygger på en sådan massa nyuttaget och olämpligt underbefäl, har utsikt att bli effektivt? När man vill bygga de 255 dagarna på krigets erfarenheter av åtta månaders övningstid, vågar jag för min del göra den invändningen, att det icke därför är bevisat, att övningstiden behöfde vara åtta månader. Jag vill säga, att det fastmera för den vetenskapliga betraktaren, om jag får använda det ordet, ter sig så, att när avgången i början av världskriget blev så stor och utbildningen hade varit så kort, behöfde man på ententesidan denna utbildningstid, emedan man i motsats till tyskarna icke hade något dugligt befäl och underbefäl utbildat. Men det innebar icke, att denna längre övningstid i och för sig var nödvändig. Tyskarna behöfde icke en sådan utbildningstid i början, och deras förluster voro då mindre. Under den följande tiden var däremot icke heller deras underbefäl förstklassigt.

Det gäller i själva verket här endast att bedöma detta: duger det underbefäl, som vi ha eller få, till att utbilda truppen? Jag vågar påstå, att hur utbildad en student än må bli för egen del, blir han icke någon pedagog i militärt avseende, någon som själv kan utbilda och leda en trupp. Jag tror därför för min del, att detta system icke längre är hållbart.

Vad ge vi? Vi ge i vår motion i stor utsträckning *stamfurirer och stamkorpraler med egna hem*. Antalet är beräknat efter den brist jag nyss angav och är avsett att helt fylla denna med hänsyn tagen även till de 30 procent, som behövas för att täcka en tidig avgång. Kvantitativt tillgodoser vårt förslag fullt ut behovet av underbefäl. Men, säger man, kvalitativt är det väl omöjligt. Inte duga dessa! Nej, det skulle kanhända inte vara sannolikt, att furirer, som haft sex års militärtjänstgöring och legat i ständig kasernerung, korpraler och vicekorpraler, som legat inne i tre år och som sedermera årligen inkallas till trettio dagars tjänstgöring, bli bättre än de studenter, som har 350 dagar, och det tvångsuttagna underbefäl och fackmän som ha liknande tjänstgöringstid eller något kortare och som icke ha någon övning för övrigt!

Men, säger man, de äro äldre. Ja, de äro lika gamla som de värnpliktsklasser, studenterna och det tvångsuttagna underbefalet tillhöra. Det är samma

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

klasser, endast med den skillnaden, att dessa men ej värnpliktsklasserna fått fortsatt och full utbildning i sitt fack. De ha vuxit in i bygden och skapat förtroende för det vapen de tillhöra. De äro fästade vid både vapnet och bygden, och de skulle icke vara militärt dugliga! Då kan jag bättre förstå den invändningen, att de, när de efter sex års kasertering skola gå ut till ett eget hem, icke lämpa sig för arbete i jorden och att vi icke böra sända militära proletärer till egnahemsbyggarnas led. Är det sant? Jag tror inte på det. Man kan varken svara ja eller nej på frågan, men om det vore sant, vågar jag säga, att hela vår egnahemsrörelse är dömd. Hela vår egnahemsrörelse bygger på att det är jorden och arbetet, som blir underlaget för vederbörande, men det är icke alltid de ägnat sig däråt förut. Man framhåller, att det också går omkull i många sådana fall. Ja, men här var tanken, att dessa underbefälskategorier skulle fyllas av bygdens svenska folk, av sönerna från våra bondehem, som själva vuxit upp vid jorden, och tron I, att *de* under tre eller sex år glömma, vad som vuxit in i dem allt ifrån barnsbens dagar? Jag tror det icke; och i varje fall är det experimentet värt att göra. Det experimentet är något, som ändå förr eller senare måste göras, därför att vi ha att pröva, om det icke är bättre än det som redan är dömt och utdömt.

Regeringen har tagit upp denna tanke om egna hem och ger oss 100 man om året. Regeringen har i en liten promemoria nr 1 — jag skattar högt, att det är nr 1 — lämnat en kort utredning om att detta kostar 200,000 kronor. Den har lämnat en utredning om att man bör tvinga dem till sparsamhet. Av deras avlöning insättes tvångsvis ett belopp i sparkassa, och denna sparade penning jämte ett tillägg, motsvarande 1½ års avlöning, skola de få som premie för militär egnahemsbildning. Jag tror nog, att det kan vara en riktig tanke med sparsamheten, men jag betvivlar, att en sparsamhet, framtvungen på denna väg, åstadkommer några goda resultat.

Vi ha gått en annan väg i vår motion. Vi ha tagit bort detta tvångsparande. Vi ha sänkt lönerna nominellt, men då vi taga bort större delen av tvångssparbeloppen och ge resten kontant, ha vi kunnat utjämna det hela och därigenom faktiskt trots formell nedsättning kontant lämnat ett högre belopp. När de gå ut, få de av staten dessutom ett kontant bidrag, i ena fallet av 3,000, i andra fallet av 7,000 kronor, och det är mera, än vad Kungl. Maj:t genom sitt förslag vill ge dem. Skall man göra något sådant, bör det göras så ordentligt och så grundligt, att det verkligen har någon utsikt till framgång.

Då några av oss, som först tänkte på denna lösning, hade äran vända oss till hans excellens herr statsministern i våras, uttalade vi önskan om vissa utredningar, och vi ha därför i vår motion bl. a. icke gått in på frågan, om det finns tillräckligt med jord i Sveriges land för detta ändamål. Vi ha ju omkring 1,900, som skola ha egna hem, medan Kungl. Maj:t har 100. Vi hade hoppats och väntat att av Kungl. Maj:t åtminstone få en utredning om egnahemstillgången, om jordmöjligheterna. Förgäves har jag spanat efter det. Den finns icke i bilaga 1. Jag hoppas, att den dock finns bland handlingarna och att utskottet en gång får den. Men det hade varit önskvärt, att den också förelegat i tryck för riksdagens ledamöter. Nu brister det hos oss i denna punkt. Vi hade trott, att om Kungl. Maj:t icke ginge oss till mötes på någon annan punkt, skulle åtminstone detta utredningskrav ha blivit tillgodosett.

Man kan då ytterligare säga om vår egnahemslinje, att den är ett experiment, och att det behövs garantier. Ja, jag erkänner fullväl, att det är ett experiment. Jag erkänner fullväl, att det behövs garantier. Garantierna ha vi sökt i den föreslagna lagen om krigsmakten, i bestämmelserna om de plikter, som åligga kommunerna och landstingsområdena. Det är ett menighetsbestyr att fullgöra på samma sätt som fjärdingsmannaskapet, om jag får

göra denna jämförelse, som alla förstå. I detta kollektiva ansvar för fullgörandet ha vi sökt garantien. Den är icke lika effektiv på papperet som en tvångsuttagning, men den är i sak fullt ut lika effektiv, därför att tvångsuttagningen motverkar sig själv. Om vi nu skola göra detta som ett experiment — och så må vi gärna kalla det — kunna vi åtminstone begära, att experimentet göres i sådan utsträckning, att man kan döma om dess verkningar.

*Kungl.
propositioner
ung. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

Från underbefälet skall *underofficerskåren* rekryteras. Underofficerskåren har Kungl. Maj:t sökt tillgodose. Vägen måste för underbefälet gå uppåt över underofficerskåren till officerskåren. Kungl. Maj:t har som sagt i viss mån tillmötesgått underofficerarnas krav. Men när man närmare ser på det, förefaller det, som om det vore mera sken än verklighet. Låt mig taga två exempel. Kungl. Maj:t gör förrådsförvaltarna till sekundlöjtnanter. De gå icke i trupptjänst. Det är icke på detta område, som någon befordran eller upphöjelse äger rum. När det gäller fanjunkare, styckjunkare och sergeanter, står man kvar, där man stått. Vad underofficerarna egentligen önskade, var, att en gammal beprövad underofficer, som kunde föra trupp och gjorde det fullt så väl som en underlöjtnant, icke skulle stå efter en ung och oprövad underlöjtnant och behöva komma under hans befäl. Kungl. Maj:t har undanröjt saken på det enkla sättet, att underlöjtnanterna avskaffats och allesammans gjorts till löjtnanter. Ja, om man skapar sekundofficerare och samtidigt tar bort dem, med vilka de skulle konkurrera, kallar jag vinningen för ingen.

Kungl. Maj:t har också talat om skolundervisningen och framhållit, att denna i första hand bör vara en privatsak. För mig ställer sig saken icke så. Är det ett statens och samhällets intresse att få en god och fast underofficerskår, är det också dess intresse att bereda möjlighet till den utbildning, som fordras för att underofficerarna skola kunna gå uppåt i officersgraderna. Jag vet fullväl, att jag här kommer in på ett område, där jag stöter på mycket motstånd inom officerskåren. Men vi, som skrivit denna motion och stå för densamma, hysa det fasta förtroendet till Sveriges officerskårer landet runt, att de skola följa den plikttradition, för vilken de mer än några andra äro bärarna, att de skola förstå och känna, att en ny tid kräver nya förhållanden. Vi hoppas och tro, att de i flertalet fall skola komma oss till mötes, när vi lägga fram vad vi begära. Vi tro icke, att de räknat som bildning endast den yttre polityren, utan vi tro, att när de ställa bildningskravet som grund, för att icke officerskåren skall deklasseras, detta är allvarligt menat. Men då böra också underofficerarna få det tillfälle, som behöves att skapa den bildningsgrund, på vilken de kunna gå vidare i graderna. Vi vilja icke veta av några stängda vägar. Andan måste bli en annan och ny, och det är därför vi framlagt vårt förslag.

Så kommer jag med ett par ord till *organisationen*. Den skall jag icke mycket uppehålla mig vid. Jag vill endast påpeka, att *övningstidens nedsättning är priset för organisationens bevarande*, och vi kunde ju då ha väntat, att Kungl. Maj:t skulle ha bevarat organisationen. Men det gör Kungl. Maj:t icke. Kavalleriet, som är tidens strykpojke, avskaffas, försävt det gäller kavallerifördelningarna. Vi ha inskränkt det till en kavalleribrigad, men ha gått ut från att arméledningen behöver ett kavalleri, reviderat på det sätt, revisionen föreslagit. Om arméfördelningarna fördubblas, böra då icke dessa fördubblade arméfördelningar — låt vara i begränsad mån fördubblade — ha något kavalleri? Det är en ringa begäran, att man skall ge dem en skvadron. Det är icke på långt när tillräckligt, men att det behövs, vågar jag med bestämdhet påstå. Vi skola icke endast foga oss efter dagens och modets nycker. Vi skola tänka litet mera efter saken och se litet mera nyktert på förhållandena.

Varför skulle icke kavalleriet behövas? Vi ha ju ett flygvapen, som skall

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

ersätta det, svarar man. Jag tvivlar på att det med den terräng vi ha i vårt land, alltid kan vara möjligt för oss. Dessutom har en annan sak stått klar för oss. Vårt flygvapen måste i första hand bindas samman med vår flotta. När det gäller vårt försvar utåt, när det gäller att hejda den invasion, som vi i yttersta fall måste räkna med och endast i sista hand kunna avvärja i land, äro flottan och flygvapnet de som närmast ha att föra den striden, och därför måste efter mitt förmenande flygvapnet i första hand utbildas och utformas i samband med flottan, om vi inte ha råd att genomföra en fullständig flygorganisation. Först i sådant fall må det komma i fråga för de andra vapenslagen. Därför är det också otvivelaktigt nödvändigt, att vi icke göra oss av med de kavalleriförband, som, om de behövas, kunna utvecklas, men som, en gång bortskurna, knappast kunna återkomma.

Kungl. Maj:t drar också in besättningstrupper i fästningarna. Kungl. Maj:t ställer i utsikt, att det där skall skapas andra formationer, som också delvis finnas. Men antingen finnas de, och då tagas de från de ändamål, som de eljest skulle fylla, eller också finnas de icke, och det hela ställes på framtiden. Jag skulle hellre ha sett, att Kungl. Maj:t dragit in även fästningarna.

Man måste fråga sig: varför har icke Kungl. Maj:t gått en annan väg, om nu organisationen skall beskäras? Varför har Kungl. Maj:t icke stannat t. ex. vid fem fördelningar? Det vore också ett ingrepp i organisationen, men enligt mitt sätt att se, med fördubbling till tio, ofantligt mycket mindre farligt än att behålla de sex fördubblade utan kavalleri och utan fästningstrupper.

Flottan ha vi tänkt, att man skulle förnya på tre år. Kungl. Maj:t föreslår fem år, och det är alldeles klart, att vi inte hålla på tre år, om Kungl. Maj:t anser det omöjligt. Vi ha inte kunnat förklara för oss, att Kungl. Maj:t stannat vid fem år, på annat sätt än att Kungl. Maj:t ansett, att man icke kan effektuera någon förnyelse på tre år. Under sådana förhållanden få vi naturligtvis också taga hänsyn till vad som här är rimligt, sedan Kungl. Maj:t visat vägen. Om grunden sedan är vacklande, är felet icke vårt.

Till sist några ord om *kostnaderna*. Kostnaderna äro Kungl. Maj:ts A och O. Vid den jämförelse, som nu säkert kommer att göras mellan Kungl. Maj:ts förslag och vår motion, tillåter jag mig rikta uppmärksamheten på två förhållanden. Det ena är, att Kungl. Maj:ts beräkningar alltid äro gjorda i underkant, det är en viss kostnadssumma, inom vilken man måste komma fram, och då måste allting beräknas så lågt som möjligt, oavsett huruvida beräkningarna hålla, när de skola omsättas i verkligheten. Vi ha icke haft tillfälle och tid att fila på våra beräkningar, utan vi ha gjort vår organisation och sedan frågat oss, vad den kostar. Men vi äro vissa om att en filning skulle kunna bringa ned kostnaden även här. Det andra är, att Kungl. Maj:t haft möjligheter att lägga andra grunder för sina beräkningar än vi gjort. Vi ha måst följa försvarsrevisionens grunder, som ju äro äldre än Kungl. Maj:ts. Jag har gjort jämförelser mellan Kungl. Maj:ts stat och vår och har funnit, att Kungl. Maj:t på punkter som t. ex. departementet kommer under oss. Det är alldeles klart, att våra högre siffror i verkligheten skola förändras till likhet med Kungl. Maj:ts. Vi gå med Kungl. Maj:t i alla de fall, där Kungl. Maj:ts grunder äro billigare än revisionens. Det finns också andra sådana fall, men jag skall icke taga upp tiden med det.

Det är blott en enda punkt till. När vi tala om kostnaderna, så låt oss, mina herrar, betänka, att det är *skillnad mellan budgetkostnader och verkliga kostnader*. En budgetkostnad visar sig siffermässigt i staten, men den verkliga kostnaden kommer på annat sätt till synes. Låt mig taga ett exempel. Vi hava 140 dagar och räkna genomsnittligt med 28,000 man. Det är intet fixt antal, men vi beräkna det så. Kungl. Maj:t räknar med 26,000 man eller runt

tal kanske 25,000, bortsett från studenterna. Av dessa äro 18,000 man infanteri, av vilka 25 procent skola uttagas till underbefäl och fackmän med längre utbildningstid. Det blir ungefär 4,500 man. Sedan är det 7,000 man specialtrupper med längre utbildningstid, varierande i olika fall, och så slutligen studenterna. Det blir omkring 13,000 man med längre utbildningstid. Om vi nu taga skillnaden, 200 dagar, och räkna med 12,000 man, kommer man ända upp till mellan 9 och 10 miljoner kronor, om vi räkna med en utbildningsdag omvärderad till arbetsdag efter 4 kronor per dag. Men vad är denna summa 9.600.000 kronor? Jo, *den motsvarar ungefär vad vårt indelningsverk kostar.* Vad betyder detta? Det betyder, att staten lägger kostnaden för underbefälens hållande på de svaga skuldror, som skola bära ej blott det personliga arbetet och ansträngningarna i tjänsten, utan också den ekonomiska lättnad, som staten får genom att icke själv betala sitt underbefäl. Dessa 9 miljoner kronor komma på kreditsidan. När man talar om vad vårt förslag kostar, måste beräknas, att detta är en utgift, som hos regeringen icke synes i staten, men som finns där ändå, och som hos oss både finns och synes. Vad vi velat göra är att utjämna kostnaderna, och jag tror, att i det fallet ingenting finnes att invända. Vårt indelningsverk är produktivt och ej improduktivt, och den valuta det ger är vida större än vad något annat kan ge.

Regeringsförslaget är, såvitt jag kan se, omöjligt att lägga till grund. Det har byggts på ett system, som det självt undergräver. Det har skärpt detta systems inre motsättningar, nedsatt övningstiden under alla rimliga gränser, från systemets egna utgångspunkter sett, *och det ger ingen kompensation.* Vårt förslag är ett i all ödmjukhet framburet anbud, och vi tro, nej, vi äro förvissade om, att bakom oss står bygdernas folk i allt mer tätande skaror. Vi tro också, att det vore det riktigaste, att låta svenska folket i val självt bestämma, vilket försvar det vill hava, om endast tid finnes och möjlighet därtill gäves utan skada och fara för vårt land. Men vi äro också övertygade om att situationen i vårt land är sådan, att det är nödvändigt att ju förr dess hellre komma till en lösning.

När vi sålunda framlägga vårt förslag, är det en utsträckt hand till förhandlingar med andra partier inom riksdagen för att försöka lägga en grund och bygga ett förslag, som i stället för Kungl. Maj:ts förslag kan trygga vårt lands framtid. Det är sant, att vårt förslag kan komma att falla, men

»det är skönare lyss till en sträng som brast än att aldrig spanna en båge».

Men den strängen brister icke och bågen håller. Om någon tilläventyrs skulle säga, att bågen är ett föråldrat vapen, vill jag peka på att vårt förslag i Dagens Nyheter fått det vitsordet att vara alldeles »överraskande tidsenligt». Om någon säger, att indelningsverket är en förlegad institution, en antikvitét, då svarar jag: Det är *namnet* och *grunden* som det har gemensamt med det gamla, men ingenting annat: det andra är nytt och modernt. Den grund, på vilken vi vilja bygga, är vad predikanten vid riksdagens början kallade hälleberget, medan regeringen bygger på lösan sand. Även om denna sand är den finaste mosand, stärkes icke grunden därigenom. Men om vi kunna bygga på folkets förtroende, vågar jag påstå, att grunden är säker, och om den tillika är en grund, som våra fäder byggt på, så tror jag, herr greve och talman, att vi, som efter moget övervägande ställt oss på den ståndpunkt där vi nu stå, utan förhävelse och med full tillförsikt kunna säga:

»Det är stoltare våga sitt tärningskast än att tyna med slocknande låge.»

Herr Wigforss: Regeringen har såsom utgångspunkt för hela sin politik förklarar, att den vill försöka ena folket till en lösning av försvarsfrågan. Även den, som från början ställer sig skeptisk till alla dessa försök att ena folket, kan naturligtvis icke vägra att taga denna regeringsförklaring på allvar

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

och alltså utan förutfattade meningar gå till en granskning av den kungl. propositionen.

Man kan då från början icke undertrycka en viss förvåning över att regeringen verkligen trott det vara möjligt att på den basis, på vilken den byggt sitt förslag, komma till en sådan enighet eller en sådan förhandling. Vi kunna börja med kostnadsramen. Det är alldeles riktigt, att det finns ett av riksdagens partier, för vilket kostnadsramen tycks spela en mycket liten roll, om man endast kommer tillräckligt långt ned med övningstiden. Men det kan icke vara regeringen obekant, att inom försvarsrevisionen, som haft att förbereda detta ärende, var det endast representanterna för regeringens eget parti, som funno sig kunna gå med på så stora kostnader som de under provisorietiden utgående. Det är ganska egendomligt, att regeringen ansett det vara möjligt att framlägga ett förslag, som skulle ena riksdagen, men som med åtskilliga tiotal miljoner kronor går över det liberala förslaget inom försvarsrevisionen. Då man ibland hört regeringsförslaget framhållas såsom ett mycket moderat förslag, som försöker på alla punkter begränsa och göra besparingar, kan man icke underlåta att fråga sig, om det här i landet verkligen funnits någon större grupp av medborgare, som väntat sig, att regeringens förslag skulle kunna innebära en ökning av de redan nu utgående försvarsbördorna. Själva förutsättningen för försvarsrevisionens arbete — en förutsättning, som säkert gillas av den övervägande delen av befolkningen — har varit att komma fram till besparingar.

Men då regeringen sålunda på denna punkt icke gått en säkerligen stor majoritet inom folkmeningen till mötes, vad har regeringen då att bjuda på? Vad är det för lockelsemedel, som skulle kunna skapa denna grundval för förhandlingar och samförstånd? Är det verkligen möjligt att man tror, att talet 195 är ett så magiskt tal, att *detta ensamt* skulle kunna ena folkmeningen? För min del har jag icke någon slags övertro på några som helst slags tal, då det gäller övningstiden. Jag är visserligen vän av en så kort övningstid som möjligt, men jag har icke blivit fascinerad vare sig av det ena eller det andra talet. På mig gör verkligen regeringstalet 195 icke alls något heligt intryck. Jag har tvärtom snarast intrycket av en litet ohelig köpenskap, inom vilken en vara aldrig får kosta jämna hundratal utan alltid fem kronor eller fem öre därunder. Det kan ju tänkas, att de som känt sig hotade av sådana tal som 230 eller 255, skola känna en viss lättnad vid att höra talet 195, men då man vet, att större delen av svenska folket ganska länge vant sig vid ett sådant tal som 165 och redan lockats med utsikten om 140, är det icke sannolikt, att dessa 195 dagar skola kunna utöva en sådan magisk verkan. Jag skulle snarast tro, att man på många håll — såsom vi hörde den föregående talaren framlägga — har en känsla av att om något tal är heligt, så är det talet 90, d. v. s. för rekrytskolan. Jag är övertygad om att då regeringen förbinder talet 195 med 350, finns det åtskilliga fromma här i landet, för vilka talet 350 mest liknar det stora vilddjurets tal.

Jag skall emellertid icke närmare ingå på alla dessa diskussioner om övningstiden. Den, som varit medlem av försvarsrevisionen och hört alla dessa långvariga diskussioner om det oundgängligen nödvändiga för att skapa en stridsduglig soldat, har icke mycken lust att ge sig in på en ny diskussion om dessa synnerligen oberäkneliga ting. Det är emellertid kanske intressant att påpeka, att lika tydligt som försvarsrevisionens majoritet sagt ifrån, att de 255 dagar, som föreslås, äro oundgängligen nödvändiga för att skapa en operations- och stridsduglig armé, lika tydligt säger regeringspropositionen, att det icke är tillrådligt att gå längre ned än till 195 dagar, om man vill skapa en dylik operations- och stridsduglig armé. För mig och mina meningsfränder inom försvarsrevisionen är kanske detta en överraskning, men vi äro icke obehagligt överraskade. Man skulle däremot nästan våga uttala den övertygelsen, att det

finns en eller ett par medlemmar av denna kammare, vilka också varit medlemmar av försvarsrevisionen, som skulle varit den nuvarande försvarsministern synnerligen tack samma, om han litet tidigare — låt mig säga halvtannat år tidigare — yppat för dem hemligheten, att man på 195 dagar kan utbilda en operations- och stridsduglig soldat.

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Ja, själva huvudintrycket av propositionen är att regeringen faktiskt icke försökt nedbringa kostnaderna och åstadkomma indragningar och besparingar. Det första intrycket är tvärtom det, att nu gäller det att sätta stopp för den utveckling, som under den sista tiden försiggått. Det är ju faktiskt så, att vi för närvarande ha en viss härordning, den må vara illa avvägd till sina delar och dyr i förhållande till effekten, och den må kallas ett provisorium liksom överhuvud taget alla härordningar med en viss kostnadsram och en viss övningstid. Det är alldeles uppenbart, att regeringspropositionen, som innehåller bevarandet av kostnadsramen och en mycket väsentlig övningstid, på den allmänna opinionen måste verka, skulle jag vilja säga, såsom en stridssignal som säger: Nu hava vi hunnit tillräckligt långt ned i rustningsminskningar, nu gäller det att vända och gå uppåt igen! — Regeringen har skickat ut sin varningssignal och säger till svenska folket: Nu ha vi sovit länge nog, nu måste vi vakna upp och se, hur farligt det utrikespolitiska läget är, nu måste vi åter igen börja öka rustningarna! — Ja, det är det faktiska huvudintrycket av regeringspropositionen.

Nå, har icke regeringen rätt att göra detta? Har icke regeringen rätt att uttala sin mening och att väcka nationen, har icke regeringen rätt och skyldighet att väcka folket till insikt om detta? Jo, det är alldeles uppenbart både dess rätt och plikt att säga ut sin mening. Men då får man tillägga: Samtidigt som regeringen förklarar, att detta förslag är ett anbud till förhandling, kring vilket regeringen hoppas att riksdagen skall kunna samlas, är det också regeringens skyldighet att klart och tydligt redogöra för, huru den ser det utrikespolitiska läget. Regeringen kan icke vara okunnig om att det finns en mycket stor del av riksdagens kamrar — och jag skulle våga säga den större delen — som betraktar det utrikespolitiska läget på ett helt annat sätt, som snarare har en känsla av att vi på grund av händelser, som icke ligga alltför långt tillbaka i tiden, ha befriats från just de allvarliga utrikespolitiska risker, varmed man tidigare har räknat. Då regeringen vet detta, förefaller det, som om det skulle vara den enklaste klokhet från dess sida att söka vinna denna tydligen motsträviga riksdagsmajoritet och klart och tydligt utlägga de förhållanden, varpå den grundar sin egen annorlunda beskaffade uppfattning om det härskande läget.

Den som suttit i försvarsrevisionen — visserligen icke som medlem av majoriteten — kanske ändå känner sig en liten smula solidarisk med revisionen inför det övermått av angrepp, för vilka den blivit utsatt. Jag kan inte underlåta att påpeka, att den punkt, på vilken kritiken från högerhåll med den allra största styrka satte in, var just den, att revisionen underlåtit att lägga den absolut nödvändiga grunden för varje förslag till försvarsväsendets organisation genom att klart och i detalj utreda vårt militärpolitiska läge. Man skulle väl således kunnat vänta, att denna stora brist blivit avhjälpt från regeringshåll och att regeringen känt såsom sin uppgift att lägga just denna grundval och försökt ena den politiska opinionen om grunden för att därpå kunna bygga upp sitt förslag. Men man finner med mycket stor överraskning, att på denna punkt gapar i regeringspropositionen ett lika stort tomrum som i försvarsrevisionens förslag. Försvarsrevisionen har uttalat sin oförgräpliga personliga mening om att vårt läge är förbättrat, och statsministern uttalar på samma sätt i sin diktamen en personlig mening men av annat slag, nämligen att vårt läge icke är förbättrat eller rättare sagt överhuvud taget icke kan bedömas. Det är praktiskt taget allt.

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.

(Forts.)

Statsministerns diktamen innehåller två delar. Den innehåller dels några uttalanden om Nationernas förbund, vilka uttalanden delvis äro alldeles riktiga, delvis kunna diskuteras, men delvis kunna anses missvisande. Men jag tror icke, att några delade meningar kunna råda i fråga om slutsatsen, då statsministern förklarar sig anse, att vi »få avstå från tanken att vi redan nu i Nationernas förbund skulle våga se en verklig garanti för vårt oberoende». Om den punkten råder, såvitt jag vet, inga delade meningar inom svenska folket. Om statsministern dessutom genom talet om att vi icke genom den hjälp, som vi möjligen skulle kunna få från förbundet, fått en fullgod kompensation för att vi icke längre kunna ställa oss neutrala, om statsministern, säger jag, därmed velat uttala, att våra risker i detta ögonblick skulle vara mindre, om vi stode utanför förbundet och att vårt medlemskap i förbundet är en anledning till att gå längre i rustningar än eljest, är detta en mening, som så strider mot den allmänna uppfattningen, att det förefaller såsom det allra naturligaste och allra nödvändigaste, att statsministern gått närmare in på ett resonemang om den saken. Så länge detta icke är fallet, tror jag att man kan bortse från hela denna sida av hans diktamen.

Så kommer statsministern till frågan om det militärpolitiska läget. Man skulle kunna säga, att det mest utmärkande för hela denna diskussion är att den alldeles saknar konkreta drag. I denna diktamen talas aldrig om Sverige och dess grannar och våra mellanhavanden och anledningar till fruktan att indragas i krig, utan endast om stater i allmänhet och om småstater i allmänhet. Man får nästan det intrycket, att staternas läge, deras geografiska gränser, deras nationella förhållanden och deras ekonomiska villkor absolut icke hava något att betyda för frågan om de risker, för vilka staterna äro utsatta. Det är möjligt, att statsministern icke anser det riktigt att i detta läge tydligt och klart tala om, från vilka håll han ser de risker, för vilkas skull han anser det nödvändigt att upprätthålla en försvarsberedskap, som om möjligt borde svara mot 1914 års härordning. Men i samma ögonblick statsministern icke anser sig kunna klart och tydligt uttala detta, i samma stund berövar han sig möjligheten att komma till en förnuftig diskussion med den riksdagsmajoritet, som han vet hysa en anorlunda betonad uppfattning. Denna, om jag så får säga, *abstrakta* karaktär hos statsministerns diktamen framgår allra tydligast av den punkt, där han talar om de små staternas allmänna öde här i världen. Statsministern säger där: »Medan statssystemet befinner sig i en dylik jäsningsprocess, är varje stats ställning fylld av faror, och särskilt de smärre staterna löpa en verklig risk att få betala den uppgörelse, som slutligen kan ske mellan de mäktige.» Med bästa vilja i världen är det mig fullständigt omöjligt att gissa, vilka konkreta bilder statsministern haft framför sig, då han nedskrev dessa rader. Är det en tanke, att Sverige skulle få sitta emellan och betala den uppgörelse, som möjligen skulle komma till stånd mellan England och Frankrike, mellan England och Ryssland eller mellan Frankrike och Tyskland? I hela detta uttalande finns icke någon som helst relation till Sveriges konkreta läge i detta ögonblick, och dessförinnan är det alldeles omöjligt att fortsätta resonemanget. Det har i grund och botten även statsministern på känn, ty hans huvudståndpunkt är — huru märkvärdigt det än låter — ingen annan än den, att vi i detta ögonblick ingenting kunna utsäga om vårt utrikespolitiska läge, om storleken av riskerna eller om riskernas art. Ja, ståndpunkten är från början icke orimlig, men jag tror, att då man försöker draga ut konsekvenserna, blir den orimlig. Det finns då två alternativ. Det ena är att om det är fullständigt omöjligt att säga någonting om vårt nuvarande utrikespolitiska läge, då kan man för närvarande inte heller dra några som helst grundade slutsatser om omfånget av de försvarsanstalter, som vi nu måste skaffa oss. Då är avvärning lika motiverad som 1914 års härordning eller det nuvarande provisoriet, men den slutsatsen har stats-

ministern tydligen icke ett ögonblick reflekterat på. Han vill dra en annan, och den kan i korthet uttryckas sålunda, fastän det icke är lika kort och klart uttryckt i hans diktamen: Ingen förnekar att risker finnas och att vi icke kunna beräkna dem. För att hålla oss på den säkra sidan är det bäst att rusta och att rusta upp till yttersta måttet av vår ekonomiska bärkraft. Han säger icke vår *personliga* bärkraft — det förhåller sig tydligen så, att detta förbjödes av regeringspropositionens art — men han säger att vi måste rusta upp till yttersta gränsen för vår *ekonomiska* bärkraft för att överhuvud taget få en rimlig ståndpunkt. Den slutsatsen är i viss mening rent logiskt oantastlig, men den är säkert så motbjudande för stora delar av vårt folk, och säkerligen skulle jag våga tro för större delen av riksdagen, att man tvingas att fråga sig, om det verkligen är alldeles omöjligt att få några konkreta hållpunkter.

Jag skulle såsom en parentes vilja tillägga, att jag icke är fullt övertygad om att statsministern eller regeringen själv dragit ut konsekvenserna av denna principiella ståndpunkt. Ty om man verkligen säger, att vi skola rusta till den högsta gränsen av vår ekonomiska bärkraft, då måste jag fråga mig: Skulle det verkligen vara omöjligt för finansministern att skaffa de ytterligare 40 miljoner kronor, som skulle behövas för att nå upp till den ståndpunkt, som regeringschefen säger vara väl motiverad av vårt utrikespolitiska läge. Det finns säkerligen inom det parti, som dessa herrar representera, en ganska utbredd mening, att svenska folket på så kallade *umbärliga varor* offrar så stora summor, att det icke alls skulle skada, om det finge knappa in på dessa till förmån för landets försvar. Jag vill icke påstå att denna uppfattning säger, att alla dessa 40 miljoner kronor skulle kunna tagas in genom en ökning av kaffetullen, men jag är säker på att en del skulle man anse möjligt att taga in på den vägen.

Det är möjligt att det undgått statsministerns uppmärksamhet, men det är säkerligen icke obekant för åtskilliga andra av regeringens ledamöter, att regeringen dels i statsverkspropositionen och dels i den särskilda propositionen om statstjänarnas dyrtidstillägg har ett uttalande om folkets bärkraft, som mycket väl skulle kunna tillämpas i detta fall. Det heter i statsverkspropositionen, att minskningen i statstjänarnas dyrtidstillägg har kunnat begränsas till det, som man tydligen menar, ganska blygsamma beloppet av 3 procent av inkomsterna. I propositionen om dyrtidstilläggen står det uttryckligen: Av tabellen framgår, att den föreslagna nedsättningen av dyrtidstilläggen begränsats till relativt små belopp. — Alltså, en minskning av 3 procent av inkomsten är *relativt liten*. Om vi då skulle säga: Låt oss gå över till alla övriga skattedragare och taga 3 procent av deras inkomst. Låt oss göra alla nödvändiga förekommande avdrag och sedan taga 3 procent av det beskattningsbara beloppet. Då skulle statsministern ha kunnat erhålla åtminstone de 40 miljoner kronor, som äro erforderliga för att uppbringa vårt försvarsväsende till den höjd, som han anser vara betingad av läget. — Jag nämner detta icke såsom statstjänare och icke alls för att kritisera regeringen i detta ögonblick på den punkten utan endast för att visa, att man hamnar i fullständigt ohållbara slutsatser, om man verkligen, då det gäller en sådan sak som landets försvar, försöker finna en verklig gräns i detta tal om den ekonomiska bärkraften. Om det är rimligt att statstjänarna offra 3 procent av sin inkomst för att skaffa budgeten en extra säkerhetsmarginal, förefaller det som om man kunde kräva även av andra inkomsttagare, att de offrade 3 procent av den beskattningsbara inkomsten för att skaffa landet den säkerhetsvakt, som regeringen anser vara nödvändig.

Då man kommit till den punkten, är man uppenbarligen framme vid frågan: Vad står striden egentligen om? Står den verkligen om vilka de yttersta uppoffringar äro, som vi skulle *kunna* göra, om vi visste att riskerna vore mycket stora? Nej, det gör den nog inte.

Jag kan tänka mig en sådan gräns för ekonomiska uppoffringar, om nämligen

Kungl.
propositioner
ang. förävars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

de drivas till den punkt, där de motverka sitt eget ändamål. Lika väl som den enskilde kan inskränka sin konsumtion så starkt, att han därigenom minskar sin produktionsförmåga, lika väl kan naturligtvis ett land offra så mycket på dessa improduktiva ändamål, att därigenom dess styrka och verkliga förmåga att försvara sig blir försvagad. Men det är inte sannolikt, att det är den gränsen, regeringschefen har i sikte.

Det finns, som sagt en annan uppfattning om stridens innebörd, och det är att den gäller vad vi ha råd att offra, när vi inte vilja offra hela raden av andra behov, som vi allesammans anse att vi också måste tillgodose, om detta liv skall vara så mycket värt att leva. Det är avvägningen mellan försvarsbördorna och alla de andra bördorna, som är det invecklade problemet, där man inte kan komma till exakta och bestämda slutsatser utan där var och en drar sina privata slutsatser och gör avvägningen på sitt sätt, där den enda möjligheten till lösning är en rimlig kompromiss, men där naturligtvis också den stora majoritetens mening måste bli avgörande. Och den stora majoriteten ser i detta fall inte läget på samma sätt som statsministern.

Det som vidare slår en, när man läser statsministerns diktamen, som skall utgöra grundvalen för försvarspropositionen, det är till vilken grad statsministern vägrar att erkänna att man är tvungen här i världen att ta vissa risker. Det är visserligen sant, att hur ljust man än ser på det nuvarande läget, kan ingen säga något om framtiden. Varken de som i detta ögonblick anse sig kunna minska utgifterna för försvaret högst väsentligt eller de som anse att vi kunna gå ned till en fullständig avväpning kunna naturligtvis komma ifrån att man därigenom utsätter sig för en viss risk. Men jag skulle gärna vilja veta vad man från regeringshåll menar om möjligheten att komma till några förnuftiga förhållanden i världen, om varje land skulle vägra att ta några som helst risker och sätta den enda gränsen för de militära rustningarna vid maximum av sin ekonomiska bärkraft. Låt oss t. ex. tänka på det sista avtalet om flottrustningarnas begränsning, som slöts i Washington. Är det någon, som förnekar, att en sådan begränsning kunde medföra vissa risker? Det har sagts så tydligt som möjligt från vissa håll, att den innebar risker, men man ansåg, att man måste ta dessa risker för den framtidstanke som ligger i överenskommelsen.

Jag är ense med statsministern, då han avvisar tanken på det föreslagna garantiavtalet mellan staterna. Jag tror inte, att det är den rätta vägen. Men det vore roligt att veta, hur han tänker sig, att inom Nationernas förbund någonsin en minskning av rustningarna skall kunna åstadkommas, utan att de deltagande staterna utsätta sig för risker och hindras att skapa sig den garanti, som en rustning upp till gränsen för deras ekonomiska bärkraft kan innebära.

Jag vill ta ett annat exempel. I detta ögonblick diskuteras i det stora riket England mycket livligt om man skall ta den risk som ligger i att upphöra med arbetena på hamnen i Singapore. Från militärt håll säger man att det kunde innebära risker i framtiden. Man vet nämligen inte hur förhållandet till Japan kommer att utveckla sig, och därför måste man utbygga hamnen. Jag är säker på att om statsministern med sina utgångspunkter sutte vid ledningen där, skulle han blinkt vägra att ta den ganska lilla risken med tanke på vad framtiden kan innebära. Jag säger detta för att visa vart statsministerns resonemang leder.

Ett enda exempel till. Allesamman här i denna kammare sitta vi, liksom stora delar av världen, och vänta med oro på vad som skall hända vid den kommande uppgörelsen mellan Frankrike och Tyskland. Var och en vet att det grundläggande i den franska ståndpunkten är att man måste säkra sig mot Tyskland. Den franska nationalistiska ståndpunkten är otvivelaktigt att ingenting får offras, ingenting riskeras, att man måste hålla det framtida Tyskland

så svagt som möjligt, att man måste hålla sig så militärt överlägsen Tyskland som möjligt. Man förnekar nog inte möjligheten av att Tyskland kan bli fredsvänligt, men man säger sig: Vi ha som fosterlandsälskande fransmän skyldighet att räkna med att Tyskland kan bli starkt, mäktigt och revanschlystet.

Om man inte tar statsministern på orden, finns det ju ingen grundval för något resonemang. Men om man gör det och ser hans och regeringens synpunkter i det nu antydda sammanhanget, kan man knappast underlåta att fråga sig om man inte ändå skulle kunna vända tillbaka och se, om det är så omöjligt att få någon beräkning av riskerna i detta ögonblick, en liten smula överblick över det konkreta läget för närvarande.

Statsministern snuddar ett enda ögonblick något litet vid den frågan, då han förklarar att även om det skulle vara möjligt, att läget för ögonblicket inte vore så farligt, skulle detta ändå inte tillåta oss att göra några begränsningar. Han säger nämligen — och det är den enda punkt, där det finns en konkret antydning om från vilket håll, statsministern väntar farorna —: »Skulle bland dessa senare — nämligen stormakterna — befinna sig en stat, som är väsentligt starkare än vårt land och vars själviska intressen i en viss situation kunna tänkas äventyra vår fred, vore det för oss ödesdigert att hava slagit oss till ro vid att en dylik stat i närvarande ögonblick möjligen ägde varken vilja eller förmåga att hota vårt oberoende.» Han erkänner alltså, att vi i detta ögonblick äro trygga från det hållet, eller vill i alla händelser kasta fram möjligheten för att genom ett bemötande vara alldeles på den säkra sidan. Han fortsätter nämligen: »Även om vårt militärpolitiska läge i dag vore relativt gott, sakna vi varje garanti för att detta bleve fallet även i morgon.»

Jag vet inte om statsministern själv låtit förvill sig av sitt eget bildspråk, när han talar om i dag och i morgon. I alla händelser kan han väl inte vänta att alla läsare skola göra det. Det vore kanske förmätet att säga om staterna och folken som om vår herre, att en dag är för dem som tusen år och tusen år såsom en dag, men nog är det säkert att man i folkens liv får räkna dagar på annat sätt än i den enskildes. Och om också en sådan dag inte skulle innefatta mer än ett par, möjligen ett enda decennium, så frågar man sig om inte också regeringens försvarsbudget gäller den dag i den svenska statens liv som ligger på denna sidan 1940.

Men statsministern har en position där bakom, och det förefaller att vara den avgörande. Jag har hört tillräckligt med resonemang från personer som representera åtminstone ungefär samma uppfattning som statsministern för att åtminstone våga gissa, att det är hans innersta mening, som han åtminstone inte inför sig själv förnekar, att nämligen läget just nu är ojämförligt mycket bättre än 1914. Men statsministern säger sig: Vi veta inte hur länge det kan vara. Han säger framför allt: Även om det vore möjligt att räkna med att läget under den närmaste tiden skulle vara så gynnsamt, att de stora rustningarna inte behövdes, även om man skulle kunna räkna med att en förändring i läget ger sig till känna så pass sakta, att vi skulle kunna hinna anpassa vårt försvar efter ett nytt utrikespolitiskt läge, »även om ett sådant varsel i god tid vore tänkbart», säger han, »skulle det förvisso ej vinna det beaktande, det förtjänade. Vad den skarpsinnige iakttagaren betraktade såsom ett oväder, hotande med urladdning, skulle säkerligen för den stora allmänheten framstå såsom ett övergående, sig snart skingrande moln. Fienden stode efter all sannolikhet vid gränsen, innan o. s. v.»

Vad innebär detta statsministerns uttalande? Jo det innebär, skulle jag vilja säga, att han är konsekvent pessimist åtminstone till en viss gräns. Han är pessimist i fråga om det utrikespolitiska läget, han är pessimist i fråga om våra ekonomiska möjligheter, i fråga om svenska folkets klokhets att se, när faran hotar, han är pessimist antagligen framför allt i fråga om svenska folkets

Kungl.
propositioner,
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

Kung .
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts)

offervillighet att då en större fara hotar verkligen vilja gå med på de försvarsanstalter, som kunna vara lämpliga för den tiden. Men man finner med verklig överraskning mitt i all denna svarta pessimism en skinande glimt av optimism, och det i fråga om folkets offervilja i detta ögonblick. Ty vad säger statsministern i grunden? Jo han säger: Jag tror inte att, om läget blir svårare, vi kunna få folket att offra tillräckligt på rustningar, men jag tror att det redan i det nuvarande läget, fastän folket inte tycker att det ser så farligt ut nu, skall vara möjligt att få dem att gå med på regeringens förslag.

Det finns ett gammalt ordstav som säger att det kan inte vara alldeles ljust för tån, om det är alldeles mörkt för hälen. För min del skulle jag vilja vända om det och säga, att det är svårt att tro, att det skall vara så mörkt för tån, om det är så ljust för hälen. Om statsministern tror att det är så ljust i detta ögonblick, att han skulle kunna få svenska folket med på de bördor, han kräver, är det ganska egendomligt, att han inte tror att det skulle gå med på ökade bördor vid ett tillfälle, då riskerna för var man skulle te sig åtskilligt klarare än nu.

Jag vill sammanfatta som min uppfattning, att jag tror att statsministern på den punkten misstar sig. Han har inte genom sin diktamen kunnat på ett sätt som är begripligt för den stora allmänheten klargöra var den stora risken ligger, och då står som enda faktum kvar att han begär ökade bördor, begär minst den ram för ekonomiska bördor som vi för närvarande ha och ökade personliga bördor. Jag är övertygad om att, vad än denna riksdag har för delade meningar om detaljer och enskilda punkter, den dock icke kommer att bedöma det försvarspolitiska läget på samma sätt som statsministern, och då kommer den utan tvivel att försöka att få en ordning av vårt försvarsväsende som håller sig inom en betydligt snävare ram och ger betydligt större utrymme åt de andra uppgifter, som vi ändå känna att vi måste offra något för. Jag kan inte tala för mer än det parti, jag själv representerar, men jag skulle kanske kunna våga uttrycka den förhoppningen, att man även på annat håll, där man tydligen inte ser saken på samma sätt som statsministern, skulle kunna ena sig med oss för att komma fram till en ordning som svarar mot det ögonblickliga läget, så som vi se det.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Marks von Würtemberg:** Herr vice talman, mina herrar! Jag skall tillåta mig att taga till orda för att i någon mån söka belysa den föreliggande frågan från vissa utrikespolitiska synpunkter. Jag föranledes därtill särskilt av den föregående talarens yttrande. Han anmärkte bland annat att i propositionen saknades varje närmare utredning av det militärpolitiska läget, och han tycktes också mena att statsministerns yttrande till statsrådsprotokollet dels gav en alltför ofullständig ledning i fråga om statsministerns uppfattning i ämnet, dels också tydde på en benägenhet för svartmålning.

Jag vill redan från början säga att någon så konkret utredning av den militärpolitiska situationen, som denna talare syntes åsyfta, är inte heller jag i stånd att lämna, och skälen därtill skall jag om en stund antyda. Men ett och annat torde möjligen kunna sägas utöver vad som redan blivit anfört av statsministern.

Först och främst vill jag nämna att jag i det hela ansluter mig till vad statsministern haft att yttra rörande läget uti i världen, rörande Nationernas förbund och de konsekvenser, världsläget innebär för vår försvarsfråga.

I fråga om Nationernas förbund och den betydelse, denna sammanslutning haft för fredstanken och för utsikterna till försoning emellan folken, vill jag såsom min mening uttala att vi tyvärr icke kommit så långt som jag och många

med mig för några år sedan, då Nationernas förbund bildades, hoppades. För min del, herr vice talman, är jag en varm anhängare av Nationernas förbund. Jag är benägen att i likhet med presidenten Wilson i detta förbund se mänsklighetens enda hopp. Jag vill i det allra längsta tro, att förbundet skall få fortleva till mänsklighetens fromma, och att det med tiden skall lyckas förverkliga de höga grundsatser, som proklamerats i dess grundlag, förbundsakten. Jag inser också mer än väl, att förbundet under de gångna fyra åren av dess tillvaro utträttat mycket gott på den materiella och andliga kulturens område, och att det även på den internationella rättens och politikens fält har att anteckna vissa framgångar. Jag tror också att i vissa fall, där framgången ej tett sig så otvetydig, det dock kan sägas, att det skulle ha gått långt värre än det gjort, om icke förbundet hade funnits till, och att kanske någon gång dess blotta tillvaro har medfört att ett övergrepp eller en konflikt undvikits. Men jag skulle brista i ärlighet mot mig själv och andra, om jag sökte dölja att förbundets fortbestånd ännu icke kan anses tryggt. Jag har haft tillfälle att på ganska nära håll se förbundsorganen i verksamhet, och jag tvekar icke att såsom mitt omdöme uttala, att denna verksamhet mer än en gång präglats av en svaghet, som har sin enda förklaring i farhågan för att en fastare hållning skulle kunna leda till förbundets sprängning. Det är icke min mening att klandra dem, som härvidlag bestämt förbundets hållning. Jag kan förstå deras syn på saken, om jag också ej i varje fall kunnat dela den. Vad jag vill framhålla är blott att Nationernas förbund i sitt nuvarande skick icke är starkt och livskraftigt nog för att kunna påräknas såsom ett säkert bålverk för freden. Skulle en stat med mera betydande maktresurser finna sig av sina intressen manad att gripa till krigiska åtgärder mot en annan stat, vågar jag ej tro, att fruktan för de s. k. sanktioner från förbundsmedlemmarnas sida, för vilka man enligt förbundsakten utsätter sig, skola utgöra ett tillräckligt avhållande motiv. Jag anser det med andra ord vara starkt tvivel underkastat, huruvida de garantier, som förbundsaktens bestämmelser avse att genomföra, skola visa sig hållbara, om de utsätts för en stark påfrestning, och jag befarar tillika att en dylik påfrestning kan leda därhän, att icke blott garantibestämmelserna utan hela förbundet går till spillo. Från denna utgångspunkt kan jag icke heller se någon fördel i en sådan allmän garanti-traktat av militär art, som inom förbundet varit påtänkt. En ömsesidig förpliktelse för förbundets medlemmar eller det stora flertalet av dem att militärt bispringa varandra anser jag visserligen kunna vara av värde, men endast under en förutsättning: att förbundsidén, förtroendet och hängivenheten för förbundet, hunnit slå så fast rot hos medlemmarna, att ett allmänt uppfyllande av garantiavtalet kan med full säkerhet påräknas. Så länge detta icke kan anses vara fallet ens i fråga om de nu påbjudna sanktionerna av ekonomisk art, synes det ur såväl förbundets som de särskilda medlemsstaternas synpunkt vara bäst att i varje fall icke utvidga garantiförpliktelse, vilket genom denna tilltänkta traktat skulle ske.

Den svaghet som beklagligtvis vidlåder förbundet framträder också i dess hittills visade oförmåga att lösa en av de huvuduppgifter det fått sig ålagt i förbundsakten: att åstadkomma en genomgripande internationell minskning av rustningarna. Att ett genomförande av denna viktiga del av förbundets program mött alldeles särskilda svårigheter skall villigt erkännas. Men själva faktum kvarstår, och det finns tyvärr endast ringa förhoppning, att det under en snar framtid skall undergå ändring.

Men, kan man säga, bortsett från förbundets fortbestånd eller försvinnande och från dess större eller mindre förmåga att upprätthålla freden, är denna någorlunda tryggad genom andra förhållanden. Ett stort krig, det mest omfattande och förödande som världen någonsin skådat, har nyligen slutat. Folken

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

hava för en lång tid framåt fått nog av en dylik förstörelse. Det kommer icke så lätt att lyckas deras styresmän, om de nu skulle hava lust för krigiska äventyr, att få folken med sig.

Ja, något ligger det nog i en dylik tanke. Det vore väl underligt, om icke de oerhörda lidanden, som världskriget medför för de kämpande folken, skulle ha framkallat en viss fredsvilja. Men andra omständigheter verka i motsatt riktning. De freder, som avslutat kriget, ha måhända i vissa fall varit ägnade att undanröja anledningar till krig, men i många hänseenden ha de — det tjänar till intet att neka det — också varit ägnade att skapa nya intressemot-satser, nya oroshärdar. Icke utan fog har ock framhållits att kriget gjort folken mera vana vid våldsåtgärder och på sina håll försvagat den motvilja mot krigiska konflikter, som vid tiden för världskrigets utbrott syntes vara stadd i ständig tillväxt. Det kan väl ej heller förnekas, att ett orosfrö är för handen i den ekonomiska situation som föreligger i ett flertal av Europas stater, den fattigdom som synes breda ut sig i världsdelen. Att en dylik situation icke är ägnad att skapa en försonlig stämning utan tvärtom att framkalla eller skärpa konflikter behöver knappast framhållas.

Söker man att psykologiskt bedöma nutida folkstämningar i Europas länder, blir det nog också svårt att konstatera den goda vilja, den storsinhet och vidsynthet som mer än något annat skulle vara av nöden för att världsdelen åter skulle komma till ro. Nu liksom före kriget får man det intrycket, att en politik, baserad på nationalfåfängan, på den s. k. nationella prestige'n eller på hävdandet av ögonblickets mången gång icke alltför betydande intressen, är den, som dominerar hos de styrande likasom hos folken, varemot det ofta nog långt viktigare intresset av grannsämja och allmänt samförstånd kommer i andra rummet. Jag tror att det icke är alltför fariseiskt, om jag påstår att vårt folk mer än många andra härvidlag har visat prov på behärskning och framsynthet, men måhända medför denna läggning också en viss svårighet att allsidigt och riktigt bedöma den jäsningsprocess som försiggår ute i Europa.

Den som framhåller bristen på god vilja mellan folken får kanske det svaret: Ja, inriktad då ert arbete på att skapa denna goda vilja, på att uppfostra folken, göra dem fogligare, mera klarsynta och mindre själviska. Ja det vore utan tvivel en stor uppgift, men kan man verkligen tro att det står i vår makt här i landet eller i deras makt, som i de olika länderna ha kommit något längre än flertalet, att i nämnvärd mån upplysa och uppfostra detta flertal? Världskriget torde väl dock i detta fall ha varit en predikan så kraftig som knappast förut förekommit i världen. Har den icke hjälpt, så är det knappast att hoppas på möjligheten av någon omedelbar eller snar omvändelse. Vad som tills vidare är att göra för oss är att efter råd och lägenhet hjälpa till att på fredlig väg motarbeta övergrepp och att bilägga och utjämna motsatser — kanske kan vårt land som temporär medlem i Nationernas förbunds råd härvid trots sin litenhet hjälpa till någon smula. Men vår plikt mot oss själva och det hela är också, att i det labila världsläget upprätthålla vårt yttre oberoende och att söka så vitt möjligt hålla oss själva utanför mera omfattande konflikter, därest sådana skulle åter uppkomma. För att fylla denna plikt är det, så vitt jag förstår, oundgängligt att vi besitta det mått av militär styrka som kan erfordras för att vi icke mer eller mindre viljelöst skola på ena eller andra sidan glida in i en dylik konflikt. Erfarenheten har visat oss och andra att den goda viljan till neutralitet icke alltid skulle vara nog utan att tillvaron av vissa, låt vara begränsade, maktmedel härvidlag spelar sin roll.

Vad jag nu har uttalat i fråga om den internationella situationen och dess betydelse för oss torde, det förstår jag, liksom statsministerns anförande till statsrådsprotokollet för mången komma att te sig såsom en svartmålning. Bland annat vill man kanske förebrå mig att jag icke fäst tillräcklig uppmärksamhet

vid vissa ljuspunkter, som under allra sist tiden förekommit, framför allt i och med den nya engelska regeringens bildande.

Nej, herr greve och talman, jag har icke förbisett dessa ljuspunkter. Jag har iakttagit dem med stor glädje, och jag ville så gärna hoppas att de efter hand skulle alltmer kunna lysa upp den mörka horisonten. Men tills vidare vågar jag ej tro därpå. Hur många gånger under de senare åren har det ej sett ut att ljusna i världen. Hur gladdes vi ej alla åt presidenten Wilsons budskap, och hur hava vi ej glatts åt andra då och då framträdande symptom på vaknande insikt om nödvändigheten av ett bättre samförstånd mellan folken. Men glädjen blev ej alltför långvarig. Att i en handvändning undanröja de förhållanden som nu vålla spänning mellan folken och omskapa deras sinne lag är tyvärr nog ej möjligt.

De krav som under debatten nyss framställts och även från annat håll framkommit på mera detaljerade upplysningar om regeringens uppfattning av vårt lands militärpolitiska läge är jag beklagligtvis ej i stånd att tillmötesgå. Att här närmare ingå på uttalanden om huruvida den eller den främmande makten skulle väntas bliva vår fiende eller vår hjälpare skulle vara ofruktbart och från min sida föga lämpligt. Så osäkert som det internationella läget för närvarande är i det hela, måste varje försök att närmare precisera de faror, som kunna hota oss från olika håll, få karaktären av gissningar och kannstöperier, och från den post jag för närvarande har äran att bekläda skulle det vara föga lämpligt att inlåta sig på hypoteser om mindre fredliga avsikter från den ena eller andra främmande maktens sida.

En sak vill och kan jag emellertid framhålla i detta sammanhang. De faror för krigiska förvecklingar, som kunna hota oss, ligga, såsom jag redan förut antytt, icke blott i möjligheten av angrepp från någon stat, som kunde ha lust att tillvinna sig någon större eller mindre del av vårt land. De risker av denna art, som tidigare förefunnits, hava helt visst, åtminstone för en tid framåt, blivit mindre än förr. Men i stället har tillkommit en annan risk, som förut var oss främmande, nämligen den som kan följa av vårt medlemskap i Nationernas förbund och därmed förknippade förpliktelser. I händelse av angrepp mot någon annan stat, som tillhör Nationernas förbund, hava vi icke samma rätt som förr att hålla oss neutrala. Vi hava utlovat att gent emot angripare göra gemensam sak med övriga förbundsmedlemmar, om icke militärt så dock genom att deltaga i en fullständig ekonomisk avspärrning och medgivande av fri passage för andra förbundsmedlemmars militära styrkor och krigsförnödenheter. Jag har visserligen nyss framhållit, att man icke med säkerhet kan påräkna, att de s. k. ekonomiska sanktionerna skola komma till användning gent emot en stat, som överfaller en förbundsmedlem. Men detta innebär icke, att jag anser varje tillämpning av dessa sanktioner vara utesluten. Skulle det passa de mäktigare staterna inom förbundet att i ett visst läge göra förbundsaktens bestämmelser om sanktioner gällande, kunna de mindre staterna helt visst icke undandraga sig sina förpliktelser i detta avseende, även om de skulle vara sinnade för passivitet i det fallet, något som jag beträffande vårt land ingalunda tror komme att bliva fallet. Men från deltagande i ekonomiska sanktioner och medgivande av främmande militära styrkors passage är steget icke långt till deltagande i kriget. Därhän kan situationen tydligen lätt utveckla sig, trots den livligaste önskan från vår sida att hålla oss utanför. Häri ligger ett riskmoment, som efter min tanke ingalunda bör förbises, när det gäller att bedöma huru och i vad mån vi kunna minska vår nuvarande försvarsberedskap.

Ja, herr greve och talman, jag skall icke mycket längre upptaga kammarens tid. Vad jag åsyftat har varit att söka framhålla och understryka det i och för sig ganska uppenbara förhållandet, att de europeiska staternas nuvarande internationella läge är i hög grad osäkert och erbjuder möjlighet för flera olika fram-

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

tidsperspektiv. Måhända ta förhållandena i vår världsdel en lyckosam och fredlig utveckling. Vem vill icke i det längsta hoppas därpå? Men när det kan gälla vårt lands oberoende tillvaro, kan man enligt min tanke icke utan vidare bygga på en sådan förhoppning.

Huru långt jag än anser mig stå från allt vad militarism heter, kan jag icke finna annat, än att man gör rättast i att för en avsevärd tid framåt på vårt försvar offra så mycket som utan egentlig skada för sociala, kulturella och ekonomiska samhällsuppgifter kan undvaras. Den ståndpunkten måste jag vidhålla mot föregående talare, att man bör offra så mycket som ur dessa synpunkter är möjligt och på samma gång tillse, att man för dessa medel får den största möjliga valutan.

Jag är icke någon fackman på det statsfinansiella eller militära området. Men så mycket förstånd tror jag mig ha, att jag vågar tro, att den föreliggande propositionen låter sig försvara ur dessa synpunkter. Min grundade förhoppning är, att den behandling denna proposition kommer att röna i riksdagen skall bliva saklig och fördomsfri och präglad av kärlek till vårt gamla land, samt att ur prövningen skall framgå ett resultat, som kan tillfredsställa vårt folk och lända till båtad och trygghet för landet.

Herr Vennersten: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke följa den första ärade talaren i den höga flykt, som han onekligen gav åt sitt anförande. Men jag förstår, att hela detta anförande var buret av ett varmt försvarsintresse, och särskilt avslutningen gav mig den förhoppningen, att även den ärade talaren skall under utskottets behandling av det kungl. förslaget finna möjligt att revidera sin ståndpunkt därhän, att ett samförståndsförslag kan åstadkommas. Åtminstone vågar jag tillsvidare tro på den möjligheten.

Jag vill beträffande den anmärkta bristen på »anda» i det kungl. förslaget hänvisa till vad hans excellens herr utrikesministern nyss anförde. Och jag vågar vidare hänvisa till den vid upppeade tillfällen från hans excellens herr statsministern gjorda maningen till oss alla och envar att på grund av förhållandena och tidens svåra beskaffenhet enas om att gå till en lösning av denna fråga. Mig förefaller det som om vi i det framlagda förslaget hade ett underlag, som den förste ärade talaren säkerligen icke vill underkänna värdet av.

Vidare ha vi här i riksdagen, så prosaiskt det än må vara, att granska detaljerna i det föreliggande förslaget och söka komma till bästa möjliga resultat ur de synpunkter, som hans excellens herr utrikesministern nyss framhöll. Efter mitt förmenande är det den enda möjliga väg, som vi här kunna gå, och det är också den enda, som jag vill beträda, då jag nu går att yttra mig om det föreliggande kungl. förslaget.

I det kaos av olika meningar, som hittills framkommit rörande vårt försvar är, såvitt jag kan fatta, det kungl. förslaget, den enda fasta punkt, till vilken vi hava att hålla oss, den säkraste grundvalen för ett ordnande av vårt försvar vid denna riksdag. Tanken på uppskov i denna fråga har ju många gånger varit före och vunnit anhängare, men efter det den kungl. propositionen framlagts och där tydligen belysts vådan av ett fortsatt provisorium, tror jag, att man måste låta tanken på uppskov falla och bemöda sig om att redan nu komma till ett positivt resultat. I den kungl. propositionen framhålles, hur under nu rådande provisorium hela organisationen är på väg att sönderfalla och att, om detta tillstånd får fort fara, vi kunna komma att befinna oss inför nödvändigheten att bygga upp från grunden igen, vilket kan bli en uppgift, som överstiger våra krafter.

Mot den utgångspunkt, som Kungl. Maj:t valt vid bedömandet av försvarsfrågan, hava starka invändningar framkommit. Och det synes i själva verket axiomatiskt, att vid skapandet av en anordning, vilken det än må vara, man

främst gör sig reda för, huru stort det föreliggande verkliga behovet är, och först därefter går att tillse, huruvida medel finnas eller rimligen kunna anskaffas. Men även om Kungl. Maj:t valt den senare vägen, tro ni då, mina herrar, att invändningarna blivit mindre skarpa? Hade det då icke med styrka framhållits, att Kungl. Maj:t icke beaktat den fundamentalt viktiga omständigheten, att vi icke kunna hava ett försvar, som vida överstiger vår ekonomiska bärkraft? Och hade man icke gjort gällande att det framlagda förslaget är alldeles för dyrt och icke kan accepteras.

Det är därför, enligt mitt förmenande, psykologiskt väl förklarligt, att Kungl. Maj:t valt kostnadsramen såsom utgångspunkt. Och jag vill därtill foga den anmärkningen, att innebörden av begreppet »det föreliggande behovet» är mycket svårbestämbart och säkerligen torde giva anledning till mycket mer skiftande uppfattningar än frågan om vår ekonomiska bärkraft. Men därtill kommer, att just i fråga om den ekonomiska bärkraften har från samma håll, som jag nu avser, framkommit den mest optimistiska uppfattning, och det kanske också med fullt fog, om man nämligen ställer frågan på längre sikt.

Jag skall icke inlåta mig på att bemöta angreppen på regeringens förslag ur andra synpunkter. Jag vill blott uttala den önskan, att på intet håll ställningstagandet mot förslaget måtte vara definitivt. Vad som enligt mitt förmenande är det främsta, som man borde undersöka, det är vad hans excellens herr utrikesministern nyss antydde: Hava vi fått ett förslag, som innebär det bästa möjliga, som vi inom den antagna kostnadsramen kunna erhålla? Jag skulle vilja formulera frågan så: Kunna vi utan att överskrida kostnaderna för det nuvarande provisoriet åstadkomma ur försvarets synpunkt önskvärda förbättringar i det kungl. förslaget? Här har man, såvitt jag kan förstå, det bästa uppslaget för en fruktbärande kritik av det kungliga förslaget, en kritik, som inriktar sig på ett uppbyggande och icke ett nedrivande, och det är enbart i detta uppbyggande syfte, som jag tillåter mig att nu göra vissa erinringar för att tillse, huruvida något mer skulle kunna vinnas inom den givna kostnadsramen.

Innan jag övergår härtill, vill jag uttala den vissa förhoppningen — detta också i anslutning till hans excellens herr utrikesministerns varma vädjan nyss — att utskottsbehandlingen av förslaget må kunna försiggå under hänsynstagande enbart till rent sakliga moment, såsom vi för övrigt under senare tider alltid varit vana vid i vår svenska riksdag, och att arbetet i utskottet måtte leda till ett för land och folk lyckligt resultat. Jag hämtar stöd för denna min tillförsikt i den omständigheten, att flera av de mera framstående talesmännen för grupper såväl inom som utom riksdagen, vilka tidigare ställt sig mera tveksamma mot även ganska måttliga försvarskrav, ha uttalat den bestämda uppfattningen, att finge vi blott en tillfredsställande lösning av våra stora författningsfrågor, skulle försvarsviljan växa hos folket, försvarsolusten försvinna och således även — den slutsatsen drager jag — försvarsfrågan kunna lösas i samförståndets tecken. Då vi erinra oss, att de stora författningsfrågorna — jag syftar i främsta rummet på rösträttsfrågan — just på detta sätt funnit sin lösning, bör man våga uttala den förväntan, att frukterna av det tidigare samarbetet nu skola inhöstas.

Vid de reflexioner, som jag nu vill göra beträffande möjligheten att påbygga förslaget utan nämnvärd merkostnad, skall jag be att få förutskicka följande påpekanden. Det förefaller mig icke vara av ekonomiska eller statsfinansiella skäl motiverat att nedpressa organisationen så långt, att, såsom enligt det kungl. förslaget är ställt i utsikt, vid dess fullständiga genomförande en besparing av ända till 13,230,000 kronor skulle uppkomma. Kunna vi för den tidsperiod, som nu lämpligen kan ifrågakomma, hålla oss inom ramen av provisoriets kostnader, inklusive dyrtidstillägg och utgifter för det militära

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

pensionsväsendet, och därjämte, efter det att den föreslagna engångskostnaden upphört, ernå en besparing motsvarande denna engångskostnad, förefaller det mig, att det ekonomiska problemet funnit en fullt tillfredsställande lösning. Vad vi under dessa svåra tider kunnat bära, det torde vi också vara i stånd att bära under kommande tid, även om vi icke skulle taga hänsyn till nyss antydda besparing vid engångskostnadernas upphörande.

Jag har liksom många säkerligen med mig frågat, om det verkligen vore av behovet påkallat att indraga de båda fästningsinfanteriregementena, och jag har vad särskilt Karlskrona grenadjärregemente beträffar funnit det mycket betänkligt att förlägga de för Karlskrona avsedda besättningstrupperna så långt bort från platsen för deras huvuduppgift, som det föreliggande förslaget skulle medföra. Likaså vill jag i likhet med den förste ärade talaren uttala starka betänkligheter i fråga om den betydande minskningen av kavalleriet. Man bör besinna, att i stället för 50 skvadroner, som nuvarande härordning innefattar med dithörande 8 kulsprutetroppar och 10 signalavdelningar, skulle vi enligt det kungl. förslaget få icke mer än 19 ridande och 6 tekniska skvadroner och i dessa skulle då inläggas vad som tillhört de tidigare kulsprutetropparna och signalavdelningarna, således en reduktion av mer än 50 procent. Och ser man efter, hur det ställer sig med den grundläggande faktorn i fråga om kavalleriet, nämligen hästantalet, är förhållandet enahanda, då nuvarande stamhästantalet, som är 6,463, skulle enligt föreliggande förslag gå ned till 3,130. Med hänsyn till kavalleriets stora betydelse och den ringa styrka det redan nu har, förefaller det mig, att ansträngningarna borde inriktas på att åtminstone bevara så mycket av det till indragning föreslagna kavalleriet, som den förste ärade talaren framhöll, ett krav som jag ansluter mig till, då jag väl förstår, att man icke bör beröva krigsledningen det ytterst värdefulla redskap för spaning m. m., som en kavallerifördelning utgör.

Jag tror mig också böra framhålla, att den dolda kategoriklyvning, som den förste ärade talaren påtalade, nog skulle bli väsentligt mindre anmärkningsvärd, om man av de vapenföra värnpliktiga, som skulle föras över till ersättningsreserven, uttoge ytterligare 2,000 man till linjetrupporna, varigenom folkets värnkraft vid krigstillfälle bättre toges i anspråk. Jag har alltså velat hemställa, att även detta må tagas i övervägande inom utskottet, och jag förmodar, att motioner i sådana avseenden, som jag nu framhållit, komma att föreligga, så att uppmärksamhet ägnas dessa möjligheter till förbättring av förslaget — allt under den förutsättning beträffande kostnaderna, som jag redan anfört.

Jag skall icke trötta kammaren med att anföra alla de siffror, varpå antagandet av möjligheten att förbättra förslaget, på sätt jag antytt, utan väsentligen ökade kostnader stöder sig, ty det skulle föra långt och torde icke vara behöfligt.

Jag vill sluta med ett önskemål angående flottan. Enligt marinmyndigheternas förslag skulle det byggas ett antal av 9 fartyg, nämligen 4 jagare, 3 torpedundervattensbåtar och 2 motortorpedbåtar. Det blir naturligtvis ett otillräckligt tillskott år 1929 till den flotta, som då finnes kvar av nuvarande bestånd. Enligt marinmyndigheternas uppgift skulle redan vid 1927 års slut av fartyg tillhörande kustflottan, som där icke passerat åldersgränsen, d. v. s. om icke mycket mer än 3 år, icke finnas kvar mer än 3 pansarfartyg, 3 jagare, 6 torpedundervattensbåtar och 2 minfartyg. Det förefaller då vara ett ytterst blygsamt krav, att de fartyg, som skulle utgöra förstärkningen, må färdigbyggas icke på fem, utan på tre år, så att de funnes tillgängliga vid sistnämnda tidpunkt, när eljest sjöförsvaret då skulle vara reducerat till alltför blygsamma proportioner. Jag är viss om, att det finnes tydligt uttalande härom i den kungl. propositionen, att försvarsministern intet hellre skulle se, än att

riksdagen ville tillmötesgå kravet på en kortare byggnadsperiod. Det har framhållits på mer än ett ställe i den kungl. propositionen, huru stort behovet är av möjligast skyndsamma nybyggnad, så att jag behöver icke uppehålla mig vid den sidan av saken. Jag tänker att alla kunna vara eniga om nyttan och nödvändigheten av ett snabbt färdigbyggande av ifrågavarande fartyg.

Jag måste naturligtvis beklaga frånvaron av en verklig flottbyggnadsplan, men huru önskelig den än må vara, förstår jag, att man med hänsyn till ekonomiska och finansiella möjligheter icke nu kan begära framläggandet av en sådan, men jag vill påpeka, att, såvitt jag förstår, finnes icke någon omöjlighet att på tre år realisera den föreliggande provisoriska byggnadsplanen. Jag tror, att varven skulle kunna åtaga sig att bygga alla dessa båtar på tre år, efter vad jag hört av fackmän. Men, och det är vida viktigare, om man vill bygga fartygen färdiga på tre år, behöver man därför icke övergiva regeringens finansplan, ty varje affärskunnig människa förstår, att om man lämnar åt ett varv eller åt ett konsortium av varv beställningen på dessa 9 fartyg och fordrar, att de skola vara färdiga på tre år, men att betalningen skall erläggas i fem årskontingenter, är det ytterst lätt att räkna ut, både att det kan gå och att det icke behöver medföra annan merkostnad än den, varven själva bära kunna bära. Detta på grund av två omständigheter. Den första att det är vida lättare att göra hållbara kalkyler, då man har en kortare byggnadsperiod framför sig, och det torde vara lätt att övertyga sig om genom förfrågningar, att detta förhållande väger ganska tungt. Den andra omständigheten, som gör ifrågavarande arrangemang antagligt och möjligt är, att även i fråga om skeppsbyggeri vi för närvarande befinna oss i en depressionsperiod, som säkerligen skulle göra de reflekterande varven mycket benägna att hålla sig inom den givna kostnadsramen. Jag går så långt, att jag uttalar den absoluta förvisningen, att kostnaderna kunna bibehållas inom angiven ram vid en byggnadsperiod på tre år, även om betalningen erlægges under en period av fem år. Den depression, som råder, skall väl ha något slut, och det ligger närmare för varven att taga hänsyn till depressionens tryck under de kommande åren, om byggnadsperioden sättes till tre år än om den utsträcker till fem.

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Herr statsrådet Malmroth: Herr greve och talman, mina herrar! Under den allmänna diskussion, som ägt rum i pressen sedan regeringen offentliggjorde sitt förslag till försvarsväsendets ordnande, hava huvudsakligen två anmärkningar riktats mot detsamma, nämligen dels att förslaget icke är avvägt med hänsyn till den inträdda förbättringen i vårt militärpolitiska läge, dels att kostnaderna för den föreslagna organisationen överstiger folkets ekonomiska bärkraft. Beträffande den första anmärkningen saknar jag anledning att närmare uttala mig; min kollega utrikesministern har redan angivit regeringens uppfattning i förevarande hänseende. Däremot vill jag med några ord beröra frågan om kostnadsramen, vilken ingalunda, såsom det blivit sagt, tillkommit på måfå utan fastmera, enligt regeringens uppfattning, avser ett belopp, som vårt land väl bör kunna bära.

För att se frågan i stort vill jag gå något tillbaka i tiden. Som vi alla veta blev försvarsfrågan här i landet för första gången löst i s. k. modern riktning vid 1901 års riksdag. Den nya härordningen hade emellertid icke hunnit mer än delvis genomföras, förrän från stora lager av befolkningen, representerade i riksdagen förnämligast inom vänsterpartierna, gjordes gällande, att kostnaderna för försvaret icke motsvarade folkets ekonomiska bärkraft och icke heller medgävo att tillgodose den fredliga kulturens behov. Med anledning härav sökte den år 1907 tillsatta försvarskommittén att bilda sig en uppfattning i förevarande hänseende. I sådant syfte verkställde kommittén en ingående undersökning angående vår nationalförmögenhet och huru densamma kunde vän-

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

tas i framtiden tillväxa. Därav sökte man sluta sig till, huru mycket landet hade råd att offra på försvaret. Huruudan blev nu resultatet av denna kommittés arbete? Jo, den verkställda utredningen underkändes av den sittande regeringen och lades som så många andra till handlingarna. Något svar på frågan om folkets ekonomiska bärkraft erhöles alltså icke.

Nästa gång försvarsfrågan upptogs till behandling, var efter den liberala regeringens tillkomst år 1911, då de s. k. försvarsberedningarna tillsattes. Dessa fingo i uppdrag att avgiva förslag till en försvarsorganisation, som skulle stå i överensstämmelse med folkets ekonomiska bärkraft och den fredliga kulturens behov. I enlighet med lämnade direktiv verkställde jämväl beredningarna en undersökning härutinnan. Denna lades emellertid nu på en annan bog. Beredningarna sökte nämligen taga reda på, huru mycket svenska folket behövde offra för den fredliga kulturens behov under en följd av år framåt, ävensom huru stora statens inkomster under samma tid kunde beräknas bliva. De överskott, som därvid uppkomme, vore vad som kunde offras på försvaret. Huru gick det nu med de av beredningarna sålunda uppgjorda s. k. förslagsbudgeterna? Som vi alla veta överkorsades dessa av den hårda verkligheten. Redan vid uppgörandet på hösten 1914 av 1916 års budget visade sig beredningarnas beräkningar icke hålla streck.

Programpunkten, att försvarets kostnader skulle stå i överensstämmelse med folkets ekonomiska bärkraft och den fredliga kulturens behov, stod emellertid kvar, och då världskriget bragtes till slut, togs försvarsfrågan åter upp av den då sittande regeringen. Bland de direktiv, som lämnades den år 1919 tillsatta försvarsrevisionen ingick, att försvaret skulle ordnas så, att kostnaderna för det samma stode i överensstämmelse med folkets bärkraft och den fredliga kulturens behov, vilket icke var fallet med kostnaderna för 1914 års härordning. Direktivet var alltså icke såsom herr Wigforss gjorde gällande, att kostnaderna skulle nedbringas under provisoriets kostnader. I överensstämmelse med det givna direktivet tog försvarsrevisionen upp till behandling frågan, huru mycket man skulle kunna offra på försvaret. Man diskuterade därvid än den ena än den andra undersökningsmetoden, men det visade sig ganska snart, att det var omöjligt att nå fram till något som helst hållbart resultat. Orsakerna härtill finnas närmare angivna i revisionens betänkande.

Vid den nu sittande regeringens tillträde avgav statsministern den förklaringen, att regeringen ämnade söka en lösning av försvarsfrågan. Enligt regeringens mening borde detta ske på det sättet, att man skulle inom en kostnadsram, som motsvarade folkets ekonomiska bärkraft, söka erhålla det ur militär synpunkt mest tillfredsställande försvaret — således samma synpunkt på frågan som gjorts gällande under de sist förflutna tio åren. När vi nu skulle gå att realisera vårt program, var det tydligt, att överläggningar ägde rum angående den kostnadsram, som borde uppställas. Av helt naturliga skäl komma vi till samma resultat som försvarsrevisionen, nämligen att det icke var möjligt att på det ena eller andra sättet på förhand räkna ut den summa, som landet kunde anses hava råd att bära. Det återstod då ingen annan utväg, än att hålla oss till det faktum, att landet offrade för försvaret varje år en viss summa och att de belopp, som för detta ändamål upptagits i de senaste årens budgeter, vore av den storlek, att de kunde anses motsvara folkets ekonomiska bärkraft. Även under den rådande starka ekonomiska depressionsperioden har det visat sig, att det belopp, som det nu tillämpade provisoriet betingat, har landet kunnat komma ut med. Detta är anledningen till, att man vid det föreliggande förslagets uppgivande gått ut från provisoriets kostnadsram.

När man kommit till detta resultat, var det helt naturligt, att man därefter tillsåg huru man lämpligast skulle använda det till förfogande stående beloppet. Detta skedde, såsom i propositionen också angives, genom att underkasta provi-

soriet en kritisk granskning och undersöka huru dess brister skulle kunna avhjälpas. Härvid framträdde jämväl frågan, huru avvägningen borde ske mellan försvarets olika huvudgrenar. Någon sådan på teoretiska grunder byggd avvägning har emellertid icke verkställts. I pressdiskussionen hava riktats åtskilliga anmärkningar mot propositionen i förevarande hänseende. Med avseende härå vill jag säga, att jag förfarit på samma sätt som skett inom försvarsrevisionen. Under de tre och ett halvt år, som denna arbetade, försökte även den att verkställa en dylik avvägning, men måste av skäl, som i dess betänkande angivas, avstå därifrån. Att så även måste bliva fallet, är helt naturligt, då förutsättningar för att verkställa en hållbar avvägning mellan armé och flotta icke finnes, så länge som det utrikespolitiska läget karakteriseras av den labilitet, som för närvarande är fallet. Då det för närvarande icke är möjligt att bestämt angiva, vilka uppgifter, som kunna komma att tilldelas flottan, kan därför icke heller sägas, vilken omfattning denna bör ha i förhållande till armén. Problemet har därför för mig ställt sig så, att sedan kostnadssumman fixerats, har det gällt att för de disponibla medlen få ut den största möjliga försvarseffekt.

Går jag sedan över till frågan om armén och dess omfattning, så vill jag till en början erinra, hurusom man i den allmänna diskussionen städe fäster sig vid dess organisation i fred. Man talar om, att vi skola hava så och så många arméfördelningar, så och så många truppförband av kavalleri m. m., och att dessa truppförband skola vara förlagda här eller där. Men, mina herrar, fredsorganisationen är en sekundär fråga. Den primära frågan, när man skall göra upp en härordning, är: huru stor styrka behöver landet sätta upp vid mobilisering för att kunna möta en eventuell fiende? I full överensstämmelse härmed gick man år 1914 ut ifrån, att vårt militärpolitiska läge var sådant, att vi borde kunna uppsätta en fälthär, som var i stånd att möta en invasion över landgränsen ävensom att i samband med våra sjöstridskrafter avvärja landstigningsförsök. För att kunna fylla båda dessa uppgifter borde fälthären räkna tolv operativa enheter eller fördelningar. Huru skulle nu dessa åstadkommas? Jo, på det sättet, att man hade sex arméfördelningar i fred, vilka voro så organiserade, att de vid mobilisering kunde fördubblas.

Vad försvarsrevisionens förslag beträffar, innefattar detta som bekant fyra arméfördelningar i fred. Dessa arméfördelningar kunna emellertid icke vid mobilisering fördubblas. I förhållande till 1914 års härordning innebär alltså revisionens förslag en nedskärning av våra mobiliserbara landstridskrafter från tolv till fyra arméfördelningar. De socialdemokratiska reservanternas förslag innebär en nedskärning från tolv till tre arméfördelningar. Även om man hyser en än så ljus syn på det utrikespolitiska läget, torde näppeligen en så långt gående reducering av våra landstridskrafter vara motiverad. När man har att röra sig inom en viss kostnadsram, har emellertid nöden ingen lag. Man tvingas att göra det mesta möjliga för de medel, som stå till förfogande. Hur har nu Kungl. Maj:t i förevarande hänseende förfarit? Jo, Kungl. Maj:t har framlagt ett förslag till härorganisation, som giver oss möjlighet att vid mobilisering uppsätta sex operativa enheter. I stort sett komma alltså de mobiliserade stridskrafterna att minska till hälften mot vad man tänkte sig år 1914. Det är således en ganska avsevärd reducering i förhållande till dem, som kunna uppställas enligt den härordning som dock ännu är lagligen gällande. Sex operativa enheter torde vara det minsta vi behöva, därest vi med någon som helst utsikt till framgång skola kunna upptaga ett försvar gent emot en över landgränsen inträngande fiende.

Sedan man bestämt arméns omfattning, får man också sörja för dess kvalitet, d. v. s. närmast dess utbildning. Jag kommer då in på frågan om övnings-tidens längd, ty i allmänhet är det så, att kvaliteten i stort sett blir beroende på,

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

huru omfattande övningstiden är. Jag vill då först säga några ord i allmänhet om, huru övningstidsfrågan utvecklats här i landet.

Då den allmänna värnplikten år 1812 infördes, stadgades en övningstid av endast 12 dagar. Vid 1856—58 års riksdag utsträcktes den till 30 dagar. Då i slutet av 1860-talet försvarsfrågan blev brännande och det ena förslaget efter det andra utarbetades och lades fram för statsmakterna till godkännande, framkom förslag om en ökning av övningstiden till 90 dagar. Det var det gamla lantmannapartiets program. Dessa 90 dagar voro tillmätta med hänsyn till de krav, som på den tiden uppställdes, då det gällde truppförbandens utbildning. Ehuru 50 å 60 år sedan dess förflutit hindrar detta emellertid icke, att dessa 90 dagar nu gå igen såsom höjden av vishet, när det gäller våra soldaters utbildning. År 1875 framlades ett härordningsförslag, som däremot var utarbetat efter fullt militära grunder. Där uppställdes krav på en övningstid av ett år vid infanteriet och specialtruppelagen av en ännu längre övningstid. Från denna ståndpunkt har den militära sakkunskapen sedermera aldrig vikit. Kravet på ett års utbildningstid hävdades vid framläggandet av 1901 års förslag och genomfördes också i stort sett genom 1914 års härordning. Den erfarenhet, till vilken man under världskriget kommit, har till fullo bevisat, att den militära uppfattningen i förevarande hänseende är sakligt grundad och riktig.

Gent emot den militära uppfattningen har emellertid städse gjorts gällande en annan, nämligen den s. k. lekmanuuppfattningen. Denna säger: det må vara sant, att det behöves en så lång övningstid, som den militära sakkunskapen kräver, men vi vilja icke underkasta oss denna; vi vilja hava en kortare övningstid, dels med hänsyn till kostnaderna och dels med hänsyn till, att de personliga bördorna för folket må kunna lättas. Denna senare uppfattning har hos oss likasom annorstädes blivit allt mer och mer dominerande.

När nu regeringen skulle bestämma övningstiden i sitt förslag, hade den att taga hänsyn till de politiska förhållandena, sådana de faktiskt föreligga här i landet. Den militära sakkunskapens krav kunde omöjligt tillmötesgå. Bakom försvarsrevisionens förslag om en övningstid för infanteriets huvudmassa av 255 dagar finnes icke någon militär sakkunskap; denna har tvärtom underkänt en övningstid av denna omfattning. När det nu gällde att fatta ståndpunkt till övningstiden, hade jag därför ingenting annat att utgå från, än den övningstid, vi nu ha, och som genom statsmakternas beslut bestämts till 165 dagar för infanteriet. Denna övningstid är uppdelad i en 90 dagars första tjänstgöring och tre repetitionsövningar om 25 dagar. Beträffande repetitionsövningarnas längd har jag icke haft anledning att ifrågasätta någon ändring. Försvarsrevisionens förslag innebar, att varje repetitionsövning skulle omfatta 25 dagar. Då tre repetitionsövningar äro nödvändiga för att kunna hålla så stor styrka inne, att man kan bilda något så när fältmässiga förband, återstå således de för första tjänstgöringen avsedda 90 dagarna. Nu säger emellertid all erfarenhet hittills i vårt land, att på 90 dagar är det omöjligt att utbilda en fältduglig soldat. Man kan på denna tid meddela enskild utbildning och möjligen någon utbildning i pluton, men någon som helst utbildning i kompani eller högre förband medhinner icke. Men man är väl dock föga hjälpt vid en mobilisering, om man har en massa folk, där varje karl visserligen vet, hur han skall ställa sig och vända sig, men saknar varje förutsättning för att kunna uppträda i större förband.

Då man nu har att räkna med, att övningstiden måste hållas nere, dels av kostnadshänsyn och dels av hänsyn till, att folket icke vill hava någon lång övningstid, har mitt resonemang varit, att till den första tjänstgöringen — de 90 dagarna — borde endast läggas så lång tid, som måste anses oundgängligen nödvändig för att det överhuvud skulle bliva något bevänt med utbildningen. Sålunda har det ansetts, att om man lägger till en månad, skulle man kunna

få ett något så när nöjaktigt resultat. Förslaget har följaktligen utmynnat i en första utbildningstid å 120 dagar samt tre repetitionsövningar om 25 dagar; där ha vi de 195 dagarna.

Nu vill jag ingalunda säga, att när det föreslås 195 dagar detta skulle vara tillräckligt. Visst icke. Men man får försöka hjälpa sig fram med denna övningstid. En väsentlig brist finnes, och den har också framhållits under den allmänna diskussionen, nämligen att truppförbanden icke erhålla någon vinterutbildning. Detta torde man emellertid få överse med hänsyn därtill, att vinterutbildning tillkommer det fast anställda befälet studenter och likställda ävensom underbefäl och fackmän samt de värnpliktige, som på frivillighetens väg inkallas på hösten för att fullgöra sin tjänstgöring. När det gäller vinterutbildning, är det icke så, att varje man med nödvändighet behöver bibringas vissa färdigheter, utan fastmer så, att de värnpliktiga böra få veta, hur de skola bete sig under vinterförhållandena. Det torde därför få anses vara tillräckligt att man på sätt nyss nämnts erhåller en del föregångsmän.

Jag vill nu yttra några ord om en sak, som berörts i debatten, nämligen den s. k. »kategoriklyvningen». Vad menas med kategoriklyvning? Så vitt jag förstår avses därmed ingenting annat, än att man delar upp de värnpliktige i olika grupper och tilldelar varje grupp en viss bestämd tjänstgöringstid. Kategoriklyvning är icke något för oss främmande. Den finnes även i varje modernt organiserad armé. I princip infördes den i Sveriges arméorganisation år 1901, då de värnpliktiga vid de olika vapenslagen erhöles olika lång övningstid. I 1914 års härordning utvecklades kategoriklyvningen ytterligare, i det en ny grupp avskildes, nämligen underbefäl och fackmän, vilken erhöles längre övningstid än övriga värnpliktiga. Kategoriklyvningen är godkänd även i det nu rådande provisoriet. Det är sålunda olika övningstid för olika kategorier värnpliktiga: vid infanteriet 165 dagar, vid specialtrupperna 240 dagar och för studenterna 330 dagar. Vidare finnes en kategoriklyvning på det sättet, att man vid ett och samma truppslag tager ut underbefäl och fackmän med längre övningstid. Försvarsrevisionen bibehåller jämväl kategoriklyvningen, och utvecklar den än ytterligare. Den uppdelar sålunda de värnpliktiga i två stora grupper, nämligen en för linjetjänstgöring och en för ersättningsreserven. Vad innebär nu Kungl. Maj:ts förslag i förevarande hänseende? Jo, ett bibehållande av kategoriklyvningen enligt samma principer som hittills. Den omständigheten, att man ökar uttagningen av underbefäl och fackmän med några få procent, kan väl icke ändra förslaget karaktär i och för sig. Men, säger man, det ligger en ytterligare kategoriklyvning däri, att man bland de vapenföra tager ut 26,000 man till linjetjänst och hänför återstoden eller 2,300 man till handräckningstjänst. Med avseende härå vill jag säga, att dessa 2,300 man i allmänhet komma att utgöras av sådana vapenföra, som endast äro inskrivna i viss vapentjänst samt att de få en övningstid, som endast med 15 dagar understiger den, som föreslagits för de till linjetjänst uttagna.

Man har även riktat anmärkning mot den höjning av uttagningsprocenten för underbefäl och fackmän, som finnes i den kungliga propositionen. Beträffande denna höjning vill jag nämna, att den är betingad av skäl för vilka man måste böja sig. För att hålla sig till infanteriet beräknas i 1914 års härordningsförslag, att 14 procent av de inskrivna värnpliktiga behövede uttagas till underbefäl och fackmän. De kategorier av personal, som erfordrades utgjordes av kulsprutemanskap, signalister, kommissarier, sjukvårdsmanskap och underbefäl. Hur ställer sig nu behovet av dylik personal efter världskrigets erfarenheter? Dessa visa, att behovet av kulsprutemanskap är mer än tredubblat, beroende på att kulsprutor införts i betydligt större utsträckning och att behovet av signalister likaledes ökats väsentligt, att behovet av kommissarier och sjukvårdsmanskap är ungefär detsamma som 1914 samt att behovet av underbefäl är avse-

Kungl.
propositioner-
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

värt mycket större, beroende därpå, att plutonerna numera under strid uppdelas i betydligt flera smågrupper än förr. Men det är icke nog med att nyssnämnda behov av underbefäl och fackmän ökat. Nya grupper av fackmän hava tillkommit, nämligen granatkastarmanskap, infanterikanonmanskap och pionjärmanskap. Om man skulle tillämpat samma grund för beräkning av underbefäl och fackmän, som i 1914 års härordningsförslag, skulle man kommit upp till 40 procent av styrkan. Så långt kan man naturligtvis icke gå, utan har man begränsat sig till det minsta möjliga, nämligen till 25 procent, motsvarande 20 procent enligt den i 1914 års härordning tillämpade uttagningsmetoden. Med detta procenttal kan man tillgodose behovet av kulsprutemanskap, signalister, granatkastare samt behovet av underbefäl. Däremot kan man icke tillgodose behovet av kommissarier och sjukvårdsmän.

Under debatten har den huvudsakliga kritiken mot Kungl. Maj:ts förslag framförts av herr Reuterskiöld. Han anförde i sitt yttrande, att kostnaderna fick man icke fästa sig vid. Ja, när man befinner sig i den lyckliga situationen att man vid uppgörandet av ett förslag till härordning, icke behöver taga hänsyn till kostnaderna, då kan man nog komma till ett lyckligt resultat. Men, herr Reuterskiöld, hade jag varit i den lyckliga ställningen, så skulle jag sannoligen icke ha kommit med en så dålig organisation som den herr Reuterskiöld framlagt. Det skulle då ha blivit en helt annan. Herr Reuterskiöld har icke kunnat påvisa, att hans organisation håller vid de tillfällen, då den skall hålla, nämligen vid mobilisering. Vad man vid en försvarsorganisations uppgörande måste hava för ögonen är, att densamma duger i farans stund. Man skall icke skapa en fredsorganisation, som är till för att, såsom det heter, lösa vissa sociala frågor.

Jag beklagar mycket, att herr Reuterskiöld icke redan framlagt sin motion, så att det varit möjligt att genomgå och kritiskt granska densamma. Jag har nu för min del varit nödsakad att hålla mig till de kortfattade upplysningar herr Reuterskiöld varit vänlig att för en fjorton dagar sedan tillställa pressen. Med ledning av dessa upplysningar har jag, såvitt det varit mig möjligt, sökt göra en beräkning av kostnaderna för den organisation, som av herr Reuterskiöld skisserats. Jag har i detta fall räknat i underkant, en metod som däremot icke tillämpats i Kungl. Maj:ts förslag, ty i detta äro kostnaderna beräknade efter precis samma metod, som användes inom försvarsrevisionen. Där gjorde sig aldrig någon tendens gällande att räkna vare sig i underkant eller överkant, utan man sökte hålla sig till verkligheten och räkna så objektivt som möjligt. Såvitt jag kunnat bedöma skulle kostnaderna för armén enligt det av herr Reuterskiöld skisserade förslaget belöpa sig till över 97,000,000 kronor, därav ungefär 10,000,000 för det s. k. indelningsverket.

Vad marinen angår saknar jag andra utgångspunkter, än att det säges, att flottan bör i stort sett vara sådan den är. Således skulle man där icke kunna räkna med någon besparing i fråga om organisationen. För att icke begå någon orättvisa har jag emellertid upptagit kostnaderna för flottan enligt Kungl. Maj:ts förslag, vilket ju innebär en högst väsentlig reducering. Vi komma då till en kostnad för flottan av 31,500,000 kronor. Nu utgår emellertid herr Reuterskiöld i sin motion från, att flottan skall hava stambemanning. Enligt vissa i försvarsdepartementet verkställda kalkyler skulle stambemanning vid flottan öka kostnaderna med ungefär 1 miljon kronor. Lägger jag detta till den förutnämnda summan 31,500,000 kr., kommer jag upp till ett belopp av 32,500,000 kronor. Häri ingår då icke något nybyggnadsanslag. Herr Reuterskiöld upptager ett sådant om 39 miljoner. Det är den gamla siffran vi känna till från åtskilliga framställningar från marinförvaltningen. Detta anslag skulle fördelas på tre år, vilket gör 13 miljoner om året. Den då sammanlagda årliga kostnaden för flottan blir alltså kronor 45,500,000.

Flygvapnet har herr Reuterskiöld ägnat mycken omvårdnad, liksom även jag funnit mig böra göra. Det sägs i det referat, som tillställts tidningarna, att det skulle fördubblas i förhållande till vad försvarsrevisionen föreslagit. Så har även skett i Kungl. Maj:ts förslag. Det skulle enligt detta förslag komma att draga en årlig kostnad av 7,200,000 kronor.

Om jag nu lägger ihop förutnämnda belopp, kommer jag till en årlig kostnad för den av herr Reuterskiöld skisserade försvarsorganisationen av 150 miljoner kronor.

Emellertid föreställer jag mig, att även enligt detta förslag armén och flottan skola förses med den moderna materiel, som kriget visat vara nödvändig. För detta ändamål räknar jag med skulle behövas en 6 à 7 miljoner kronor, såsom Kungl. Maj:t har föreslagit. Vidare har jag antagit, att organisationen icke skall kunna genomföras utan vissa övergångskostnader. Medräknar jag nu dessa engångs- och övergångskostnader, kommer jag till en sammanlagd årlig kostnad av 158 à 160 miljoner kronor. Kungl. Maj:ts förslag går till 137 à 138 miljoner. Med tanke på den uppfattning beträffande landets möjligheter att offra på försvaret, som råder inom riksdagens olika partier, hemställer jag till kammaren, huruvida ett förslag, som är så dyrt, kan vara någonting att reflektera på. Om man emellertid bortser från kostnaderna och förslaget vore verkligt gott, skulle man ju kunna tänka sig, att man kunde taga det. Huru ställa sig nu förhållandena härutinnan.

Ser jag då först på fredsorganisationen så frågar jag: finns det någon garanti för, att hela denna stora mängd av s. k. indelt manskap skall kunna anskaffas? Redan nu har ju armén att dragas med vissa rekryteringssvårigheter, och jag tror icke, att man med ett sådant system som det av herr Reuterskiöld föreslagna skulle kunna hålla kadrenna fulltagliga. Finns det någon garantilag, som säkerställer rekryteringen av det fast anställda manskapet? I förslaget ingår vidare, att man skall bereda civilianställning åt det uttjänta manskapet, när de varit i tjänst tre, fyra eller sex år. Har förslagsställaren tänkt igenom hela civilianställningsproblemet? Detta problem har varit föremål för ingående undersökning och prövning riksdag efter riksdag. Hur skall man lösa det? 1914 var frågan uppe; det gällde då en mycket blygsam form av civilianställning; man ville nämligen försöka skaffa plats åt den uttjänta personalen såsom aspiranter vid post, järnvägar och telegraf. Vilken ståndpunkt intog riksdagen den gången till frågan om civilianställning? Den förklarades vara absolut ogenomförbar, därför att de stora personalgrupperna vid järnvägar, post och telegraf aldrig skulle komma att nöja sig med att bli utträngda av uttjänt militär.

Ser jag vidare på krigsorganisationen enligt samma förslag, så har man ju där underbefäl, men var finnas ersättarna? Var finns möjligheten att utbilda plutonchefer? Såvitt jag kan se, finns ingen sådan möjlighet alls. Hur skall det för övrigt gå, när man skall mobilisera? En stor del av underbefälet förutsattes ju vara anställt vid järnvägar, post och telegraf, d. v. s. just de verk, som vid en mobilisering måste besitta sin fulla kapacitet. Skall man kalla in underbefälet och låta järnvägarna stoppa? Det går ju icke. Förslaget strandar redan på denna punkt.

Det fanns, herr greve och talman, för några år sedan här i landet en man, som intresserade sig rätt så mycket för vårt försvarsväsen. Det var en f. d. kapten vid Hallands regemente, vilken ägde en gård nere vid Karlsborg; mannen hette Casper Ehrenborg. Han reste omkring i landet och höll föredrag i militärfrågan. Han hade förälskat sig i något, som han kallade för ett modernt indelningsverk. Hans idé slog an. Ett då existerande politiskt parti skrev till Kungl. Maj:t och begärde, att utredning skulle verkställas rörande Ehrenborgs ifrågavarande förslag. Kungl. Maj:t remitterade framställningen till försvarsrevisionen, som naturligtvis liksom alla andra var synnerligen intresse-

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

rad av dessa uppslag. För att revisionen skulle få ett verkligt grepp på frågan inbjöds kapten Ehrenborg att inför revisionen utveckla sina idéer. Han kom, han såg — men han segrade icke. Den granskning, som revisionen underkastade hans förslag resulterade nämligen i följande betyg: Kapten Ehrenborgs förslag är — fränsett dess militära olägenheter — ur såväl praktisk som ekonomisk synpunkt fullständigt ogenomförbart. I den betygssättningen instämde samtliga revisionens ledamöter inklusive herr Nilsson i Vibberbo. När herr Reuterskiöld nu knäsatt kapten Ehrenborgs idéer och givit dem deras teoretiska begrundning samt vidare försökt utforma dem i positiva förslag, så tror jag icke, att jag gör mig skyldig till någon som helst orättvisa, om jag giver hans projekt samma betyg.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag är tyvärr förpliktad att uppträda för att säga några ord om två stora saker, som icke berörts vid detta tillfälle och icke heller tyckas komma under närmare omprövning från något partis sida, nämligen själva utgångspunkterna för vårt resonemang — alltså frågan, om världen är mogen för en avrustning och vad det innebär, samt vidare frågan om en organisation av freden.

Om den senare frågan, om organisationen av freden, skall jag icke yttra mig vid detta tillfälle. Jag har berett mig möjlighet att beröra denna sak genom en motion, som jag väckt och som kommer att följas av ett par andra, och genom en interpellation, och jag hänvisar till dessa aktstycken och till den diskussion, som de till äventyrs kunna leda till. Men jag vill framhålla, att denna fråga om organisationen av freden och vad som nu kan göras för den genom ett folkligt framträdande icke på något sätt upptagits till behandling från regeringens sida, icke en gång från utrikesministerns sida, icke heller av försvarskommisionen och ej ens av de socialdemokratiska reservanterna inom densamma. Det enda yttrande i det syftet, som förekommit i riksdagen från ledande partihåll, var vid remissen av statsverkspropositionen, då verkligen herr Ekman slutade med att med ett ord antyda denna stora brist i diskussionen. Därför är jag honom tacksam, och jag hoppas nu, att detta kommer att fullföljas på ett mera genomgripande och omfattande sätt.

Vad som nu naturligtvis hänger över det hela och således även undertrycker de stora grundläggande synpunkterna är den eldskrift, som står inristad på alla våra väggar, nämligen *faran*. Jag vill då till att börja med framhålla, att världskriget har i alla fall avkastat icke blott förödelse utan också ofantligt stora landvinningar.

Lenin yttrade en gång om det débâcle, som ägde rum i Ryssland efter kriget och revolutionerna, att man befann sig på »den blåsiga bron», som ledde från den gamla världen till förhoppningarna om ett nytt rike. Vi befinna oss nu i hela världen på den blåsiga bron från den gamla världen till något nytt, som vi hoppas skall komma. För det dåliga vädrets skull behöva vi icke alls förtvivla om att det finns ett landfäste på andra sidan denna bro. Därtill har kriget i högsta grad bidragit. Man måste endast beklaga, att mänskligheten icke kan gå framåt utan så oerhörda lidanden.

För det första — och detta framhålles alldeles för litet i debatterna — ha tre ofantliga världsmakter skattat åt förintelsen, nämligen husen Hohenzollern, Habsburg och Romanoff och deras generalstabber. Vi få icke underskatta den nydanande betydelse det har för världen och framtiden, att traditionerna från dessa makter nu äro borta ur världen.

Och vad ha vi icke vidare fått uppleva i fråga om de undertryckta nationaliteternas befrielse — det spørsmål, som egentligen varit en av kärnpunkterna bland orsakerna till ofreden i Europa. Ända upp från norr längst till söder har uppstått ett stort band av nybildade stater, bildade väsentligen på nationali-

tetens grund: Finland, Estland, Lettland, Lithauen, Polen, Tjeckoslovakiet och Jugoslavien. Det är en omstörtning, så oerhörd att man icke nog kan värdesätta densamma. Om jag därtill också lägger, att de nordsehlesvigiska och Elsass-Lothringiska såren genom världskriget bragts till läkning, kan man säga, att genom världskriget nationalitetsfrågan i vår världsdal i stort sett blivit löst för första gången. Det gäller nu, såvitt denna världsdal angår, endast att fila på de ännu skrovliga ytorna och utjämna en del förlöpningar i gränsregleringen samt skydda nationella minoriteter, som av olika skäl ej kunna överföras till en annan stat.

Världskrigets fasa är väl också en synnerlig landvinning, så tillvida som den på olika sätt haft till följd en utmattning och en önskan efter fred och en fruktan för ett återupprepande av det som skett, vilket också har den största betydelse, då man skall bedöma farorna.

Slutligen har för första gången bildats något, som kallas för folkförbundet och på vilket utrikesministern ännu så länge såg ganska pessimistiskt, ehuru han icke ville fränkänna denna institution förhoppningar för framtiden utan tvärtom hoppades på densamma. Jag tycker icke, att man skall underskatta folkförbundet. Det är i alla fall en ny företeelse. Det är bara tre makter i hela världen, som felas för att det skall bli fulländat, och dessa makter äro i dessa dagar uppenbarligen på marsch för att komma in i detsamma, icke minst tack vare det nya genombrottet i England med en arbetarregering. När detta är fulländat och man enat sig om att arbeta för freden, trots alla vanskligheter, ligger ju däri psykologiskt, om icke annat, en oerhörd makt mot farorna. I all synnerhet får man därvid märka, att det är för första gången som de små nationaliteterna få tillfälle att också spela med i världspolitik, och dessa små nationaliteter komma att hålla ihop mer och mer och utgöra ett bålverk för de nya tankarna.

Vad vårt land angår har av världskriget vunnits den betryggande erfarenheten, att en sådan stor katastrof ändock icke lyckats att rycka oss med, vilket bevisar, att vår ställning icke ens under en sådan eruption är allvarligt hotad, och då bör man väl vid bedömandet av faran för oss räkna också med denna utsikt för framtiden. När kriget utbröt, var ju förskräckelsen här så uppjagad, att man började spontant klämta i klockorna, och då jag för min del under riksdagsmannavalet skulle tala i Roslagen vid ett socialdemokratiskt valmöte, möttes jag av en underhuggare, utskickad från befallningshavanden, som sade: »herr Lindhagen får inte tala här, för det ligger militär i skogarna, som skall hindra militära landstigningar». Så fördummande kan militarismen verka på ett folks högsta myndigheter! Vad inträffade av dessa farhågor? Ingenting!

När faran så ofantligt har minskats på dessa fem olika punkter, minskas naturligtvis också behovet av ett försvarsväsende i samma mån. Så mycket måste anses vara fastslaget. Det är förmodligen därför, som verkligen även regeringen gått med på vissa s. k. minskningar i rustningarna — en sak, som är praktisk politik för små nationer men aldrig blir praktisk för stormakterna, ty för dem kan ingenting annat bli praktisk politik än avrustningen. Men så är det väl, menar jag, det största skäl i att de små nationerna icke vänta på sådana ovissa tider utan gå före i spetsen i denna sak.

Men vi ha ju kvar vissa faror. Vi ha fortfarande kvar säges det en rysk fara, som man rider på. Det är ett vidlyftigt kapitel, som jag icke hinner behandla i detta sammanhang.

Varför ha vi inte också en finsk fara? Den är, tycker jag, nästan den största, om man skall tala om en fara, ty den bottnar i en språkstrid, som man icke vet, hur den kan utveckla sig. Om den skulle gå ut över den svenska befolkningen, skulle det bli en förfärligt upprörd stämning i detta land. Det tycker jag är en fara, fastän jag icke alls tror, att den är så stor, och i varje fall bör den icke

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

föranleda till förhållandet av ett stort svenskt härväsen. Man skulle också kunna tala om en norsk och en dansk fara för oss, ty under världskriget var en del av neutralitetsbevakningen inriktad på den norska gränsen, och två av våra arméfördelningar äro ju avsedda för den norska fronten — så dumt är det ordnat! Den största faran är vår egen dumhet.

Men hela världen och således också vi sväva verkligen i en stor fara, som ingen talar om, nämligen faran för kriget mellan raserna. De japanska ombuden ford-
rade vid fredsförhandlingarna i Versailles, att man i akten skulle inskriva raser-
nas likställighet. Nej, sade hela Europa. Detta nej kan ge upphov till ett nytt
världskrig, liksom också i synnerhet det europeiska besittningstagandet av alla
kolonialområden och bortmotandet av den gula rasen, vars hemländer äro överbe-
folkade, från alla möjligheter. Allt detta kan föranleda ett världskrig. De
skilda rasernas olika behov kunna också föranleda krig mellan två arbetar-
klasser.

Skola vi då rusta för dessa avlägsna möjligheter? Skola vi, som icke komma
att där spela någon roll, ha en krigsmakt för en sådan eventualitet? Det har
ingen ifrågasatt, det har man icke ens tänkt på. Men det är den största krigs-
faran, som verkligen är överhängande, såvitt jag förstår.

Tillvaron av härarna är också en bestående fara. Är inte nu det psykologiska
ögonblicket inne att gripa tjuren vid hornen och försöka avvärja människorna?
Om detta tillfälle försummas och vi på detta sätt i alla länder arbeta upp oss i
faron och skapa krigsväsen, befinna vi oss kanske, rätt som det är, i samma
ställning som före världskriget: en världsdal, väpnad till tändarna på grund av
farorna och misstroendet mot varandra. Detta misstroende kan icke avskaffas
utan arméernas avskaffande, ty deras tillvaro är källan och roten till eviga far-
hågor och evig fiendskap.

Och vårt eget försvar under världskriget — vad tjänade det egentligen till?
Den största faran för oss var vid sidan och i kraft av vår dumhet just vårt för-
svar, ty det hängde på ett här, påstår man — det tror jag nu inte, men det
påstår man — att vi blivit meddragna i världskriget på grund av den krigsakti-
vistiska rörelsen, som icke alls skulle kommit i fråga, om vi icke haft vårt för-
svar. Jag kommer så väl ihåg, att även den nuvarande statsministern, interpel-
lerad i dessa hetsdagar om denna sak, svävade betänkligt på målet, vilket väckte
mycken uppmärksamhet. Och till och med de socialdemokratiska intellektuella,
studentexamensfolket hos socialdemokraterna, som förde med sig sin klass oer-
hörda obegävnig på det här området, var till stor del färdig att gå med i denna
rörelse. Några av dem blevo ertappade för att de hade skrivit i en bok om denna
fråga och blevo så uteslutna ur partiet; andra, som voro lika stora syndare men
som icke ertappats, fingo stå kvar.

Den största faran är som sagt den här psykosen, ärvd från den gamla tiden,
om vilken man kan säga att bakom den står herremakten för att begagna det av
Karl Staaff i riksdagen myntade ordet, att hela krigsväsendet är herremaktens
gamla intresse och gamla föreställning och gamla energiuttryck ända sedan gam-
la tider. Därpå hänger det, och nu ser man, hur det till och med inom de folk-
liga lagren är omöjligt att få fram ett brytande av detta gränslösa förtryck.

Sedan återstår det en fara till, för vilken vapen också åkallas, nämligen in-
bördeskriget, lösandet av den sociala frågan. Det säges ju nu från vida kretsar,
från alla kretsar och i många länder förtäckt mer eller mindre, att vapen måste
vi dock ha, till dess de ekonomiska klasskillnaderna blivit avskaffade. Vi
måste avvärja överklassen, som nu innehar vapnen, och vi måste bevärja un-
derklassen förkunnas från ena sidan, och från den andra håller man då styvt på
den gamla militärmakten. Det är ju klart, att man i de stora revolutioner, som
framkallades av världskriget, och under dessa upprörda tider behövde bevärja
sig på många sidor till självförsvar, men då vi nu skola avveckla det hela efter

mänskliga grundsatser och på en annan grundval och söka nå fram till den andra stranden — jag undrar i alla fall, om vi inte då komma ur askan i elden, om vi skulle tro oss böra lösa problemet på ett sådant sätt, om det inte skulle leda till nya katastrofer och en gränslös reaktion efteråt, som ju också visat sig på vissa platser i Europa. Och för övrigt passar väl detta inte alls i vårt land med våra förhållanden — det skulle vi väl kunna vara överens om på alla håll, så att vi icke behöva ävlas att vidbliva tanken på ett militärväsen för att lösa denna fråga.

Då återstå de förpliktelser, vi sägas ha gentemot den yttre världen, att hålla ett militärväsen. Vi hava förpliktelser gentemot Nationernas förbund att stå till hands med en kontingent — åtminstone en moralisk förpliktelse och en moralisk förpliktelse är nästan ännu viktigare än blott en lagparagraf; den som sviker en moralisk förpliktelse kommer lättare i olycka än den som genom advokatknep undandrar sig en sak, som icke har någon moralisk innebörd. Vi måste deltaga i ekonomiska sanktioner, vi måste tillåta genomfart av trupper, och det är ju redan det en halv krigsförklaring. Det är därför en synnerligen svag ställning de skandinaviska regeringarna intaga, om de försöka inbilla sina folk, att de äro befriade från alla krigiska förpliktelser, och de komma därigenom också att intaga en svag ställning till Nationernas förbund och resa en obstruktion mot solidariteten, om vi skulle lämna s. k. utsatta stater att reda sig själva, under det att vi i all bekvämlighet draga oss tillbaka. Men om vi nu skulle behöva skicka en kontingent, lär det väl inte behövas herr Malmroths härväsen för den saken. Det kan ju bli en liten truppkontingent, och icke kunna vi väl grunda hela detta förslag om ett stort härväsen på denna materiella nödvändighet. Men för övrigt vill jag säga, såsom jag tillåtit mig utveckla i den motion, som jag väckt om vissa ändringar i akten om Nationernas förbund och som remitterats till konstitutionsutskottet, att det för folkförbundet är en livssak, att de s. k. sanktionerna utplånas ur dess författning. Folkförbundet kan icke ens minska rustningarna i världen och ännu mindre genomföra avrustning, med mindre det först avrustar sig självt. Nu är det ytterst uppbyggt på en krigsorganisation och på militära eller ekonomiska krig, och det har visat sig, att det är detta, som framkallar en ständig förvirring, ständiga svårigheter och omöjlighet att komma till några resultat.

Så ha vi slutligen neutralitetsvakten. Skola vi hålla hela detta härväsen för den s. k. neutralitetsvakten och vad innebär denna för övrigt? Man måste dock räkna med några sannolikheter, och när vi se, vad världskriget i alla fall skapat för fredsgarantier genom att taga bort de största farorna, få vi väl lita därpå. Det skall väl ändå finnas en gräns för farhågorna. Vad hela världen väntar på och längtar efter är själva initiativet till en avrustning. Då nu nationalitetsprincipen så banbrytande slagit igenom i Europa, kan väl icke ifrågasättas, att någon makt skulle komma på den idén att undertrycka och erövra vårt land, eller att det skulle tillåtas av världen. Sannolikheten för att det förhåller sig på detta sätt gränsar till fullständig visshet. Det är då vidare fråga om neutralitetsvakten i förhållande till andra stater, som äro i krig med varandra. Det följer av sig självt, särskilt när det finns ett folkförbund, att om det är fråga om lovliga krig — det är förskräckligt, att det skall få talas om lovliga krig i folkförbundsakten — såväl som icke lovliga blir det en självklar sak, att man å andra sidan försöker upprätthålla de andra ländernas integritet, som icke äro med i kriget.

Den enda fara, som verkligen är överhängande, är, att någon upphetsad sjöofficer vid förföljandet av fientligt krigsfartyg, som tar sin tillflykt till svenskt neutralitetsområde, besinningslöst rusar efter in över gränsen och skjuter även där, såsom under världskriget inträffade en gång vid den svenska kusten och en gång vid den danska. Men inte behöver man göra ett så stort

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

härväsen för en sådan händelse — det kan man väl icke vara med på. Och en landstigning i avsikt att sätta sig fast på vår kust är ju otrolig. Men om detta mot all sannolikhet skulle inträffa — vad ha vi då för gagn av ett sådant härväsen som det nu föreslagna? Hur gick det med Belgien, när tyskarna bröto dess neutralitet? Det är ett exempel, där den som bröt neutraliteten blev så bränd, att jag tror, att alla stormakter betänka sig mer än en gång, innan de göra efter det. Där förelåg nödtvång, och det är endast, när det gäller nödtvång, som sådant inträffar. Tyskarna sade: »För Guds skull, vi måste vara i Paris om en månad. Vi garantera edert oberoende, vi ersätta alla edra förluster, inte ett hår skall krökas på edert huvud.» Hade belgarna icke haft någon armé, hade de protesterat men låtit saken ha sin gång. Men nu hade de en armé, och så snart vapnen tala, äro alla rättsgrundsatser uteslutna, bortblåsta. Vi sågo, hur det gick med Belgien och hur det hängde på ett hår, att det hade förlorat sin självständighet, därför att det hade en armé. Nu säga några, men det är en sak för sig, att det var bra, att belgarna för den gången hade det vid det tillfället, ty de hejdade de tyska trupperna, så att de icke hunno till Paris och förhindrade därigenom Tysklands seger, men det är ju en tillfällig sak på sidan om detta resonemang, med vilken vi icke ha att göra.

Vi stå oss alltså, såvitt jag förstår, bäst med att icke ha någon armé annat än en vanlig folkligt organiserad ordningsmakt till ett ringa antal.

De skandinaviska länderna ha sålunda, såsom också bestyrktes av världskriget, ett sådant läge, att de äro mest skyddade. Inför de tilldragelser, som inträffat och som skola ske, är det väl då en plikt framför allt för de skandinaviska folken att gå i spetsen och visa vägen. Varför göra de det inte? Inte ens i motiveringen till regeringens förslag har åt dem anvisats en sådan uppgift.

Jag finner det bra på visst sätt, att denna militära fråga nu lagts fram, ty alla få då fatta position, så att man vet, vad de vilja. Men inte var det väl meningen med den allmänna rösträttens och parlamentarismens införande, att sådana här stora frågor, som beröra folkets liv mer än något annat, skall man skynda sig att avgöra före de stora folkvalen? Det är, såvitt jag kan förstå, helt enkelt en skandal, som krossar alla våra föreställningar och deklamationer om de folkliga valens betydelse. Därför tycker jag, att det visserligen är väl att var och en nu får taga position, men sedan bör det bli soppa av det hela och var och en få gå till val på sin ståndpunkt, liksom i jordfrågan, som också försumpats.

Detta vinglande mellan armé samt luftflotta och sjöflotta — jag varnar mig, och jag tycker att alla böra varna sig för att tro på sådana nya hypnoser, som att den där maskinarmén och sakerna i luften och en stark flotta skola vara så märkvärdiga, att vi böra kastas över till en sådan militarism i stället. De där maskinerna gå sönder! Antag, att en stormakt överfaller oss — vilket propositionen ju räknar med — så vips, och ingenting finns kvar av hela skräpet! Fabian Månsson sade redan 1914, att de svenska krigsskeppen icke ens kunde fly. Så billiga måste de vara i förhållande till en stormaktsflotta, för att vi skola kunna gå i land med att bygga dem. Det kan man verkligen säga är att kasta pengarna i sjön, och de pengar, man kastar i luften, komma genast att ramla ned i sjön.

Jag skall nu ytterligare tala om ett par detaljer, nämligen om studenterna och om musiken.

Upptäckten av studenternas särskilda befälsförmåga gick ju så till, att en skara studenter efter bondetåget blevo så upphetsade och hänförda, att de erbjödo sig att lägga detta offer på fäderneslandets altare. Då mottog man detta offer med glädje och lät även alla studenter, som icke voro med och ville offra.

följa med, och nu anser man, att även kommande generationer skola vara bundna av denna utfästelse, som man visst kallat det. Det vet nog herr utrikesministern som jurist, att sådana där utfästelser icke gälla för andra än dem, som skrivit under papperet.

Det är verkligen ett skönt spektakel detta! Studenterna — de flesta äro skuldsatta över hövan, och genom att ge dem detta extra påbröd i bördor hindrar man ännu mera obemedlade att komma fram. Vem har skapat dessa skrivbordsmäniskor till att bliva officerare? Deras fysik är degenererad av stillasittande. Det är intet urval utan tvärtom. De ha ägnat sig åt fredliga studier, och man kan därför icke tänka sig, att deras krigiska fallenheter äro så synnerligen framstående. Vilken hänsynslös börda på dem! Åtminstone bör staten betala räntan på deras studieskulder under det år de skola exercera extra utöver de andra. När det här i riksdagen gjorts yrkande om att exempelvis de juris studerande skola få någon undervisning icke blott i gällande rätt utan även i rättskänsla eller social etik, i domarreglernas innebörd o. s. v., har det alltid avslagits. Men att undervisa dem extra i krigskultur är något, som även regeringen finner vara på sin plats. Att fördumma det andliga arbetets män på detta sätt, det går glatt igenom. Vilken period av nedsjunkande, herr talman, som vi befinna oss i!

Så kommer jag till musiken. Det är det enda jag vill behålla av hela härordningen. Jag anser, att militärmusiken är det enda, som gläder svenska folket, och den gör stor nytta även vid civila tillfällen. Hela den militära musikorganisationen bör få vara kvar såsom en nationell civilinstitution för att höja folkets musikliv och utgöra ett bevis på statens vilja att understödja detsamma. Åtminstone kan jag ej tänka mig, att riksdagen anser det vara en bjudande plikt att spara de 25,000 kronor, som vår utrikesminister, som nitälskar för musiken, anser böra ytterligare uppföras i riksstaten för musiken.

Med vad jag nu sagt, har jag herr talman, endast velat deklarerera min ställning. Jag vet, att jag icke står ensam, ty det är många, som förklara, att de helst ville gå på samma linje, men partiparollerna hindra dem. En del av dem, hoppas jag, skall göra det i alla fall.

Jag kommer för min del att yrka avslag på propositionen och i stället begära en skrivelse med anhållan om utarbetande av en skyndsam plan för avrustning och avskaffande av den allmänna värnplikten och det övriga krigsväsendet, eventuellt samtidigt i de nordiska länderna efter avtal med Norge och Danmark, med bibehållande allenast av en folkligt organiserad oundgänglig ordningsmakt. Vidare ämnar jag begära en skrivelse i stället med anhållan om ett aktivt framträdande i Nationernas förbund och internationella förhandlingar i övrigt för att uppnå en verklig internationell världsorganisation av freden. Slutligen skall föreslås antagandet under väntetiden av ett provisorium, som från min utgångspunkt helst borde bestå däri, att alla, som ha fast anställning och skola leva därav, finge sina avlöningar som pensioner och att övriga utgifter icke vidare utginge. Förmodligen kommer emellertid jag och även andra att yrka på antagandet under väntetiden av ett provisorium med nedskärning i möjligaste mån av militärorganisationen, beträffande såväl övningstiden, som ej under några förhållanden får sättas högre än sammanlagt 90 dagar, som även omkostnaderna.

Herr Winberg: Herr talman! Först ett par ord med anledning av några yttranden i dagens debatt. Jag skall då till en början tillåta mig komplimentera den förste ärade talaren här i dag för hans eminenta förmåga att lägga en i och för sig så pass tråkig fråga som militärfrågan på ett så lyriskt plan, som han verkligen lyckades göra, då han talade om studenten och plåtslagargesällen, de svenska bondesönerna, som växa upp på den svenska jor-

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

den, och så vidare fram till bågen, som visserligen kan brista men som man i alla fall bör spänna. Men när den ärade talaren som klimax i bevisföringen, för att det av honom antydda förslaget, som kommer att framläggas i motionsform, vore både till form och innehåll fullkomligt riktigt, anförde ett uttalande i Dagens Nyheter, då får den ärade talaren ursäktas mig, om jag säger: sällan har jag funnit en sådan tro i bondeförbundets Israel beträffande ifrågavarande tidnings auktoritet!

Sedan skulle jag vilja säga ett par ord med anledning av hans excellens herr utrikesministerns uttalande rörande Folkförbundet. Det må ursäktas, om man just icke finner något sammanhang mellan hans excellens' uttalande rörande Folkförbundet, då han till en början gjorde gällande, att han i huvudsak ansluter sig till presidenten Wilsons uttalande om, att Nationernas förbund vore mänsklighetens enda hopp, och vad han sedan hade att anföra om Nationernas förbund. För min del skulle jag vilja säga, att om det verkligen vore så illa ställt med mänskligheten, att dess enda hopp vore Nationernas förbund, kunde vi i detta ögonblick konstatera, att mänskligheten vore fullkomligt utan hopp. Jag skall emellertid i detta sammanhang icke ingå närmare därpå. Den senare delen av hans excellens' uttalande om Nationernas förbund skall jag senare återkomma till.

Som ett allmänt intryck ha vi i dag liksom tidigare fått den känslan, att ju mer och ju längre och intensivare man håller på och behandlar militärspörsmålet och alla dess tekniska detaljer, desto mer förvirrad blir stämningen, icke bara bland folkets breda lager och i tidningspressen utan även bland riksdagsmännen. När man så hållit på tillräckligt länge och blivit tillräckligt förvirrad, anser riksdagen det vara sin skyldighet att komma till några beslut, och dessa beslut bruka också i regel präglas av den förvirring, som debatten alltid erbjuder. Det bästa beslut, som denna riksdag kunde komma till i militärfrågan, vore enligt min mening, att den icke komme till något beslut alls, av skäl, som jag senare skall komma till.

Vad beträffar det allmänna läget, som man alltid drar fram, då det är fråga om förändringar i vårt försvarsväsen, skall jag icke närmare gå in därpå, emedan alla uttalanden i det spörsmålet äro avhängiga av ens allmänna syn på såväl politiska och ekonomiska som sociala förhållanden, och följaktligen måste bliva olika, alltefter den ståndpunkt man intager därvidlag. Utan att förfalla till någon överdriven optimism, som jag visst icke vill göra mig skyldig till beträffande det allmänna läget i världen, konstaterar jag emellertid, att till och med hans excellens herr utrikesministern måste erkänna, att de farhågor, som man tidigare hyst angående dessa mer eller mindre lokala krig, då den ena staten sökt frånrycka den andra en del av dess område eller något dylikt, nu äro betydligt minskade. Det få vi väl ändå erkänna, att för ett land som vårt, vilket geografiskt intager ett så gynnsamt läge, avskilt i yttersta hörnet av vår världsdal, innebär redan denna omständighet utomordentliga fördelar, och om det avhåller sig från att inblandas i de krigiska förvecklingar, som möjligen kunna komma att inträffa i vår världsdal, har det i sitt läge den bästa garanti för att utan några synnerligen stora rustningar kunna bevara sin självständighet. Vi kunna väl vara överens om att det, ifall man överhuvud taget ännu måste räkna med s. k. nationskrig — och det är på grund av världskrigets olyckliga avslutning visst icke alldeles uteslutet, att vi ännu en gång få räkna med sådana — numera icke är fråga om, att vi skulle kunna komma i krig med exempelvis Danmark, Norge, Finland eller någon av de stater, som äro våra närmaste grannar och som det skulle voro möjligt för oss att militäriskt upptaga en kamp med, utan skulle verkligen en stor krigsolycka ännu en gång bryta in över vår världsdal, kommer den att bliva av minst lika stora dimensioner som dem

vi fingo bevittna under det senaste världskriget. Vid sådana världskatastrofer gäller det för de nationer, som hava någon möjlighet därtill, att hålla sig utanför. Vårt land kan hålla sig utanför, dels på grund av det geografiskt gynnsamma läge, som jag redan pekat på, *om vi nämligen själva inriktat oss och vår politik på att hålla oss utanför.*

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

Hans excellens herr utrikesministern förklarar emellertid, att vårt medlemskap i Nationernas förbund medför vissa risker i detta avseende, d. v. s. pålägger oss vissa förpliktelser. Jag skall icke ingå på den frågan, huruvida detta är riktigt eller ej. Men om man har den uppfattningen, synes mig den enda logiska konsekvensen vara, att man antingen, som t. ex. herr Lindhagen tror vara möjligt, söker reformera Nationernas förbund, så att icke den risken föreligger — det tror jag är fullkomligt omöjligt, men det skola vi icke diskutera om i detta sammanhang — eller ock, om man inte tror, att det är möjligt, tar den logiska konsekvensen därav och ser till, att vi icke ha något att göra med detta förbund, eftersom medlemskapet i detsamma medför de följder, som man här gör gällande.

Jag skall inte alls ingå på några militärtekniska detaljer. Jag har varken viljan eller förmågan att göra det, och jag är glad, att jag slipper vara med i den kappsprungning, som man nu har på alla håll för att tillägna sig en militär sakkunskap, som man senare kan briljera med. Jag skall inte alls ingå på det, men jag kan inte avhålla mig från att draga fram ett egendomligt uttalande, som förekommer i Kungl. Maj:ts proposition. För att visa, hur illa vi ha det ställt med våra sjöstridskrafter, har man lämnat uppgifter om de tyska och ryska flottornas omfattning, och man har därvid kommit till det resultatet, att den ryska flottan är omkring 170 procent starkare, än den svenska skulle bli enligt det kungl. förslaget. Nu måste man till en början fråga sig, vad det är för särskild anledning att göra jämförelser med den *ryska* och *tyska* flottan. Hade det inte legat närmare tillhands att taga exempel från våra grannländer och se efter, hur stor Finlands flotta är — Finland har ju ett ganska utsatt läge efter vad många påstå — eller att jämföra vår flotta med den norska eller danska flottan. Jo, naturligtvis, men då hade man kommit till resultat, som icke varit gynnsamma, då man vill bevisa, att den svenska flottan måste vara starkare, än man på andra håll gör gällande. Ett dylikt ensidigt sätt att gå tillväga imponerar nu emellertid icke på någon tänkande människa, och det hade varit riktigare att antingen icke komma med några exempel alls eller att välja närmare till hands liggande.

Beträffande det allmänna läget i den s. k. militärfrågan skall jag icke något mera ingående gå tillbaka och göra några jämförelser med tidigare förhållanden. Jag skall bara tillåta mig erinra om, att man redan vid införandet av de 90 dagarna i vårt land åtminstone inom arbetarklassen var allmänt enig därom, att detta steg var den egentliga militarismens, den preussiska militarismens genombrott här i landet. Redan då förekom en mycket skarp kritik från de organiserade arbetarnas sida mot att militarismen på detta sätt bredde ut sig. Ännu skarpare blev denna kritik, när vi fingo 1901 års härordning. Det är ganska intressant att konstatera detta, då man ser, vilken ställning de olika partierna denna dag intaga. Det kan vara av intresse att erinra om vad som i svenska riksdagen yttrades för snart 25 år sedan av den förste socialdemokratiska representanten, vilken ingalunda någonsin har varit försvarsnihilist utan snarare tvärtom. Han förklarade då, att militarismen bör ha så litet som möjligt, helst ingenting. Det är som man finner, visserligen ett försiktigt uttalande, som alltid från det hållet, men det är dock ett uttalande, som jag anser det kunna vara nyttigt för samma partis representanter att i dag erinras om.

Ser jag nu, huru de olika partierna ställa sig till den föreliggande frågan i detta ögonblick, har jag då först att konstatera, att den nuvarande högerregerin-

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

gen framlagt ett förslag. Men tittar man närmare efter, skall man finna, att man visst inte inom högerns led är enig om detta förslag. Först har man högerns representanter inom försvarsrevisionen, som där intagit sin ståndpunkt i frågan. Så har man den s. k. sakkunskapen, vilken naturligtvis icke vid detta tillfälle, lika litet som någonsin förut, fått sina krav tillgodosedda. Att döma av den kritik, som kommit regeringsförslaget till del även från det egna partiets press, lär man sannerligen icke vara enig därom. Jag har då likväl icke talat om massan ute i landet, som ännu icke givit tillkänna, vad den intar för ståndpunkt därvidlag. Sälunda kan man säga, att det lika litet inom detta parti som inom nästan alla andra råder någon enighet, utan det råder snarare förvirring, såsom vanligen brukar vara förhållandet i denna fråga.

Ser jag sedan på, vilken ställning det liberala partiet har, skulle det vara intressant att erinra om något, som inträffade under första året jag hade äran tillhöra svenska riksdagen, eller 1911, nämligen hurusom den dåvarande liberala partichefen vid remissdebatten samma år i ett mycket stort lagt anförande, som på samma gång fick utgöra plattform för den då förestående valrörelsen, på ett synnerligen kraftigt sätt gick till rätta med högerns regeringssätt här i landet, varvid de militära kraven tillgodosattes i sådan utsträckning, att man höll på att utarma landet, medan det var omöjligt att tillgodose vare sig sociala eller andra fullt lika berättigade krav. Vid den tiden voro försvarskostnaderna uppe i en summa av 70 miljoner kronor ordinarie utgifter och i allt som allt omkring 83 miljoner. Liberalerna vunno på det programmet en ganska stor framgång vid de följande valen, och det har redan förut i dag erinrats om, att dessa föranledde en ny försvarskommission, vilken emellertid resulterade i 1914 års härordning under de exceptionella förhållanden, som då voro rådande. Om man då frågar sig, var det liberala partiet står i dag, är det synnerligen svårt att svara därpå. Man har talat om herr Ekmans ståndpunkt i försvarsrevisionen, herr Ekmans ståndpunkt för två å tre månader sedan, herr Ekmans ståndpunkt i dag och herr Ekmans blivande ståndpunkt, när vi om en eller annan månad äro färdiga att besluta här i riksdagen. Jag skall naturligtvis inte alls ingå på, huruvida dessa insinuationer äro riktiga eller ej. Jag konstaterar bara, vad man uttalar rätt allmänt i pressen. Då därtill kommer, att det är en hel del olika schatteringar inom det liberala lägret i denna fråga, är det omöjligt att säga, var man har det partiet, när vi komma till det slutliga avgörandet. Det råder alltså minst lika stor förvirring där som bland högern.

Frågar jag mig så, var vi ha bondeförbundet i denna fråga, skulle det ju kanske synas, som om den förste ärade talaren här i dag hade fullständigt klargjort, var man har dess medlemmar. Men hur är det nu egentligen med den saken? Såvitt jag har mig bekant, föreligger det lika litet någon enig linje inom bondeförbundet i denna fråga som inom de övriga partierna. Vi ha t. ex. bondeförbundets representant i försvarsberedningen. Han har en linje. Vi ha den motion, som lär komma att väckas i dag, men som inte heller, såvitt jag hört, kan betraktas som ett officiellt uttryck för bondeförbundet som sådant. Vi ha möjligen en tredje linje, som kommer att förfäktas inom försvarsutskottet, och därtill komma de ute i landet, som bondeförbundet beräknar att kunna samla inom sina led, men som dock ha en avvikande mening i denna fråga från vad som från bondeförbundshåll framföres i den här omtalade motionen. Det är alltså lika stor förvirring inom detta läger.

Kommer jag så till socialdemokraterna, framgår det visserligen, att förvirringen där icke är fullt lika stor. Man har spydigt talat om den nuvarande statsministerns »intelligenta anpassning». Jag skall inte yttra mig om, huruvida denna anpassning är ovanligt intelligent eller icke, men om man kan konstatera en anpassning i den riktning, som man avser, då man använder nämnda uttryck, synes det vara något, som man icke bör lägga den nuvarande statsministern till

last. Man skulle bara önska, att han och hela hans parti i raskare tempo kunde anpassa sig i samma riktning som under senaste tiden. Däremot synes det, som om det förekommit en hel del anpassningar även inom andra partier, som man sannerligen icke kan ge epitetet »intelligenta». Om man nu t. ex. tittar på socialdemokraternas ställning i här förevarande hänseende, föreställer jag mig, att det skall bli ofantligt svårt att för den svenska arbetarklassen klargöra den stora klyfta, som föreligger mellan t. ex. den svenska högern och socialdemokraterna och som i detta fall får karaktären av 15 dagars mindre övningstid enligt de senares program. Det var nästan skada, att den nuvarande regeringen med sin intelligenta anpassning icke var så pass spjuveraktig, att den gick ned 15 dagar längre, ty då hade den på en enda gång blivit socialdemokratisk, *i denna punkt*. Det får man säga, att kan man bli socialdemokrat för så billigt pris, är det oklokt att inte använda tillfället. Nu ha socialdemokraterna fått den bestämda uppfattningen, att det för den svenska arbetarklassen är ofrånkomligt nödvändigt, att man har 180 dagars övningstid. Beträffande kostnadssumman variera ju uppgifterna. Man säger, att det rör sig omkring 85 eller 90 miljoner kronor.

Jag skall i detta sammanhang icke närmare erinra om, hur socialdemokraterna 1911 motionerade om ett försvar, som kostade 60 miljoner kronor, vilket ansågs vara det högsta man såsom en övergångsform överhuvud kunde vara med om. Man skall invända, att 60 miljoner kronor 1911 inte är mera än 90 miljoner kronor nu. Det må vara sant, men det går inte bara att räkna med kronorna. Vi böra väl också komma ihåg vad som inträffat efter 1911, och det förefaller mig, som om den väldiga omstörtning, det ofantliga bevis för militarismens skadliga inverkan, som vi haft sedan dess, också är en tyngd i vågskålen, som man icke alldeles kan bortse från, när man går att bedöma denna sak. Det förefaller mig sålunda, som om vi skulle ha mycket långt fram till den avvärningsståndpunkt, som även det socialdemokratiska partiet, åtminstone tidigare har bekänt sig till, när man nu har kommit in i denna häxdans och är med om auktionerandet i militärfrågan, som man här vid vissa tillfällen talat om.

Om jag nu skulle se den militära försvarsfrågan enbart ur arbetarklassens synpunkt, skulle jag också ha några ord därvidlag att framföra. Jag erinrar om vad jag yttrat förut om Sveriges ställning. Även om man ser frågan ur vanliga borgerliga synpunkter, blir det enda naturliga för ett land som vårt, att vi framför allt söka hålla oss utanför de stora politiska och militära förvecklingar, som vi ännu kunna ha att räkna med någon tid framåt i vår världsdal. Den bästa garantien för, att vi skola kunna hålla oss utanför, är, att vi icke på något sätt uppträda konkurrerande med andra på det militära gebitet. Det är, som redan framhållits här i dag, det farligaste momentet. Börjar man denna kapprustning, är man, även om man kallar det för en rustning till skydd för neutraliteten, inne på en farlig väg, ty det är självklart, att den, som griper till svärd, icke kan säga något om, att även motparten slår till ordentligt. Ser man saken sedan från ren arbetarsynpunkt ter det sig minst lika oklokt att offra på det militära försvarsväsendet. Det är möjligt, att det låg något i herr Vennerstens uttalande, att även om det icke föreläge någon utfästelse, så finnes det dock något, som förpliktade arbetarklassens representanter att nu gå så långt som möjligt vid försvarsfrågans lösning, eftersom man fått igenom de parlamentariska reformer, som man på den sidan krävde 1919. Jag vet icke, huruvida det i detta fall existerar något avtal eller om man från socialdemokratiskt håll anser sig bunden på grund av uttalanden vid det tillfället, men det må jag säga, att om det är något, som bevisar, hur ohyggligt man överskattar betydelsen av de parlamentariska reformerna, så är det, om man nu ser tillbaka på verkningarna av dessa reformer på det rent praktiska och

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

ekonomiska livets områden. Att i dag tala om, att vi leva i ett demokratiskt samhälle, där arbetarklassen skulle hava fått sin rätt, är den största humbug i världen. 10-, ja, 50-tusentals arbetare leva för närvarande i detta land under så ohyggliga förhållanden, att man knappast i mannaminne har fått bevittna något sådant. Och att detta förhållande skulle vara anledningen till, att man nu skulle anse sig bunden i större utsträckning, än man annars hade gjort, att gå med på kostnaderna för det militära försvaret, det synes mig vara en ödesdiger arbetarpolitik, en politik som sannerligen icke kan accepteras av de bredare folkmassorna i vårt land. Det är ett faktum, att man visserligen nu liksom tidigare gör gällande, att det militära försvaret är enbart till för att skydda oss från anfall utifrån. Vi skola emellertid icke sticka under stol med, att det är så långt ifrån, att det militära försvaret har sin enda eller huvudsakliga uppgift i detta, att militären är lika mycket avsedd att vara ett vapen i händerna på de besittande klasserna för den händelse inrikes oroligheter av social eller politisk art skulle komma till stånd här i vårt land. Då så är förhållandet och vi fortfarande äro på det klara med, att den gamla militära kastandan, den gamla militära lagstiftningen allt fortfarande, om den också är något litet reviderad, gäller här i vårt land, då måste vi säga oss, att det är ansvarslost nära nog att av den svenska arbetarklassen begära, att den skall vara med om dylika uppoffringar för det militära försvarets stärkande, som man nu t. ex. från socialdemokratiskt håll begär. Arbetarklassen har visserligen sin försvarsfråga men den ligger på ett helt annat plan, och ju mer utvecklingen går fram i världen. se vi, att de gamla nationalkrigen komma mer och mer att försvinna, och att den avgörande kampen blir på det ekonomiska området. Det är i fråga om de ekonomiska intressena, som klasserna komma att möta varandra med olika intressen, och kampen står därför mellan dem. Vi skola därför icke söka sticka under stol med detta. Men vad gör denna arbetarklass, som utan några garantier för, att den verkliga demokratien skall göra sig gällande i vårt land, går med på att stärka militärväsendet i vårt land, såsom här föreslås? Den arbetarklassen gagnar sin motpart, och den undergräver sin egen ställning. Den giver sig in på områden, där arbetarklassen såsom sådan icke har någon som helst skyldighet att uppträda gemensamt med de klasser, som den nu varje dag är utsagningsobjekt för. Det kan sålunda enligt min mening icke vara något intresse för den svenska arbetarklassen, huru de besittande här i vårt samhälle ordna sitt militära försvar. Vi måste inrätta oss efter andra linjer, och vi måste klart ena oss, så att vi icke till den grad glömma vad arbetarklassens uppgift är, att vi ställa oss sida vid sida med de övriga intressegrupperna här i vårt samhälle för att få till stånd en gemensam plattform härvidlag.

Jag vill också frambålla — jag snuddade därvid en gång förut — att det naturliga vore givetvis under sådana förhållanden, att man icke nu, då denna fråga befinner sig i det läge den gör, med den fullkomliga förvirring, som nära nog råder inom alla områden, inom alla partier och överallt, forcerar fram denna fråga till en ögonblicklig lösning. När man nu vill göra gällande, att det råder demokrati här i vårt land, när man nu i fyra, fem år hållit på med dessa utredningar, som nu äro avslutade, om huru denna stora fråga skall lösas med hänsyn till händelserna i världskriget, och när vi nu fått förslag från de olika partigruppernas sida, som icke varit kända längre än för några veckor sedan, vad hade då varit naturligare än att denna fråga fått vila, tills den stora allmänheten kunde ha bildat sig något begrepp om den? Och då vi nu stå omedelbart inför nya val, vad hade då varit naturligare än att i ett land som vårt, där man vill göra gällande, att det råder en demokratisk författning, låta denna fråga vila, för att valmännen skola få uttala sin mening i första hand? Till min stora förvåning finner jag emellertid, att till och med talesmannen för det socialdemokratiska partiet anser, att det skulle vara olyckligt, om icke denna fråga finge

sin lösning vid innevarande års riksdag. Ehuru denna fråga då skall lösas i förvirringens tecken, så föredrager man likväl detta från den sidan i stället för att, såsom det naturliga vore, sätta folkets breda lager i tillfälle att i val uttala sig om frågan och sedan låta den gå till avgörande. Det synes, som om den praktiska tillämpningen av den mycket ontalade demokratien ibland tager sig mycket egendomliga uttryck här i landet. Alltså vidhåller jag till sist vad jag tillåtit mig yttra förut, att den lyckligaste lösning, som riksdagen kan komma till i denna fråga, är att frågan icke erhåller någon lösning i år, ty i annat fall blir den löst ännu en gång i förvirringens tecken, och vi hava så många lösningar i försvarsfrågan i det tecknet, att vi icke hava anledning att nu forcera fram en ytterligare sådan.

Därtill skulle jag till sist vilja säga, att från deras sida, som särskilt på arbetarhåll driva den uppfattningen, att frågan bör lösas i år, borde man väl ändå kräva några bestämda garantier för, att icke hela andan inom vårt militärväsende förblir som hittills. Jag hade tillfälle att under förra årets riksdag uppvisa en hel del exempel därpå. Den dåvarande socialdemokratiska försvarsministern förklarade visserligen, att han ansåg, att allt i stort sett var väl beställt på det militära området i vårt land, men detta hans uttalande kan aldrig få bort det faktum, att den gamla militära kastandan fortfarande här regerar och att det värnpliktiga manskapet endast är en lekboll i händerna på militärbefälet. Det vore därför av oundgängligt behov, att de, som nu ivra för, att denna fråga skall lösas i år, se till, att innan man får denna lösning, man tillförsäkrar sig skäligen garantier för, att manskapet under den tid, det skall gå i den s. k. militära folkhögskolan, icke i fortsättningen som hittills räknas såsom viljelösa nummer och måste avsäga sig sina medborgerliga rättigheter och behandlas endast som pojkar. Det är en hel del saker i sammanhang härmed som det vore på tid, att man på allvar toge upp till lösning inom de kretsar, där man alltjämt vidhåller sin önskan att vara med om att frambära positiva förslag till försvarsfrågans lösning från den svenska arbetarklassens sida.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Jag hade icke tänkt taga kammarens tid ytterligare i anspråk, men då herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har gjort mig den äran att ingå i en, som han ansåg, kritik av vad jag sagt och här framfört, skall jag tillåta mig att säga endast ett par ord.

Herr statsrådet beklagade först, att motionen icke varit honom tillgänglig. Ingen kan mera än jag beklaga det, men mina medmotionärer ansågo, att hövligheten mot Kungl. Maj:t fordrade, att vi icke lade fram motionen förrän efter remissdebatten.

Herr statsrådet ansåg sig kunna sätta betyg. Jag är en gammal betygsättare, professor vid Uppsala universitet, och jag har en viss erfarenhet i betygsättning. För mig har det varit en huvudregel att icke sätta betyg ens preliminärt, förrän man prövat saken, och framför allt att man bör akta sig för att sätta betyg på oriktiga förutsättningar, innan man vet, vad man talar om.

Herr statsrådet ansåg sig kunna slå ihjäl hela vårt förslag genom en hänvisning till det Ehrenborgska förslaget, som varit före i revisionen och där blivit underkänt. Herr statsrådet ansåg, att domen över det Ehrenborgska förslaget också skulle drabba mig och vårt förslag. Herr statsrådet har ju läst i tidningarna om vårt förslag, och där finnes en ganska klar redogörelse för egna-hemslinjen. Jag tillåter mig påpeka, att den stora skillnaden mellan det Ehrenborgska förslaget och vårt förslag är, att det *Ehrenborgska förslaget bygger på boställen*, som staten skulle tillhandahålla för att successivt övergå med äganderätt. *Vi ha inga boställen*, inga syner, inga ekonomiska besiktningar och inga kostnader för hela denna anskaffning. Vi följa bara den vanliga egna-hems-

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

författningen. Och om egnahemsförfattningens miljoner räcka och duga efter praktisk erfarenhet för bildande av egna hem och om vi använda dessa miljoner för 1,900 militära egnahemsbyggen, så tror jag icke, att det ändrar ett spår i egnahemsförhållandena. *Men dessa egna hem voro i det Ehrenborgska förslaget totalt okända liksom för försvarsrevisionen.* Under sådana förhållanden är hänvisningen till den dom, som drabbat det Ehrenborgska förslaget, ett fullkomligt slag i luften, då det gäller den motion, som jag i dag har äran frambara.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet förklarade på grund av sin, naturligtvis icke militära utan civila kunskap, att detta förslag var militärt omöjligt. Ja, jag är icke mera militär än han, och han har väl byggt på sina militära auktoriteter, förmodligen den generalstabschef, som själv ogillat, vad statsrådet förelägger oss i riksdagen. Jag har hållit mig till enklare fall. Jag har låtit underställa saken regementschef, som fört trupp, och han sade mig: »Jag går tusen gånger hellre i fält med trupper av detta slag än dem jag nu har.» Det sades av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, att en härordnings styrka skall prövas i farans stund. *Det är den satsen, som är vår motions utgångspunkt.* Jag tvivlar på, att man under sådana förhållanden kan förebrå oss, att vi ha byggt vår organisation utan hänsyn till krigets behov. Men jag skulle kunna vända tillbaka frågan. Kungl. Maj:ts förslag går fram, åtminstone efter det studium jag kunnat ägna detsamma, på den linjen, att *det skär ned våra 12 arméfördelningar i krig till 6.* Vi ha 6 i fredstid, men de kunna enligt Kungl. Maj:ts förslag icke fördubblas. Vi åter ha byggt vår organisation på den förutsättningen, att en fördubbling vore möjlig. Huruvida krigsbehovet är mindre tillgodosett i vårt förslag än i Kungl. Maj:ts, det lämnar jag till den opartiske bedömaren att avgöra.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet sade vidare, att vi icke ha några ersättare för stambefälet, som går bort. Ha vi icke? Jo, vi ha det lika mycket som han och kanske mera. Det är precis samma förhållande med de båda förslagen. Det är klart, att när kriget kommer, så få också de värnpliktige, eller beväringen, som vi kalla dem, rycka in även som underbefäl, och då fortgår utbildningen av de unga årsklasserna precis på samma sätt som förut för stambefälseleverna. Men jag skulle vilja fråga, om det är någon som helst möjlighet att skapa en ersättningsreserv för underbefäl, som räcker för *alla* eventualiteter. Det blir även herr statsrådet bet på.

Men herr statsrådet gjorde, som han trodde, ett grundskott mot vårt förslag. Han sade: »Herrarna skola ju ha ett indelningsverk med civil anställning, och här skulle underbefälet komma att sitta i posten, telegraf och järnvägarna. Hur skall det se ut, när de kallas ut i tjänst, då krig bryter ut? Järnvägarna behövas för de militära transporterna, och telegraf och telefon tagas i krigets tjänst.» Vi ha visst tänkt på den saken. *Vi ha avskilt av de icke-vapenföra så många, som behövas för att utbildas till post-, telegraf- och järnvägstjänst, för att träda in, när kriget kallar de andra bort.* Jag tror icke, att vi heller på den punkten stå svarslösa, och jag vågar påstå, att jag icke tror, att vi på någon punkt verkligen skola komma att stå svarslösa. Men vi hava också en annan punkt, som vi tänkt på. Där som vi icke vilja med tvång taga ut våra studenter och andra medborgare med nödiga kvalifikationer, kan man möjligen få ut på frivillighetens väg, och vi ha ställt i utsikt, att det skall kunna ordnas så, att det blir frivilliga övningar under ett par sommarmånader för dem, som frivilligt vilja ägna sina krafter i rikets tjänst i och för utbildning till underbefäl, men vi skilja icke mellan studenter och andra unge män.

Herr statsrådet har också gjort en beräkning över kostnaderna enligt vårt förslag. Det är en stor ära för oss, att herr statsrådet låtit göra beräkningar över detta förslag, som icke varit framlagt. Jag vill emellertid påpeka, att

den, som ser efter i motionen sådan den är, kan finna, att där finnes punkt för punkt, rubrik för rubrik samma saker som i Kungl. Maj:t propositions bilagor. Herrarna kunna jämföra. Jag skall icke upptaga tiden med att göra många jämförelser. Jag skall endast påpeka, att för lantförsvarets del kommer Kungl. Maj:t till ett belopp av 79,945,950 kronor och vi, med samma rubriker som i den kungl. propositionen, till 86,107,286 kronor, varvid emellertid våra kostnader för *departementet* äro högre än Kungl. Maj:ts. Våra kostnader för *sakkunniga* beräkna vi i likhet med försvarsrevisionen förslag till 200,000 kronor, då Kungl. Maj:t har 70,000 kronor. Extra ordinarie anslag äro i vårt förslag liksom i Kungl. Maj:ts förslag upptagna till 2 miljoner kronor; vi ha kavalleribrigader kvar, och vi ha kustfästningarnas befästnings-trupper kvar. Går jag till marinen skall jag tillåta mig erinra, för att endast taga slutsumman, att slutsumman för utgifterna till marinen i våra beräkningar är 39,064,195 kronor, däri ingå samma rubriker som i Kungl. Maj:ts förslag, och Kungl. Maj:ts förslag stannar på 41,677,074 kronor; beträffande flygvapnet eller luftförsvaret, som vi kalla det, stannar Kungl. Maj:ts förslag vid 7,200,000 kronor, och vårt stannar på 6.814,908 kronor. Men vi föreslå, att detta flygvapen skall successivt utvecklas, och för den närmaste tiden beräkna vi därför, att endast hälften skall behövas. Vi tro, att materielen är viktigare än själva organisationen i detta fall. Så komma därtill 10,000,000 kronor för indelningsverket. Det är sant. Men dessa 10,000,000 kronor till indelningsverket finnas i verkligheten i statsrådets budgetförslag, fast där synas de icke, *därför att de betalas av våra tvångsutlagna unge män, som icke ha ekonomiskt starka skuldror att bära dem jämte sin personliga tjänstgöring.*

Herr statsrådet talade också om, att 25 procent icke vore något annat än som var fullt behöfligt. Han talade t. o. m. om 40 procent, och det står också på ett ställe, om jag icke misstager mig, i propositionen. Han sade, att behovet var annorlunda nu än förr. Ja väl, men det är icke stort annorlunda nu, än när försvarsrevisionen i april månad lade fram sitt betänkande och hade samma fråga under behandling. Det kan ju läsas i försvarsrevisionens betänkande. Där var också framlagt förslag om en betydande ökning av den procent, som skulle uttagas, men försvarsrevisionen förklarade, att den icke kunde gå med därpå. Jag förmodar, att med den erfarenhet, departementschefen haft av försvarsrevisionen, han också kunnat tillmäta dess skäl någon betydelse.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet sade också, att de 90 dagarna gå igen. Han gjorde en liten historik om dessa 90 dagar. Han erinrade om det gamla lantmannapartiets 90 dagar, och han undrade, om vi levde kvar i gamla tider och gångna dagar och om vi icke hade följt med i utvecklingen. Jag trodde, att jag redan försökt bemöta vad han sagt härom och vridit det vapnet ur hans hand. Men det kan understundom hända, att samma siffror icke betyda detsamma i skilda tider, men att de ändå äro tillräckliga. Om vi ha 90 dagars övning med en officerskår, som är skickad för ändamålet, liksom med ett underbefäl, som mer än väl duger och är mycket skickat därför, så kan det hända, att när vi kalla in dessa unga män, som få dessa 90 sommark dagar, man kan anstränga dem mer än det annars vore möjligt. Det kan ju tänkas, att med den utveckling av tekniken och allt annat, som ägt rum, kan man utvinna mera, om man specialiserar sig, och allt har ju gått i specialiseringens tecken.

Jag har endast velat yttra dessa korta ord för att redan i dag vid detta tillfälle söka klargöra sakens grunder. Kritik kan nog riktas mot vårt förslag, och jag är glad åt saklig kritik, men jag skall be, att den, som gör kritik, går ut ifrån kunskap om vad han kritiserar.

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande, m. m.
(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet **Wohlin**: Herr greve och talman! Den förevarande stora frågan faller ju, fränsett en särskild punkt om den industriella krigsberedskapen, utanför området för chefens för handelsdepartementet ämbetsförvaltning, och jag skulle under vanliga förhållanden icke haft anledning att begära ordet i denna debatt. Då jag nu gör det, för att göra några erinringar, är det alltså icke i sagda egenskap, utan såsom ledamot av den nuvarande regeringen, till vars försvarsproposition jag utan reservation anslutit mig. En särskild anledning till att jag framträder ligger i det förhållandet, att åtskilliga ledamöter av den grupp inom riksdagen, som jag har äran tillhöra, enligt förljudande komma att frambära en motion i försvarsfrågan, som åtminstone vad lantförsvaret angår i väsentlig mån torde komma att skilja sig från Kungl. Maj:ts proposition. För övrigt har ju en bemärkt representant för denna partigrupp inlett dagens debatt med ett som alltid stort och väl format anförande, vars sakliga innehåll dock för mig i vissa delar klingade något främmande, vilket icke torde vara att undra på, då de bifallsyttringar, som beledsagade dessa delar av hans yttrande, kommo från min ärade vän herr Lindhagens sida.

Då jag haft att från mina synpunkter taga ståndpunkt till den nu aktuella försvarsfrågan, vill jag erinra om att bondeförbundets riksdagsgrupp icke är något regeringsparti. Vid den nuvarande regeringens tillkomst klarlades på det mest tydliga sätt genom officiell skriftväxling, att bondeförbundets riksdagsgrupp, sedan det liberala partiet förklarar sig förhindrat att parlamentariskt medverka till den nuvarande ministärens tillkomst, icke heller för sin del önskade medverka därtill. Samtidigt utsades emellertid på ett ansvarsmedvetet och värdigt sätt, att partiets riksdagsgrupp komme att fritt efter sin uppfattning om vad som bäst gagnade fosterlandet sakligt pröva den nuvarande regeringens förslag och åtgärder och således även det stora och betydelsefulla förslaget, som här föreligger. Med avseende å den allmänna utrikespolitiska bakgrunden för den försvarsproposition, som nu överlämnats till riksdagen, har jag så mycket mindre anledning att uttala mig som jag till alla delar instämmer i de synpunkter, som hans excellens herr utrikesministern här tidigare under debatten utvecklat. Jag tror, att den ställning, som utrikesministern intager i vårt offentliga och således även i vårt politiska liv, utgör en borgen för att den uppfattning, som ligger till grund för den nuvarande regeringens allmänna syn på vårt militärpolitiska läge, omfattas icke enbart av regeringen och den närmare stående personer, utan även av andra kretsar av svenska folket långt ut i vänsterpartiernas led. Utrikesministern är känd som en varm anhängare av den stora grundtanke, som ligger bakom skapandet av Nationernas förbund, och han har inom ramen av detta förbund arbetat för förverkligandet av de rättsgrundsatser, som förbundet har till uppgift att främja. Då han i dag uttalat sig om förbundets svaghet och om de risker, som trots vårt medlemskap i förbundet otvivelaktigt äro förenade med vårt nuvarande militärpolitiska läge, så tror jag alltså, att försvarspropositionens allmänna utrikespolitiska bakgrund torde vara gemensam för det övervägande flertalet av riksdagens ledamöter.

Går jag härefter över till själva försvarspropositionen, så är jag i likhet med de flesta, som här uttalat sig, och således även i likhet med min ärade akademikollega på Uppsalabänken, icke sakkunnig, i denna fråga. Jag ber emellertid få säga, att jag har försökt att efter måttet av mitt lekmanaförstånd så gott jag kunnat bilda mig en uppfattning om detta förslag till lösning av vår försvarsfråga. Jag får då först anföra att jag, vad den ekonomiska sidan av försvarsfrågan beträffar, i allt väsentligt står på den ståndpunkt, som finnes angiven i den kungl. propositionen och som innebär, att den summa, som vi under ett antal år framåt anse oss böra kunna offra på vårt lands försvarsväsen, utan alltför stor tvekan kan sättas lika med det belopp, som

i riksstaten föreslås för nästkommande budgetår. Jag tror, att man på alla håll, där man tillmäter andra statsutgifter än utgifterna för landets försvar en avsevärd betydelse, exempelvis utgifterna för sociala och kulturella ändamål, måste medgiva, att den kostnadsram, inom vilken regeringen hållit sin försvarsproposition, under den tid vari vi leva är möjlig att upprätthålla, och att dessa kostnader även under den kommande tid, som kan förutses, icke skola överstiga nationens bärkraft. Jag tror alltså, att regeringen förfarit klokt, då den vad försvarsorganisationens ekonomiska sida angår utgått från faktiskt föreliggande realiteter och icke i likhet med en ärad talare på göteborgsbanken sökt konstruera fram teoretiska kalkyler, något som icke låter sig göra i det praktiska livet och i den praktiska värld, vi leva i.

Nu har en representant för bondeförbundets riksdagsgrupp i sitt stora inledningsanförande här i dag förklarar, att regeringens proposition giver dödsstöten åt ett system, som överlevat sig självt, och naturligtvis även dödsstöten åt regeringen. Han har i ordalag, som i form varit hovsamma, men i sak mycket skarpa, trätt fram såsom talesman för en helt ny form av härordning, åtminstone vad lantförsvaret beträffar. Jag ber då få erinra, att trots vad han nyss anført om sättet för beräkning av kostnaderna för det härordningsförslag, som han om en kort stund tänker framlägga, vilka beräkningar jag icke haft tillfälle att kontrollera, men vilka såvitt jag förstår torde vara mycket svåra att verkställa för enskild motionär och hans meningsfränder, årskostnaden för denna försvarsorganisation dock ungefärligen enligt de undersökningar, som preliminärt gjorts av sakkunniga på basis av offentliggjorda referat av den kommande motionen, enligt försvarsministerns meddelande i dag komma att uppgå till omkring 160 miljoner kronor. Den nuvarande till väsentlig del högerfärgade regeringen återigen har med hänsyn till landets ekonomiska bärkraft icke ansett sig kunna gå längre än till ett belopp av 139 miljoner kronor. Med över 20 miljoner kronor skulle således kostnaderna för det Reuterskiöldska härordningsförslaget överstiga den summa, som den nuvarande regeringens chef vill taga på sitt ansvar att förelägga riksdagens ledamöter. Under de gångna åren, som det svenska bondeförbundet arbetat, i vilket arbete även jag i min ringa mån med intresse deltagit, har det alltid varit en gemensam tanke, att denna böndernas samlingsrörelse skulle vara ett försök att sammanföra de jordbrukare, som under årtal varit splittrade på olika politiska partier, i gemensamt politiskt arbete ej blott för gemensamma yrkesintressen utan även för gemensamma fosterländska mål och strävanden. Vi hava alla alltid föreställt oss, att bonderörelsens uppgift vore att söka samla och ena bönderna i vårt land. Jag erinrar mig också från många både glada och allvarliga tillfällen under bonderörelsens arbete, hurusom just denna samlingstanke varit den, som genomträngt bonderörelsens egna representanter ute i bygderna. Jag vill härvid endast påminna om ett samkväm mot slutet av sistlidna riksdag, då den nyligen avlidne ordföranden i bondeförbundets riksorganisations förtroenderåd, herr Johan Andersson i Raklösen, vilkens minne lever aktat och ärat hos alla bondeförbundets män, talade i försvarsfrågan. Såsom ett av målen för bondeförbundets arbete under den närmaste framtiden angav han den gången att söka slå en bro mellan de liberala jordbrukarnas åsikt i vårt lands försvarsfråga och den som förträdes av det svenska högerpartiets bondeledamöter. Så mycket mera förvånad måste jag därför bliva, då jag finner, att en representant för denna bonderörelse nu träder fram med ett härordningsförslag, som i kostnadshänseende går utöver vad den djärvaste generalstabschef, om han suttit här i riksdagen, skulle vågat framlägga för riksdagen till antagande och som är av den beskaffenhet, att det enligt mitt förmenande säkerligen icke kan verka som ett samlingsförslag utan måste stå som ett förslag för sig, av säregen beskaffenhet.

Kungl. propositioner ang. försvarsrörelsens ordnande m. m.

(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

utan samlande förmåga och utan att kunna omfattas av annat än ett litet antal personer till höger om den riktning, som den nuvarande regeringen företräder. När den ärade talaren kom in på de grundtankar, som enligt hans uppfattning böra utmärka det nya härordningssystem, för vilket han här trätt fram, så vill jag säga, att jag visserligen i så måtto delar hans allmänna grundsyn, att en svensk härordning måste omfattas av det svenska folkets förtroende och att ett härordningsförslag, utformat uteslutande efter den militära sakkunskapens krav och utan hänsyn till vad den svenska nationen, när den tänker som klokast och bäst, tänker om huru ett försvarsväsende skall vara ordnat, icke har några möjligheter att bliva av varaktig beskaffenhet och till gagn för vårt land i framtiden. Men det förekom dock i den ärade talarens anförande några uttalanden, som tydde på en viss släktskap med de tankegångar, som vore utmärkande för den kommunistiske talaren och den honom närstående på avrustningstankens ståndpunkt stående talaren här strax bredvid mig. Man skulle försöka få »ett grepp om folksjälens», eller, som den ärade talaren också uttryckte sig, man borde försöka finna »ett hälleberg», som vore annorlunda beskaffat än »den lösa sand», på vilken denna regeringsposition bygger. Även därutinnan var det en överensstämmelse mellan hans uppfattning och den nyssnämnde talarens, att båda ansåge, att man borde låta folket i val uttala sig om denna stora fråga, som nu föreligger till lösning. Ja, först och främst vill jag då fråga, om min ärade vän, herr Reuterskiöld, tror, att han genom sin verksamhet, sin utbildning och sina framstående egenskaper på andra områden är den man i Sveriges rike, som har de bästa förutsättningarna för att få detta greppet om den svenska folksjälens? Jag tror, att därom kan man hysa olika meningar, och jag tror även, att det kanske kommer en stund, och det ganska snart, då den ärade talaren finner, att han härvidlag har blivit en illusion fattigare.

Den ärade talaren har, som sagt, på ett riktigt sätt sagt ifrån, att den militära sakkunskapen får icke vara ensam utslagsgivande vid uppgörandet av en härordning i dessa tider. Men jag får påpeka, att så har icke heller varit fallet. I den regeringsproposition, som här framlagts, har den militära sakkunskapen på många högst väsentliga punkter skjutits åt sidan till förmån för en civil uppfattning, som försvarsministern i vårt nuvarande försvarspolitiska läge måst företräda. Det förslag, som här är framlagt, är icke något av våra högre militärer godkänt och omfattat förslag. Det är ett försök från en varm vän till Sveriges försvar att finna en utgångspunkt för en lösning av en fråga, vars fortsatta förhållande och utkastande i partistridernas folkagitation, enligt vad jag befarar, endast komme att ytterligare försämra utsikterna för en god lösning.

Jag tror, att då den departementschef, som närmast har ansvaret för föreliggande proposition, finner, att han med sina utgångspunkter till nöds kan förorda en övningstid för de värnpliktiga, som omfattar en första utbildningstid på 4 månader och därefter 3 repetitionsövningar på 25 dagar vardera, står han nog i så fall närmare det svenska folkets försvarsvilliga elements uppfattning än den ärade talare, som ville inskriva de 90 dagarna som »vårt bestämda och oavvisliga krav», på vilket »vi komma att låta den föreliggande frågan falla», om icke detta vårt krav tillmötesgås. Vad är då detta oundvikliga bestämda krav på de 90 dagarna? Som riktigt påpekades här av en annan talare bakom mig, ingenting annat än den övningstid, som fastställdes vid den preussiska militarismens genombrott på 1890-talet, då den härordningen kom till. Det finns i själva verket inga fixa, bestämda gränser för en utbildningstids längd, av vilka den ena är folkets bestämda och avgörande krav, som icke får frångås, och den andra någonting, som icke är tillåtet att kalla folkligt. Det är en akademisk konstruktion, som icke kan godtagas i praktiskt arbete för militärfrågans lösande.

Under behandlingen av militärfrågan inom bondeförbundets riksdagsgrupp

under föregående års eftervinter och vår restes mycket starka invändningar mot den av försvarsrevisionens samtliga grupper förordade lottningen mellan de värnpliktiga, och det rådde en så gott som enhällig mening därom, att detta lottningssystem icke vore överensstämmande med det svenska nationallynnet. I anslutning till den tankegången har regeringen också undvikit lottningssystemet och sökt finna en metod att genom skärpta fordringar vid inskrivningsföretningarna på de värnpliktigas hälsotillstånd och andliga förmögenheter för värnpliktens fullgörande kunna till linjetjänst uttaga värnpliktiga i annan och större omfattning än enligt revisionens förslag. I det förslag, som här föreligger till riksdagens prövning, finnes lottningssystemet icke längre kvar, och således har den anmärkning bortfallit, som varit huvudpunkten i bondeförbundets kritik av försvarsrevisionens olika förslag. Nu säger visserligen den ärade talaren, att även om detta är sant, så förekommer dock i den föreliggande regeringspropositionen en kategoriklyvning, även om denna icke sker genom lottning, och den ärade talaren lade för denna kategoriklyvning ett mycket hårt betyg. Den ansågs vara ännu mycket sämre än det lottningssystem, som regeringen sökt kringgå. Jag tror för min del, att det sätt på vilket departementschefen sökt att lösa denna ytterst svåra och invecklade fråga, ändå är förestavat av en önskan att i möjligaste mån undvika orättvisor värnpliktiga emellan vid deras uttagning till tjänstgöring, och det förhållandet, att för specialvapnen vissa högre övningstider föreslås, kan — man må om dessa högre övningstider kunna hysa olika meningar — enligt min uppfattning icke anses vara stridande mot den svenska folkuppfattningen, eftersom det systemet under flera årtionden varit bestående i vårt land. Detta, att en artillerist eller kavallerist uttages till längre övningstid, är något så pass naturligt och så känt för vår värnpliktiga ungdom, att den formen av kategoriklyvning icke i och för sig lär innebära något brott mot det svenska folkets rättsuppfattning.

Jag får ytterligare påminna därom, att jag tycker, att den ärade talaren, mot vilken jag nu i all kollegialitet måste vända mig, har betydligt underskattat den svenska värnpliktiga ungdomens vilja att bidra till vårt lands försvar i farans stund, då han fixerar en övningstid, som för honom är det centrala i den föreliggande frågan och dekreterar, att det är den punkt, på vilken ett helt härordningsförslag måste stå eller falla. Den svenska värnpliktiga ungdomen, även på landsbygden, är visserligen icke tillfreds med en lång övningstid, och regeringen har också väl beaktat detta förhållande, väl medveten om det slöseri med de värnpliktigas tid, som måhända flerstädes har gjort sig gällande under tidigare och under det bestående härordningssystemet. Regeringen har därför tagit hänsyn till kravet på att värnpliktstiden icke bör vara så lång, att den ej kan fullt utnyttjas, och den har förslagsvis stannat vid en t. o. m. för riksdagens större partier överraskande låg övningstid.

Jag tillåter mig säga, att jag skulle vara utomordentligt glad, om den sunda tanke, som otvivelaktigt ligger i att våra svenska regementen böra äga bygdens förtroende, och att det underbefäl, som spelar en så stor roll i vår härordning, måtte genom jordbesittning stå i nära kontakt med hembygden och dess gamla traditioner, komme att beaktas vid den föreliggande härordningsfrågans lösning. Så har också i viss utsträckning skett i regeringspropositionen, men jag förstår mycket väl att den ärade talaren är alldeles otillfredsställd med det sätt, på vilket regeringens förslag är byggt. Särskilt finner han skillnaden mellan sitt förslag och det av regeringen framlagda vara ofantligt stor med avseende å den s. k. egnahemstilldelningen till underbefålet. Jag tror, ehuru jag ej känner närmare till hans motion, att den ärade talaren har skapat en överorganisation av underbefälskåren, som icke står i rimlig proportion till de kadrer, vilka både enligt regeringens och hans eget förslag skulle komma att bestå för framtiden. Denna överorganisation är föreslagen i en

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

väl berättigad stämning av känsla och intresse för den svenska underbefälkärens önskemål. Jag befarar dock att den icke kommer att befinnas välgrundad vid en närmare prövning efter sakliga synpunkter. Jag tror också, att det försök, som här göres med jordavlöning till reservunderbefäl, måste, för att icke röna ett bakslag, påbörjas i relativt blygsam skala för att sedermera växa ut i den mån det befinnes bärkraftigt. Man vinner nog icke så mycket med att börja med en egnahemstilldelning, som är så oerhört starkt tillskuren i växten, som den ärade talarens förslag i verkligheten synes vara.

Den ärade talaren slutade sitt anförande med det uttalandet, att med hans förslag vore en hand utsträckt till de övriga partierna i landet för lösning av vår försvarsfråga. Jag fruktar med hänsyn till de bestämda deklarationer, som den ärade talaren gjorde, att den handen svårigen kommer att kunna accepteras av de partier till höger och vänster, med vilka han måste samarbeta för att i ett skickelseidigert skede av vår historia vinna åtminstone en preliminär lösning av vår försvarsfråga. Det föreföll även av herr Reuterskiölds tal, som om han icke skulle hava så mycket emot att denna hans erbjudan till samarbete avsloges, för att därigenom i höst kunna få ett stort folkval på denna fråga. En sådan tankegång är emellertid enligt min uppfattning stridande mot den känsla av ansvar för den svenska försvarsfrågan, som riksdagens försvarsvänliga partier i nuvarande kritiska läge måste anses böra äga. Det har icke varit någon lätt sak och icke heller något glädjande för ledamöterna av en regering, som trätt fram under så oroliga politiska förhållanden som de nuvarande, att söka fatta ståndpunkt i en så invecklad fråga som denna. För min ringa del har det varit så mycket svårare att göra detta, som jag sedan en tid tillbaka haft kännedom om att en stor del av ledamöterna av bondeförbundets riksdagsgrupp skulle komma att, vad lantförsvaret beträffar, gå fram på andra vägar än dem, som jag, efter att hava deltagit i överläggningarna inom regeringen, för min del tror vara för rikets och för vårt försvars framtid lyckligast. Jag har emellertid icke desto mindre följt min övertygelse och icke sådan från dem, vilka tillviskat mig andra meningar och andra tankegångar, och den övertygelse, som jag har följt, har lett mig därhän, att jag anslutit mig till den nuvarande kungl. propositionen. Med erkännande av de brister i vårt omdöme, som naturligtvis förefinnas — liksom brister förefinnas i omdömet hos alla, som sysselsätta sig med en så svår fråga som den förevarande — hava vi genom detta vårt förslag, som är framsprunget ur en ärlig avsikt, sökt bidraga, vad på oss beror, till denna frågas lösning.

Den ärade talaren slutade sitt anförande med att säga, att »det är bättre att lyssna till en sträng, som brast, än att aldrig spänna en båge». Ja, det är en vacker sats, och regeringen har ju också genom framläggande av denna proposition spänt en båge. När jag emellertid hör, hur man här från några håll inom riksdagen — och därvid även från herr Reuterskiöld, om vilken jag i alla fall icke kunde tro något sådant — vill kasta ut denna fråga som en lekboll för det svenska folkets förvirrade uppfattning under en valstrid, utan hänsynstagande till att läget är allvarligt i världen och att ansvaret för landet dock kräver, att det nuvarande provisoriets brister snarast möjligt bli avlägsnade, så måste jag säga, att detta är att spekulera i den svenska försvarsfrågan, att spela krona och klave om rikets försvarsfråga i partipolitiska syften. Gentemot en sådan tankegång vill jag taga ett bestämt avstånd. Något sådant får icke ske, ty hur det än går med oss själva i vår politiska gärning: »Gud bevara fosterlandet, ringa är allt annat se'n.»

Herr Wigforss: Jag skall icke söka tävla med den siste ärade talaren vare sig i fosterlandskärlek eller i anförandets längd. Jag begärde ordet endast

för att komma med en liten replik till utrikesministern, fastän han icke är närvarande. Jag tror, att alla, som hörde hans anförande, även de, som representera ungefär samma ståndpunkt som jag, kunna i stort sett vara ense med honom i den framställning, han gav av Nationernas förbund och den garanti för vårt oberoende, som låge däri. Det är inte om den saken striden rört sig.

Under hela denna debatt har, såvitt jag kunnat förstå, ingen ställt sig på den ståndpunkten, att det är frågan om Nationernas förbund, som här är under debatt. Ingen litar på, att Nationernas förbund redan nu skulle kunna bereda oss tillräcklig trygghet. Men när hans excellens herr utrikesministern lika väl som statsministern i sin diktamen på en liten punkt snuddade vid de ökade risker, som vårt inträde i folkens förbund har åstadkommit, så är det väl ändå anledning att fråga, om verkligen Nationernas förbund hittills icke skulle ha åstadkommit någonting annat än att öka förbundsmedlemmarnas risker. Det är huvudpunkten, om man vill gå till kärnan av vad statsministern säger, och egendomligt nog tycks det också vara utrikesministerns uppfattning, att vi hade varit tryggare i detta ögonblick, om vi icke varit medlem av Nationernas förbund. Om icke detta är hans uppfattning, förstår man icke, varför överhuvud taget hela denna argumentering framkommit, ty den har ju kommit fram i en debatt, där man sökt visa, att vi måste på ett eller annat sätt skaffa oss större möjligheter till försvar än som skulle vara nödvändiga, om vi endast skulle taga hänsyn till det för ögonblicket existerande militärpolitiska läget. I fråga om detta militärpolitiska läge kunde jag icke finna, att utrikesministern lade till någonting utöver vad statsministern yttrade. Han rörde sig nämligen på precis samma plan, det plan, som jag tillät mig karakterisera som ett »de abstrakta resonemangens plan».

Det är mycket egendomligt att höra, att handelsministern har fått den uppfattningen, att jag för min del skulle ha försökt fastslå några s. k. teoretiska risker. Jag förmodar, att handelsministern var inne under mitt anförande, och då är det mycket märkvärdigt, om han icke förstod, att jag just riktade mig mot alla dessa rent teoretiska resonemang, som föras från regeringshåll, utan att man på en enda punkt går in på de verkligt konkreta risker, som i alla fall intressera oss allesammans mest. Så länge man icke vill gå in på dessa konkreta risker, så länge man icke vill försöka att skaffa sig en konkret föreställning om vårt läge i världen i detta ögonblick, så länge finnas, som jag sade i mitt första anförande, endast två möjligheter för bestämmandet av våra stridskrafter. Den ena är att fullständigt godtyckligt stanna, där vi händelsevis befinna oss, eller gå godtyckligt uppåt eller nedåt. Den andra är den, som jag ansåg, att regeringen hade stannat för, nämligen att vi skulle rusta upp till gränsen av vår bärkraft. Nu hörde jag av utrikesministern och även av handelsministern, att med denna gräns för vår bärkraft mena de icke vad som verkligen ligger i detta ord, utan de mena det, som de anse, att vi kunna avstå för försvaret, när vi på rimligt sätt tillfredsställt alla andra krav. Ja, då äro vi alla ense teoretiskt, såvitt jag förstår, men i praktiken komma vi att göra denna avvägning så ytterligt olika. Den ene säger, att vi vilja icke finna oss i att ha en militärbudget på 140 miljoner kronor, så länge som vi icke kunna offra mera än vi göra för kulturella ändamål, eller så länge som vi äro tvungna att taga ut dessa 140 miljoner genom en eller annan form av beskattning, som vi finna vara mindre tilltalande och alltför betungande för folket. Här äro vi åter, skulle jag vilja säga, ute på det vida havet, och det är omöjligt att där komma fram till någonting annat än oförgripliga meningar från den ena eller den andra sidan. Det tjänar ingenting till att diskutera.

Jag skulle vilja understryka till sist, att min kritik av statsministerns dik-

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

tamen och regeringens ståndpunkt icke var riktad mot regeringsledamöternas personliga uppfattning utan mot förklaringen från deras sida, att de vände sig till riksdagen med ett förslag, omkring vilket de hoppades, att riksdagen skulle kunna samla sig. Om de vilja, att man skall ena sig om detta förslag, förefaller det mig, som om det hade varit nödvändigt, att de hade försökt göra sig förstådda av de motståndare, som de möjligen ville vinna. Nu fick jag, och det måste jag erkänna, en liten upplysning genom herr Wohlin's anförande. Han begränsade nämligen den utsträckta handen och anbudet till att gälla icke hela riksdagen och hela folket, utan såvitt jag förstätt hans antydning riktigt, var det regeringens mening, att detta anbud riktade sig till de mera försvarsvänliga delarna av svenska folket. Ja, jag får säga, att jag kan icke tala för den mera försvarsvänliga delen av vårt svenska folk, och det är möjligt, att regeringen och professor Wohlin bedöma situationen riktigt, då de tro, att det kan vara möjligt att på denna grund ena den försvarsvänliga delen av det svenska folket. Men jag skulle dock vilja säga, att det är mycket troligt, att på den punkten återigen den där omotiverade optimismen, som man finner i all den Tryggerska pessimismen, kommer att spela regeringen ett spratt. Jag misstänker, att det är på den punkten, som det skall visa sig att regeringen felbedömt situationen och får taga konsekvenserna.

Herr Lindhagen: Jag begärde ordet för att sekundera min vän, herr Wohlin, då han riktade en smädlig replik mot ett anförande, som jag hade under herr Reuterskiölds tal, och vilket anförande tog sig uttryck i två spridda bravorop. Herr Wohlin sade, att det förhållandet, att herr Reuterskiöld fått bravorop endast från min sida, visade, att hans förslag var tämligen ohållbart och ovederhäftigt — hur orden nu föllo.

Nu vill jag säga, att det första bravoropet gällde herr Reuterskiölds yttrande, att vi böra om möjligt här i riksdagen själva fatta ståndpunkt till en sak och ej blott vara ett eko av de s. k. sakkunniga utan anför tro dem att utarbeta de detaljer, som vi behöva för att utföra vår ståndpunkt. Det var därtill, som jag ropade bravo.

Nu har herr Wohlin sålunda förklarat, att så skall det icke gå till. Det är ovederhäftigt, man skall icke hava någon mening här, utan låta den s. k. högre sakkunskapen behärska oss. Jag kan icke på annat sätt förklara hans yttrande, eller också har herr Wohlin icke, som han dock påstod, »efter måttet av sin förmåga» satt sig in i denna sak. För egen del tillämpade han emellertid konsekvent nämnda uppfattning, då han uppfordrade oss att icke alls fundera själva över utrikespolitiken utan tro på utrikesministern Marks von Würtemberg, som sysslat i folkens förbund och har alla möjliga förutsättningar för att kunna ersätta vårt eget omdöme. För min del gillar jag professor Reuterskiölds uppfattning, att vi böra bilda oss en egen mening. Vad utrikesministerns ställning i denna fråga angår, är han en av oss alla synnerligen högt uppskattad personlighet, men vi veta också, att det finnes få statsmän i detta land, som ha en så pessimistisk syn på allt som just friherre Marks von Würtemberg, och då är det väl så mycket mindre skäl, att vi till alla delar tillägna oss hans syn på utrikespolitiken.

Det andra bravoropet gällde professor Reuterskiölds citat, att det är bättre att lyssna till en sträng, som brast, än att aldrig spänna en bäge. Att jag ropade bravo till detta, skulle också hava varit ett bevis på både min och herr Reuterskiölds ovederhäftighet. Det är sällan, som herr Wohlin spänner en bäge, såvitt jag förnummit, och därför kunde jag ju förstå honom. Sedan prisade emellertid herr Wohlin just det uttrycket och ville tillägna sig samma åskåd-

ningssätt. Alltså har herr Wohlin icke heller därvidlag efter måttet av sin för-
måga bedömt situationen.

Vad angår folksjälen, så gissar jag, att herr Wohlin icke heller är den starke
mannen, som kan gripa folksjälen mer än professor Reuterskiöld eller jag. Folksjälen, den stackarn, får ju alltid sitta i klistret, och herr Wohlins sätt att
med ett manligt grepp fatta tag i folksjälen bättre än professor Reuterskiöld
bestod väl just däri att folket ej borde besvära sig med något eget omdöme. Den
rättar sig efter recepten.

Vad slutligen angår den diskussion om bondeförbundets försvarsmotion, som
här förts mellan två ledamöter i kammaren, av vilka numera ingendera torde till-
höra bondeförbundet, har jag ingen anledning att inlåta mig därpå. Professor
Reuterskiöld är faktiskt medlem i bondeförbundet, men formellt vilde, och herr
Wohlin är förmodligen fortfarande formellt medlem i förbundet, med har fak-
tiskt lämnat detsamma, då han ingått i en högerministär.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposi-
tioner till särskilda utskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna
inom kammaren nu avgivna yttrandena.

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 24, med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 2 i kungörelsen
den 15 juni 1923 (nr 200) angående dyrtidstillägg åt fast anställt manskap vid
armén och marinen m. fl;

nr 25, angående anslag till flottans ersättningsbyggnad; och

nr 26, angående vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 27, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller
förut anställda personer; och

nr 28, angående pensionsförbättring åt verkmästarna J. O. Bengtsson och
C. F. Olsson.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskot-
tets utlåtanden nr 1 och 2.

Föredrogos ånyo och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbets-
förvaltning; och

nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbets-
förvaltning.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall
av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servituts-
rätt till sådan mark.

Utskottets hemställan bifölles.

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 12, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Vad utskottet hemställt bifölls.

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av två till Hanekinds häradsbor anslagna, i Kärna socken belägna lägenheter.

Utskottets hemställan bifölls.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 7 till statsutskottet, nr 29—31 till bankoutskottet samt nr 33 till behandling av lagutskott.

Avgåvos och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 205, av herr *Reuterskiöld* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till värnpliktslag; och

nr 206, av herr *Reuterskiöld* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 1, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna; samt

nr 2, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående domstols behörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål;

nr 4, i anledning av väckt motion med förslag till förordning huru förfaras skall vid utskylders uttagande i fall av dubbelbeskattning; och

nr 5, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 4 i förordningen den 7 maj 1880 om nya växellagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 5, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1924—1925 i vad angår jordbruksärendena.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Norin* under 12 dagar från och med den 9 innevarande månad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.09 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 9 februari.

Kammaren sammankträdde kl. 11 f. m.

Företogs val av tolv ledamöter i riksdagens särskilda utskott. Därvid avlämnades 93 godkända valsedlar, alla med partibeteckningen »den gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr Olsson, Olof,
» Vennersten,
» Ekman, C. G.,
» Möller,
» Nilsson, Johan, i Kristianstad
» Hellberg,
» Reuterskiöld,
» Wigforss,
» Widell,
» Hellström,
» Nilsson i Malmö,
» Johansson i Fredrikslund.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Anställdes val av femton suppleanter i riksdagens särskilda utskott. Därvid avlämnades 78 godkända valsedlar, alla med partibeteckning »den gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr Bärq,
friherre Fleming,
herr Rosén,
» Wahl,
greve Wachtmeister,
herr Pålsson,
» Johansson i Friggeråker,
» Åström,
» Borell,
» Andersson i Fältenborg,
» Wahlmark,
» Frändén,
» Pers,
» Pauli,
» Schedin.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

Företogs val av tolv valmän för utseende av en kommitterad för tryckfrihetens vård efter häradshövdingen K. Schlyter, vilken av riksdagen erhållit begärd entledigande från det honom den 24 maj 1923 lämnade uppdraget att vara sådan kommitterad; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till valmän utsedda:

herr Andersson, S. E.	med 50 röster,
» Björkman	» 50 »
» Borell	» 50 »
» Hallin	» 50 »
» Hellberg	» 50 »
» von Koch	» 50 »
» Larsson, J. T.	» 50 »
» Nilsson, Gustaf	» 50 »
» Pauli	» 50 »
» Pers	» 50 »
» Sederholm	» 50 »
» Westman	» 50 »

Anställdes val av tre suppleanter för de valmän, vilka av kammaren fått i uppdrag att utse en kommitterad för tryckfrihetens vård; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till suppleanter utsedda:

herr Lindgren	med 27 röster,
» Rune	» 27 »
» Björnsson	» 27 »

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 1 och 2, första lagutskottets utlåtanden nr 3—5 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 5.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1924 års klass m. m.; och
nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om överföring till hären av vissa marinen tilldelade värnpliktiga av 1923 och 1924 års klasser.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Bergqvist* under två veckor från och med den 13 innevarande månad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11,33 f. m.

In fidem
Lode Wistrand.

Tisdagen den 12 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1924 års klass m. m.; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om överföring till hären av vissa marinen tilldelade värnpliktiga av 1923 och 1924 års klasser.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Johansson, Johan Bernhard*, för tiden från och med den 14 till och med den 22 innevarande februari samt herr *Sväansson, Eli*, under 9 dagar från och med den 18 i samma månad.

Herr statsrådet *Pettersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 34, angående pension från statens domäners fond;

nr 35, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 36, angående undantag från gällande bestämmelser för bidrag från norrländska avdikningsanslaget beträffande ett företag, avseende reglering av Keräsjöki och Vuomajoki vattendrag i Karl Gustavs socken av Norrbottens län;

nr 37, angående befrielse från återbetalning av utanordnad del av beviljat statsbidrag till utdikningsföretag inom krononybygget Bredträsk eller Pettersudde nr 1 i Norrbottens län; samt

nr 38, angående tillskott till dyrtidstillägg för lantbruksingenjörer och lantbruksstipendiater samt lantmätare.

Dessa propositioner föredrogos var för sig och hänvisades, nr 34 till bankoutskottet samt nr 35—38 till jordbruksutskottet.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att statsutskottets utlåtande nr 1 måtte uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens plenum.

Denna hemställan bifölls.

Herr *Bondeson* väckte en motion, nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 maj 1921 angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,37 e. m.

In fidem
Lode Wistrand.
